

מערכות

ניסן תשכ"ד - מרס 1964

הערה בעקבות המאמר „יחידת-מילואים סיימה אימוניה“

במאמר הנ"ל, שהופיע בחוברת „מערכות“ קנ"ז, ישנה פסקה בעמוד 52 אשר יכולה להתפרש כאילו קצין-העיר הוא הסמכות לשחרור משירות-מילואים, לקיצור השירות או לדחיתו מסיבות אישיות. אולם אין הדבר כך. רק למפקדת יחידתו של חייל-המילואים או למפקדה הממונה עליה ישנה הסמכות לשחרור מן השירות או לדחית השירות מסיבות אישיות. קצין-העיר מוסמך לטפל בשחרורים או בדחיות מסיבות משקיות. כונת הפסקה במאמר הנ"ל היתה, כי אילו פנה החייל אל קצין-העיר, היה מקבל הסבר כיצד לנהוג בדבר שחרורו וחיה מופנה בעוד מועד אל מפקדת יחידתו.

ה מ ע ר כ ת.

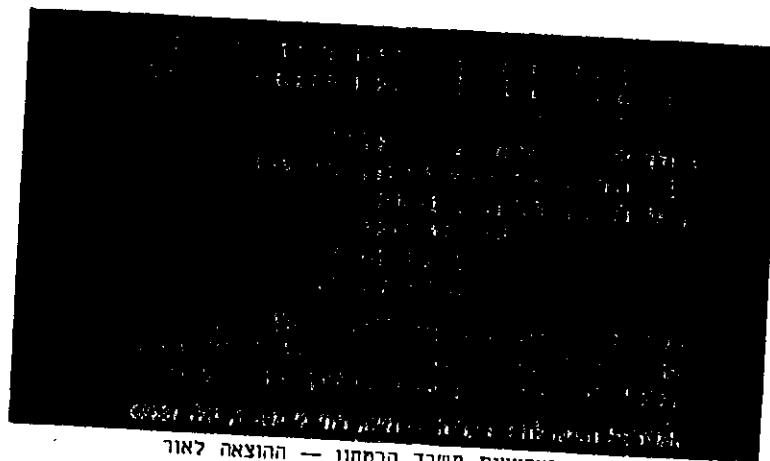
מה צפוי בחוברות „מערכות“?

- מטות ומפקדות בתרגיליהן
- מושגי אסטרטגיה במבחן
- מבצעים מיוחדים - ומבצעיהם
- החייל ושינתו
- תקשורת - נוסח ארה"ב ובריה"מ
- סוללת-טילים סוביטית
- ממלכת לוב - לאן פניה?
- כיצד נלכדה המצודה
- המפקד והמתח

מערכות

תוכן הענינים:

2	מה חדש בספרי "מערכות"?
3	מי ומה בחוברת?
4	"מצרים במערכה"
8	השגת קצב ההתקפה מהירים
15	"האיסטרטגיה הצבאית" בעיניים סובייטיות
18	בפתחו של העידן הגרעיני
20	עשור ה"אטום לצרכי שלום" מאת נ. אבי-יורם
21	בעולם הטילים
25	פיתוח טילי-ספינות וחוף בצי-שבדיה
33	סוללות טילים
34	"סירג'נט" — מהימן יותר, נייד יותר
36	מרד הדרוזים
37	חלק ב'
39	כלי קרב
42	פני צה"ל באספקלריה של בתי-הדין
43	"הרים"
45	להעלאת רמתו של קצין-הקבע
49	הדוגמה האישית — כלי המפקד
50	קלע ופגע
51	כיצד נכון למיטב היריה
52	ל"רסט" או לפגוע?
	סיפור מאת ב. ליאונידוב
	ציירי הטנקים
	חידושי נשק ומכניקה
	אווירית מלחמה
	במת מערכות
	מה בצבאות?
	צקלון
	מותרות — לא! שיפורים — כן!
	לקט תרגומים (נספח)
	עריכה גרפית: גילה • דב

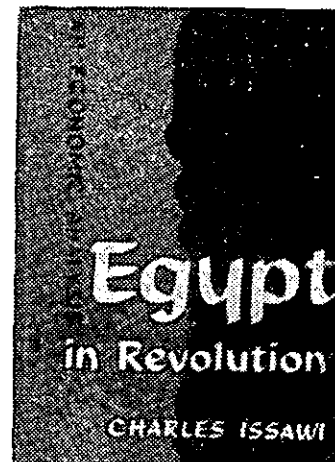
ברמר

ניסן תשכ"ד

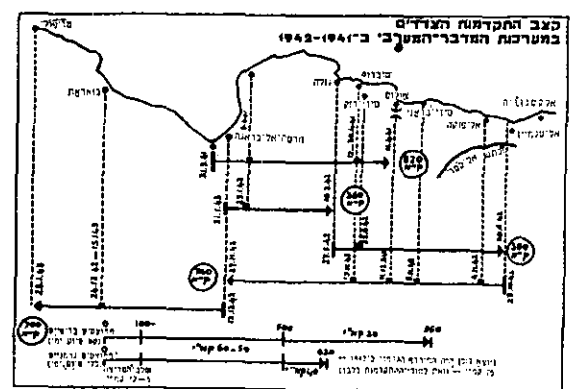
הודפס באמצעות משרד הבסחון — ההוצאה לאור
הדפוס החדש בע"מ

מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת?

"מצרים במהפכה" אך לא "המהפכה המצרית" — הוא שם הספר מאת פרופ' עיסאוי העומד במרכז סקירתו של סרן אברהם בן-יצחק (עמ' 4). דומה כי יש כאן יותר מאשר הפרש מילולי בלבד. על גרמניה נאמר, אחרי 1918, כי הרפובליקה הגרמנית ניתנה לעם גרמניה במתנה ע"י הצבאות שניצחו את גרמניה הקיסרית. בהפיכת 1952 פעלו קציני הצבא המצרי — ולא צבאות זרים. על מצרים עוברת עתה, מבחינות כלכליות וחברתיות שונות, מהפכה אמיתית, אם גם חלקית — וכל המתעלם ממנה לוקה בראייתו. החשוב: "על זה כבר יודע אני, בערך, את הכל" — ייוכח למקרא הסקירה התמציתית של בן-יצחק, כי בתחום זה עוד יש (ונחזין) מה ללמוד. ומי שטרם קרא את המאמרים על מגמות הכלכלה במצרים (חוברת קל"ו, עמ' 40) ועל התמורות בהשכלה ולימודים (חוברת קמ"ו, עמ' 28) — מוטב כי יקדים ויקראם כהשלמה חיונית לסקירה זו. החוברות מצויות בספריות הצבאיות.

מתי יש ערך-של-משל לסטטיסטיקה הצבאית של מצרי-מלחמה? התשובה: כאשר אין היא משקפת בלבד סטטיקה נתונה — כי אם משמשת להבהרת המציאות הדינמית הקובעת בהתפתחותו של מבצע, או במהלכה של מלחמה. על הסיג השני בין שניים אלה נמנים הנתונים המאלפים שרוכזו בסקירה, שעובדה בידי רס"ן ל. מרחב (עמ' 8) והדנה בקצב המתקפה. עיקר החומר המוגש בה שאוב מנסיון צבא-ברה"מ; אך הוא הושלם ע"י ציוני ביצועים רבים של הצבאות הבריטי, האמריקאי, והצרפתי — בזירות צפון-אפריקה ומערב-אירופה כאחת — ושל הגרמני, בזירה הסוביטית. יתכן כי דוקא שוני המצבים שבזירות אלו מבליט ביותר את הציווי המרכזי, המשותף לכולם: חיוניות הקצב המחיר בביצועה של מתקפה. לא פחות מהנתונים עצמם חשוב בסקירה זו ניתוחם. שלוש המפות המשולבות בסקירה הן מרשמים דו-תכליתיים: שכן, לקוחות הן מתוך מחקר העוסק בשאלת השפעתם של גורמי-תחזוקה (בהתרחקות הכוחות-התוקפים מבסיסיהם הלוגיסטיים הקדמיים), על קצב של מתקפות, ועל עצם אפשרות-המשכן מעבר לטוח מסוים; עם זאת, מדגימות הן יפה את נושא הסקירה ע"י המבצעים המתוארים בהן, והמוזכרים בגוף הסקירה.

אנשייה, "מערב" מתקשים תכופות להבין כיאות תפיסות אסטרטגיות (וצבאיות בכלל) סוביטיות; ובעיקר — בגלל לשון-המושגים המיוחדת, האידיאולוגית, שבה נוהגים אנשי-צבא סובייטיים לבססן. אך קיים צורך ממשי להבין תפיסות אלו — וכן את הסיבות לשינויים, ולעתים אף סתירות, הנראים בהן. ב"אסטרטגיה צבאית" באספקלריה סוביטית" (עמ' 15) מובאות דוגמאות אופייניות לביקורת סוביטית, לעתים חריפה למדי, על הספר הידוע שבעריכת מרשל סוקולובסקי — אשר נמתחה בעיקר בתחומים הצבא-היסטוריים והרעיוניים-פוליטיים. ביקורת זו מעניינת לגופה; בחלקה חושפת היא את הגישות (ואורח הדיבור) המיוחדים, האופייניים למחשבה הצבאית, ולאוריה הצבאית-פוליטית, בברה"מ. וזאת לזכור: השגות שמקורן במחשבה זו — הן הקובעות כיום את המבנה והתפיסות שהונחו ביסוד צבאות ערב העיקריים שבגבולנו.

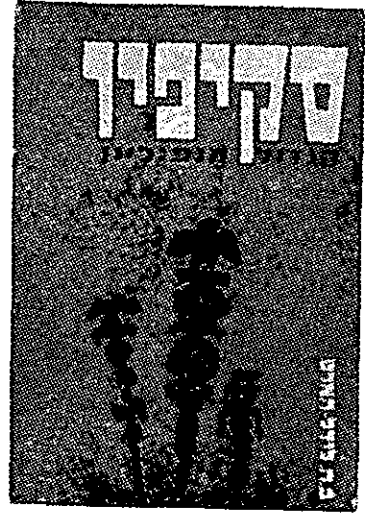
מאז צמחה בארה"ב, בראשית שנות-החמישים משפחת טיילי "ניקא", ועד שהופל (כנראה ע"י טיל סוביטי) המטוס U-2 — התבלטה חשיבותו של הטיל נ"מ. על "האיק" כבר נכתב בחוב' הקודמת (קנ"ז). ברם, אלה הם טיילי הגנה. ואת טעמו המוחץ הראשון של הנשק החדש — בגלגולו הבליסטי — טעם העולם עוד ב-1944, עם הופעת משפחת "V" הגרמנית. בחוברת זו (עמ' 21), במסגרת "סוללת טילים" מתואר הטיל הטקטי האמריקאי "סרגנט", המחליף עתה את ה"קורפורל". ויש בו משום עליה לעומת קודמו לא רק ב"דרגה" אלא גם בטיב ובביצועים. בסקירה מוצג לא רק הטיל, כמכשיר טכני בפני-עצמו, אלא מערכת-הנשק כולה, כולל ארגונו הטקטי-מנהלתי בסוללת הטילים. לסדרה זו צפוי עוד המשך בחוברות הבאות של "מערכות".

מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת?

מה חדש בספרי „מערכות“?

הספר המופיע החודש בהוצאת „מערכות“ — „סקיפיו — הגדול מנפוליון“ — הוא מבחירי כתביו ההיסטוריים של איש המחשבה הצבאית הנודע קפ' ב. לידל-הארט. שמו של הספר, מזה — ותוכנו, מזה — מבארים אולי מדוע פנה לידל-הארט אל תקופה וגיבור מעשה מרוחקים כל-כך על-מנת להציג לפני הקוראים מקצת מהגיגיו הצבאיים וההיסטוריים. השם — „הגדול מנפוליון“ — על שום מה? על רבי-הצדדיות המאוזנת של כשרונות סקיפיו, של שטח-יכולתו ושל פעלו, זו העולה, לדעת לידל-הארט — אף על התכונה המקבילה אצל נפוליון; ובשל העובדה שנפוליון לא נאלץ אף פעם להתמודד עם יריב כה גאוני כחניבעל איש קרת-חדשה. את רבי-צדדיותו של סקיפיו מדגים לידל-הארט בהתמדה לאורך כל ספרו: — תעוזת-עלומים בתגרה מזנקת, עוד בהתקלות הראשונה בצבא חניבעל בצפון חצי-האי האיטלקי; תוקף רוח, ושליטה בחבריו-לנשק, בפריצה מתוך כיתור-המות הקרתגי במערכת-קאנה ובליכוד שרידי-הגייסות הרומיים, והדברת רקבון-ההתפרקות, בקאנוזיום; כושר ההופעה וההשפעה בציבור, בתוך מעקלי מדיניות הפנים של רומי; התנופה האופרטיבית, תוך קבלת סיכונים מרחיקי-לכת — אך תמיד על בסיס של חישוב פסיכולוגי-מבצעי — במסעי-המלחמה הממושכים בספרד ובאפריקה; הגחת יסוד לרפורמה טקטית (וממילא — גם ארגונית) בתפעול הלגיונות הרומאים — והשימוש המושכל בתוצאותיה של זו, במערכת-זאמה המכרעת, ובצדן של אלו מונה בו לידל-הארט את המעלה שהיא בעיניו אחת העליונות, באיש-צבא — המתעלה אזי גם לרמתו של איש-מדינה, במובן הנישא של המלה: את מעלת המתינות וחוש-המידה, בעשיית-המלחמה ובעשיית-השלום כאחת.

ואשר לגאונותו של היריב — דוקא מתוך הסכמה לנימוק זה — יימצא ודאי מי שיחלוק על פרטי הערכותיו והשוואותיו של לידל-הארט, המטה אולי במקצת את כף המאזניים לטובת הרומאים. כאן — בשרטוט דמותו של חניבעל, על רקע מציאותה הסבוכה של קרת-חדשה, הכנענית-האפריקנית והמסחרית-הלוחמת — מתרחבת יריעת הספר, והוא פורס לפני הקורא את עלילתה של תקופה גורלית בהתפתחותו של עולם הים-התיכון.

רבים מאוד מקוראיו של הספר יחוש ודאי, כי זהו, בעצם, רק מחציתו האחת של תיאור צמד דמויות הרואיות וסמליות. אכן, בקרוב יופיע גם ספר המעלה את הדמות השנייה — זו של חניבעל; וטבעי יהיה מקומם של השנים במדף-הספרים, זה בצד זה.

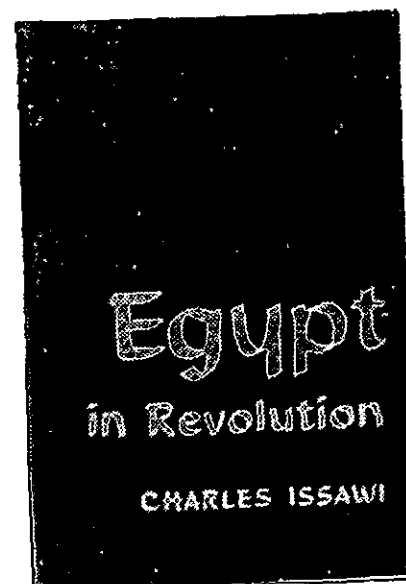
סא"ל ד"ר ישראל מהריק ז"ל

סא"ל ד"ר ישראל מהריק אשר נפטר ב-7.2.64 תשכ"ד — היה לא רק איש רפואה רב-פעלים, שעמד בערנות ובמסירות על משמר בריאותו של החייל בצה"ל, אלא גם מושך בעט-סופרים. הוא השקיע (יחד עם ד"ר כוכבא) עבודת-יסוד בהכנת „ספר-הבריאות“ אשר הופיע לפני שנים מספר בהוצאת „מערכות“; ובכמה הזדמנויות כתב לחוברות הירחון „מערכות“ מאמרים רבי-ענין ורשימות ברוכות-חן. בהזדמנות קרובה תנתן אחת מאלו, שעניינה נשאר אקטואלי מאד, בשנית מעל דפי הירחון, לציון זכרו של המנוח.

"מצרים במהפכה"

ניתוח כלכלי

סדן אברהם בן-יצחק

בבנק-הלאומי המצרי. לאחר מכן שרת במחלקה הכלכלית של מזכירות האו"ם והרצה שנים מספר באוניברסיטה-האמריקאית שבבירות. כיום הוא משמש כפרופ' לכלכלת המזרח-הקרוב והמזרח-התיכון, וכמנהל-בפועל של מכון-המזרח-הקדמון-התיכון באוניברסיטת קולומביה. הספר הנוכחי הנו שליושי בסדרה שכתב על כלכלת מצרים; אולם פרט לפרק הראשון, ההיסטורי, שהועתק מספריו הקודמים, נכתב בו עתה הכל מחדש. הספר הוכן בשנים 1961/1962 ולצורך זה בילה מחברו "שנת-שבתון" בבירות, בקהיר ובלונדון. את ספרו זה פותח הפרופ' עיסאוי ב"הבטחה" לקוראים שזהו ספרו האחרון על נושא זה ושלא יחבר ספר רביעי על כלכלת מצרים.

נוסף על הרקע ההיסטורי שבחלק הפותח הנ"ל סוקר הספר בצורה תמציתית, ובאופן בהיר למדי, את נתוני-היסוד של מצרים — דמוגרפיה, חברה, הכנסה-לאומית, חקלאות, תעשייה, תחבורה, סחר-חוץ, ממון לאומי וציבורי — ומנתח בהרחבה את הבעיות המיוחדות הנובעות מהרכבם של נתוני-יסוד אלה במצרים.

לא נוכל כאן להתייחס לכל המשמעויות, המתבקשות מאליהן, משלל נתוני-היסוד התופסים חלק חשוב מספרו של פרופ' עיסאוי; אך נשתדל להבליט לפחות חלק מן הפרובלמטיקה הפרובוקטיבית, השזורה בספר וההופכת את קריאתו להנאה בלתי-רגילה, אפילו לקורא אשר אינו רגיל בקריאה בספרים הדנים בנושאים כלכליים.

סוציאליזם ערבי

הסופר מגדיר את מצרים של היום כ"מדינה סוציאליסטית טוטליטרית", שבה "הצבא שולט באופן מלא על הפעילות המדינית והכלכלית", ושובה "דוכאו הן החירות המדינית והן האינטלקטואלית". נוצר הרושם כאילו פרופ' עיסאוי מרחיק לכת בביקורתו הקטלנית על אופי הסוציאליזם של עבד-אנ-נאצר; ונראה שבגישתו השלילית מושפע הוא לא במעט מאותה אווירה של יזמה-חופשית אותה ספג בתקופת שהותו בארה"ב. לדעתו, אין אמנם לזלזל בהשגים של המשטר הצבאי מאז עלותו לשלטון (סילוק ההשפעה הזרה, הלאמת תעלת-סואץ, תכניות התיעוש, הקמת סכר-אסואן הגבוה, הרחבת החינוך, צמצום הפער הסוציאלי ועוד); אולם כאן באות הסתייגויות חשובות אחדות:

● קצב הגידול של התפוקה-הלאומית נופל במקצת מן ה- ממוצע העולמי.

הנעשה מאחורי "פרגוד-החול" של מצרים אפוף יותר ויותר באווירה של מסתורין ואי-ודאות. המשקיף מן החוץ המחפש אחר האמת-לאמתה על אודות משטרו המהפכני של עבד-אנ-נאצר והשפעתו על חיי המשק והחברה של ארץ-היאור — מבוכתו הולכת וגדלה, משהנו נאלץ להסתמך על ידיעות, סטטיסטיקה ו"חומר-רקע" השאובים מן העתונות המולאמת של מצרים ומפי מנגנון-התעמולה האדיר הנמצא בפיקוחו של הנשיא המצרי.

עד לפני זמן קצר נתקל החוקר בפרסומים המצריים בטון אחד וברור, בתזמורת שבחים עצמיים על השגים עצומים בכל שטחי החיים — כלכלה, חברה, צבא, מדיניות-חוץ ופנים; והכל תודות למנהיגותו הגאונית של עבד-אנ-נאצר, המשטר אשר הקים והאידיאולוגיה המיוחדת שלו, הידועה בשם "סוציאליזם ערבי". אולם בחדשים האחרונים (אף כי שופי-רות התעמולה מוסיפות להשמיע את צלילי "מצעד ההצלחות") נשמעו לראשונה, מאותם מקורות מצריים, צלילים צורמים הרומזים על קיומו של משבר רציני טעון-סכנות בעמק-הנילוס. עתונאים מצריים ועתונאים זרים מוסרים על מחסור חמור במצרכים חיוניים, בעיקר במזון, על התנגשויות-דמים בין פלחים ופועלים לבין שוטרים, על שלטון-ביורוקרטי ועל שחיתות רחבת-ממדים בכל פינות המנגנון הממשל-תי המנופח (אשר בשנים האחרונות, בעקבות גל ההלאמות, השתלט על רוב-רובה של הפעילות המשקית).

המשקיף האובייקטיבי חייב לנסות ולשבץ את הידיעות הרבות והסותרות המגיעות ממצרים לתוך מסגרת של פרספקטיבה-היסטורית, המתבססת על ידיעת נתוני-היסוד של מדינה זו ועל ניתוח הפתרונות — התיאורטיים והפרגמטיים — של בעיות הכלכלה, החברה והמשטר העומדות בדרך-כלל בפני מדינות מסוגה של מצרים; לאחר מכן חייב הוא להעביר את הידיעות המגיעות אליו תחת שבט-הביקורת הכפול: הן מבחינת מידת הסבירות הכוללת של תחזיות התכנון, במסגרת המדיניות המוצהרת של השלטון המצרי, והן מבחינת מהימנותם ומשמעותם של ההשגים שהושגו כביכול במסגרת התגשמותו של התכנון המוצהר.

והנה בא עתה פרופ' צ'רלס עיסאוי שנולד והתחנך במצרים, ותרם בספרו האחרון "מצרים במהפכה" — ניתוח כלכלי — את אחת התרומות החשובות ביותר בתקופה האחרונה להקלת פעלם של אלה השואפים להבין כיאות את הנעשה במצרים. פרופ' עיסאוי הנו הניד האוניברסיטאות של אלכסנדריה ושל אוכספורד שבאנגליה. הוא עבד בזמנו במשרד-האוצר וכן

הלאומית ב-40% (מ-1,282 מיליון ל"מ ל-1,795 מיליון). לפי הערכת פרופ' עיסאוי מכילה התכנית, בעצם, אוסף של מפעלים ותכניות אשר הוצעו על-ידי המוסדות הממלכתיים השונים (כולל הצבא), וששובצו במסגרת אחידה, אשר ידוע היה מראש שיהיה עליה, ויהי מה, לשרת את המטרה המוצהרת של הגדלת ההכנסה הלאומית במשך 10 השנים — וכתוצאה, היתה תכנית זו נעדרת מבנה פנימי אורגני. כך, הקשר שבין הבחינות הפיסיות והכספיות בתכנית-כללית זו הנו רופף ביותר. המחבר מרחיב את הדיבור על ארבע קבוצות של חולשות המתגלות בתכנית החומש:

חוסר עקביות. לדוגמה, התכנית מניחה כי החסכון הלאומי יגדל מ-14% ל-20% מהתפוקה-הלאומית — אך מתעלמת מן הגידול המהיר בצריכה, בעיקר מהצריכה הציבורית (כר לל הצבא). כן יש להטיל ספק בתחזיות של יחסי "תשומה — תפוקה" וכן ביכולת לספק את המטבע הזר הדרוש — ואף באפשרות להעמיד את כוח-האדם המקצועי הנחוץ.

סדר העדיפויות של ההשקעות בין ענפי המשק. בולטת ביותר בתכנית החומש העדיפות הגבוהה שניתנת לתעשייה — 33.3% מכלל ההשקעות — המיועדת לאפשר גידול התפוקה התעשייתית ב-97.8% במשך 5 שנים, לעומת הגידול המקביל של 28% הצפוי בחקלאות. לדעת עיסאוי עשויה התפוקה החקלאית להתגלות כחוליה החלשה ביותר בשרשרת (ונראה שהמאורעות האחרונים במצרים מצדיקים השערה זו).

הקצאת משאבים. המדיניות המצרית של פיקוח מלאכותי על מחירים ושל שימוש נרחב בסובסידיות — וכן מדיניות-השקעות המבוססת על שיקולים אחרים מאשר שיקול הרווחיות והכדאיות הכלכלית — גורמות כל אחת בנפרד, ועוד יותר בהצטרפן יחד, לעיוות תהליכים כלכליים טבעיים ומונעות מן המתכננים כל אפשרות סבירה של הקצאה מדעית-כלכלית של המשאבים המוגבלים אשר למצרים.

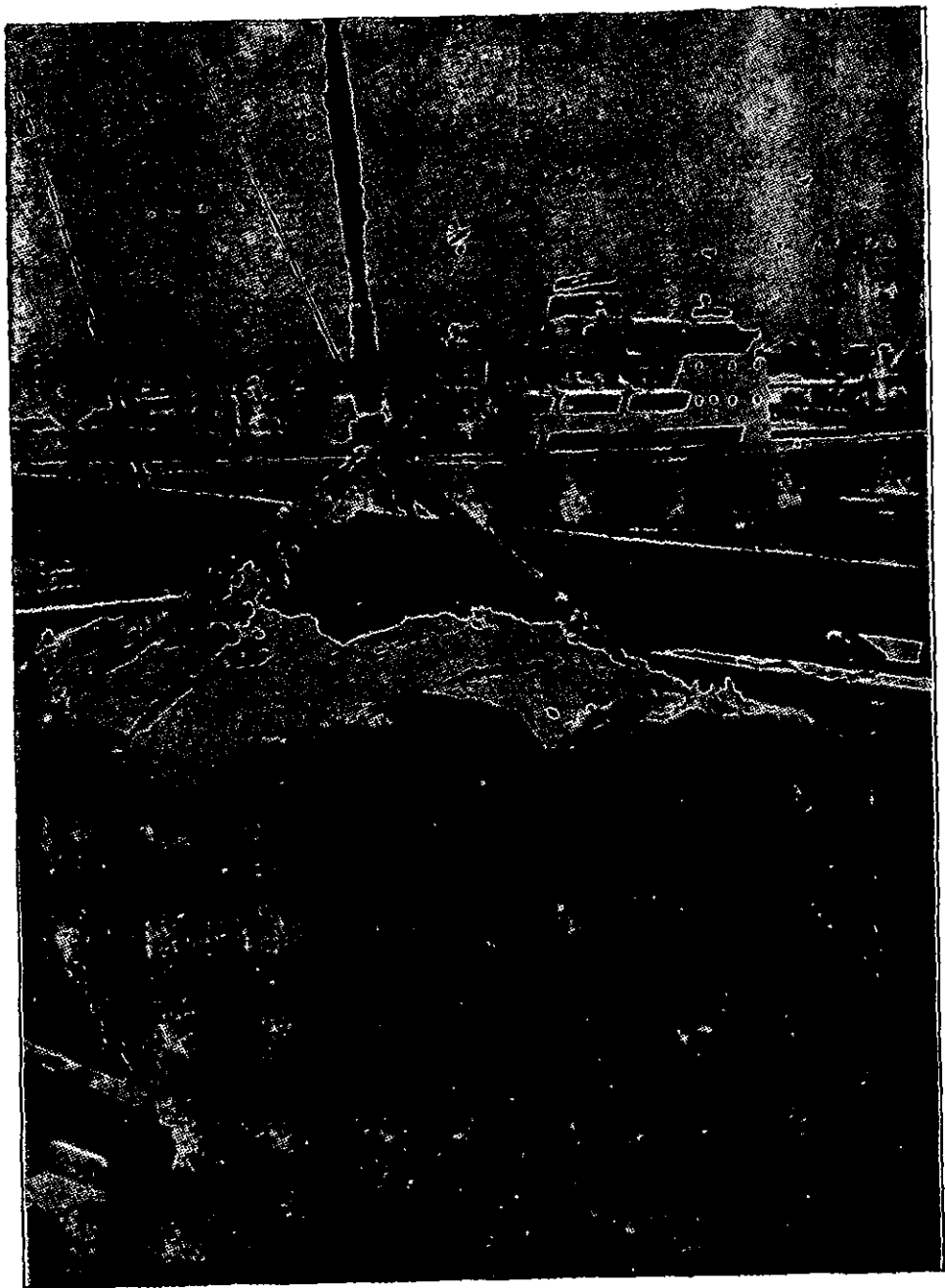
יעילות המנגנון הממשלתי. המנגנון הממשלתי של מצרים ידוע מאז ומתמיד בחוסר-יעילותו המשווע ובמסורת של ריכוזיות נוקשה. "התחלקות הבכיר בסמכותו — מסמלת נחיתות" — זוהי אמרה נפוצה במזרח. מצב זה היה גורע דיו כאשר הפעילות המשקית התנהלה ברובה בידי הסקטור הפרטי. אולם כיום תהליך הביצוע של "סוציאליזם ערבי" ריכוז את סמכויות ההחלטה בידיים ממשלתיות. "למשך זמן רב עשויה הביורוקרטיה לספוג חלק גדול מאוד מן האנרגיה המופקת מן התכניות".

תעשייה

על מצרים עובר תהליך מהיר של תיעוש. פרופ' עיסאוי מצדיק את העקרון העומד מאחורי תהליך זה — אולם מסתייג משני מניעים אשר זרזו את התיעוש המצרי: א. הרצון להגיע לאי-תלות; ב. הלהיטות לצבירת עמדת-עצמה. שני מניעים פסיכולוגיים-מדיניים אלו מצויים ברוב הארצות המתפתחות; ולפחות בטנח הקצר מוסיפים הם לעיוות התהליכים הכלכליים התקינים.

פריון-העבודה של העובד המצרי עומד בסימן עליה, אולם עודנו גמוך מאוד לעומת הארצות המפותחות; ורוב רובן

* ראה מאמר בנושא זה ב"מערכות" חוב' פל"ו, יוני 1961.

כוחה מצרית — לצ'כוסלובקיה

● ההשגים שהושגו תרמו רק מעט לפתרון בעיותיה הקשות של מצרים.

● המחבר רומז שהשגים אלו הושגו בחלקם "על-ידי הטלת משכנתאות כבדות על העתיד". הפקעת רכוש זר ערערה את אמון הכלכלה המסחרית הבין-לאומית במשק המצרי (אף שאין בכך, לנוכח זרם הסיוע מממשלות זרות מסוימות, כדי סיכון מכריע למימון הפעילות המשקית מהחוץ); ברם, הפיתוח מומן ברובו על-ידי מלוות זרים גדולים, אשר פרעונם יהיה בשנים הקרובות עומס הולך וגדל.

● מדיניות ההלאמה וההפקעה הנרחבת, שהתבססה על השגה מעוותת, הביאה לירידה ביעילותם של מפעלים רבים, לתחושה של אי-בטחון — ולרתיעה יתרה של יזמה וחסכון בסקטורים המעטים שנשארו בידיים פרטיות.

● קיים חשש חמור לאשר תביא בסופה מדיניות המעוררת את ההמונים על-ידי הבטחת תנאי-חיים טובים יותר והגברת תקוותיהם ושאיוותיהם בשיעור העולה על יכולת המדינה לספקן.

● באותם האמצעים, אולם בשיטה כלכלית-מדינית אחרת, ניתן היה להגיע לתוצאות יותר חיוביות בשביל העם המצרי.

תכנית החומש לפיתוח 1960-1965

המחבר מוחזק ביקורת קשה על הבסיס שעליו מושתתת תכנית החומש * לפיתוח כלכלי ל-1960-1965. תכנית זו מקיפה השקעות בסך 1.7 מיליארד ל"מ ומיועדת להגדיל את ההכנסה-

של התעשיות המצריות אינן בעלות כושר-תחרות, למרות שכר העבודה הירוד מאוד (מאז שנכתב פרק זה, נראה שחלה ירידה תלולה בערך-המוסף לעובד, בעקבות ביצוע ה"חוקים הסוציאליסטיים" משנת 1961: יום עבודה של 7 שעות, ביי-טול שעות נוספות, וכו').

עד כה אופשרה הרחבת השוק למוצרי היצור של התעשייה המקומית על-ידי החלפת היבוא של מוצרי-צריכה. אולם תהליך זה מתקרב לקצו; להבא ניתן להרחיב את השוק רק על-ידי העלאת הפריזון — תהליך הרבה יותר אטי — ועל-ידי פיתוח שוקי-יצוא, דבר שאינו קל כלל ועיקר. מצרים מסוגלת להתחרות כשהמדובר בניצול חומרי-גלם מקומיים זולים — דהיינו: תעשיות המלט, פוספטים, שימורי ירקות ופירות ומוצרי-עור. כן נראית כרנטבילית תעשיית הטכסטילים, אם מיבאים כותנה גלמית קצרת-סיבים, לייצור בדים זולים לשוק המקומי, ועל-ידי כך מתאפשר לנצל את הכותנה הגלמית המצרית לייצור מוצרי-טכסטיל מאיכות גבוהה לשוקי-יצוא. לגבי תעשיות אחרות קלושים סיכויי מצרים; והדבר יהיה תלוי בטיב יחסי-הכלכלה עם ארצות-חוץ ובכיוונם הגיאוגרפי של יחסים אלה.

חקלאות

פרופ' עיסאוי ממליץ להרחיב את גידול הכותנה ככל האפשר, אולם, במקביל, לעודד גם גידולים אחרים — כגון: ירקות, פירות ופרחים — על חשבון גידולי האורז והדגניים. שיטה כזו עשויה להגדיל את ההכנסה לפדאן, לקלוט כוח-אדם רב יותר ועל-ידי ויתור על גידול האורז לחסוך כמות ניכרת של מים. אולם הצלחת תכנית זו, לפי אופים המיוחד של מוצרים עדינים אלה, מחייבת לדעת פרופ' עיסאוי ששיווקם יופקד בידי הסקטור הפרטי, בעוד שכיום מולאמים צינורות השיווק כולם, בהתאם למדיניות ה"סוציאליזם הערבי".

הדילמה המצרית

ניתן לסכם את בעיותיה הכלכליות של מצרים בשני מושגים: עוני ועודף אוכלוסיה. צפיפות האוכלוסיה מגיעה ל-650 נפש

מפעל מצרי להרכבת טרקטורים

לקמ"ר (שטח מיושב), כאשר 60% מן האוכלוסיה עוסקים בחקלאות — לעומת צפיפות של 200—300 נפשות לקמ"ר במערב-אירופה, שם רק 5—15% של האוכלוסיה עוסקים בחקלאות. קיימת בחקלאות המצרית אבטלה-מוסוית עצומה. האוכלוסיה גדלה בקצב מסחרר, ולפי הערכה מצרית אופטי-מלית תגיע ל-34.8 מיליון ב-1972 ול-44.7 מיליון ב-1982. גם הערכה זו נראית בעיני המחבר כנמוכה מדי לנוכח השיפורים החלים בתחומי התברואה. תכנית-החומש לפיתוח כלכלי אינה מסוגלת כלל וכלל לענות על האתגר של גידול האוכלוסיה.

הנתונים המתפרסמים על ההכנסה-הלאומית אינם מוסמכים ואינם ניתנים להשוואה; אולם נראה שבשנים האחרונות היא גדלה ב-4% לשנה — או ב-1.5% לגולגולת. ההערכה הרשמית המצרית של 51 לירות מצריות * כתפוקה-הלאומית הגלמית לגולגולת ב-60—1959 נראית לפרופ' עיסאוי כמוגזמת. כן מטיל הוא ספק בהגשמתן, הלכה למעשה, של תחזיות-הע-תיד הכלולות בתכנית החומש.

הגירת אוכלוסיה אינה באה בחשבון היות ומדינות-ההגירה השכנות הבהירו היטב שאין בכונתן או ברצונן לקלוט בשטחן מהגרים מצריים. אך יש לעודד מפעלי פיתוח קהילתיים, שיי-כון כפרי, תעשייה כפרית וכדומה, וכן יש להרחיב את השי-רותים החברתיים ובמיוחד את החינוך. יש גם לנצל את האפשרויות הטמונות בניצול כוח-אדם מובטל לשם התהוות הון על-ידי ביצוע עבודות ציבוריות בקנה-מידה קטן, תוך ניצול חומרי גלם וציוד מקומיים.

יש צורך חיוני להגביל את קצב גידול האוכלוסיה על-ידי פיקוח על הילודה, אם כי הדבר עלול להשפיע רק בטווח הארוך. יש לציין שדת האיסלאם אינה מתנגדת למגמה כזו. לדעת פרופ' עיסאוי מסוגלת דת האיסלאם, לעומת דתות מזרחיות אחרות, להשתלב יפה במסגרת השואפת לפיתוח כל-כלי ולקידום חברתי (יש אומרים שהאיסלאם הנה הדת היחידה אשר נוסדה על-ידי איש-עסקים מצליח).

סיכויי מצרים לפיתוח שוקים בעלי-חשיבות באפריקה בשביל התעשייה המצרית הנם קלושים ביותר. נשאר השוק הערבי הנראה כשוק הטבעי בשביל מצרים; אולם מדיניות ה"סוציאליזם הערבי" וצווי ההלאמה — שכללו הלאמת רכוש ערבי, בעיקר לבנוני וסעודי — משמשים כמכשולים רציניים להשתלבות כלכלתן של ארצות-ערב השונות במסגרת של איחוד בהנהגת מצרים. גסיון ה-

* כוח הקניה של הלירה המצרית — פרופ' עיסאוי מצטט מחקר של האו"ם כדי לטעון שלפי השער הרשמי של \$2.87 ל"ל", מצרים הנה אחת הארצות הזולות ביותר בעולם (המדד לקהיר — 65 — בתקופה 1958—60 לעומת ניו-יורק — 100 באותה תקופה). כוח-הקניה הגבוה יחסית של הל"מ בפנים מצרים לא סותר את העובדה ששערי-הליפין של הל"מ בשוק השחור, ב-1961, היה \$1.60 בלבד (כיום \$1.45).

איחוד הסורי-מצרי דחה עוד יותר את הגשמת התקוות להשתלבות מעין זו.

צ' איסאוי סבור אמנם שבמרוצת הימים תושג צורה זו או אחרת של איחוד ערבי סביב מצרים, אולם עד אז צפוי לדעתו העולם הערבי לתקופה של מאבק אידיאולוגי ומדיני מר וממושך; ובינתיים עלול לסבול שיתוף-הפעולה הבין-ערבי בתחום המדיני והכלכלי. אם כי אין המחבר אומר זאת במפורש, נראה שבכוונתו לרמוז כי האיחוד לא יוגשם כל עוד עומד עבד-אנ-נאצר בראש השלטון במצרים ושואף להגשים מדיניות של "יצוא" ה"סוציאליזם הערבי" לכל ארצות העולם הערבי.

הדילמה המערבית

את פרק-הסיכום לספרו נועל המלומד הערבי בניתוח הדבר אותו הוא מכנה "הדילמה המערבית"; וכאן באות לידי ביטוי הערכות מספר המצטיינות בתריפותן ובקיצינותן.

לדעת פרופ' עיסאוי, קרוב היום איזור המזרח-התיכון לקור מוניזם הרבה יותר מאשר בעבר הלא-רחוק. נשאר עתה הרבה פחות מקום לתמרון, הן למערב והן לערבים. אין טעם לעי סוק בחלוקת האחריות לתופעה זו בין הערבים לבין המערב: שני הצדדים אשמים בכך, ובצד הערבי — בעיקר המצרים. אשר למערב — אחריותו למצב הנוכחי נובעת, בין היתר, ממדיניותו בעבר, אשר (לדעת עיסאוי) התבטאה בעמדות והחלטות כגון: התמיכה האיתנה שניתנה לישראל עד 1956; אמנת ברית-בגדאד; הנסיגה מההבטחה לממן את סכר-אסו-אן הגבוה; פלישת-סואץ; דוקטרינת איזנהאואר. המצרים מצדם גילו בורות גמורה לגבי טיב האימפריאליזם הסובייטי; הם אחראים לפרובוקציה מתמדת, וללא כל צורך, של המערב באפריקה, באסיה ואפילו באמריקה-הדרומית; הם פתחו את השערים לתעמולה ולהשפעה סובייטיות, ולאחרונה עוררו, ביזמת מנהיגיהם, מהפכות חברתיות, מבלי להבין את הדינ-מיקה הכרוכה בהן, העשויה להוליכם אל יעדי-מסע שעל עצם קיומם אין הם אפילו חולמים.

שואל המחבר: "פני מצרים — לאן?" ומיד משיב הוא שלפי הכרתו הרי שמצרים, במקרה הטוב ביותר — מתקדמת לקראת שיטה טיטואיסטית; ובמקרה הגרוע ביותר — לקראת מה שניתן לכנותו, הכלכלה של גאורג-ברגוריון או האורח הסיני". התמוטטות כללית בעקבות צעדי המשטר בתקופה האחרונה נמנעה עד כה הן תודות לאותו גורם-של-גמישות המצוי בכל אורגניזם פיסי וחברתי והמקנה לו יכולת לשאת בפגעים הרבה — והן, ובעיקר, תודות לסיוע הרב מארה"ב (של ראשית 1962) המוענק למצרים, המגיע לשיעור של כ-200 מיליון דולר לשנה (הסיוע הסובייטי — צורתו מתן נשק, נכסי-יצור וסיוע טכני; בעוד הסיוע האמריקאי מיועד בעיקר קרו לסיפוק מוצרי-צריכה יום-יומיים. מחצית החיטה הנאכלת עתה במצרים — מסיוע אמריקאי באה).

לאחר סקרו את כל הנימוקים המקובלים המצדיקים הענקת סיוע מערבי למצרים, מעלה פרופ' עיסאוי כמה הרהורים נוקבים. לדעתו, ניתן להצדיק בהחלט את מתן הסיוע — ואף

סיוע מוגבר — למצרים אילו מדובר היה במדינה החיה בבדידות. אולם הממשלה המצרית מכריזה בקול-קולות, חזר וזכרו, על כוונתה להרחיב את מהפכתה — דהיינו את שלי-טתה — לארצות אחרות. ככל שסיוע מערבי משחרר משא-בים מצריים (ובמיוחד — מטבע זר) מסיפוק צרכי יום-יום דוחקים, הרי הוא מסייע למצרים במישרין להרחיב את הש-פעתה אל מחוצה לה ובעקיפין — לעודד את הפצת הנוסח המדיני, החברתי והכלכלי המיוצג על-ידי מצרים. כאן מציג המחבר שורה של שאלות הקשורות במדיניות המערב במזרח-התיכון — מבלי שהוא עצמו משיב עליהן. אולם, בסוף נמצא הוא טוען שבעד שגיאותיו בעבר יאלץ המערב לשלם בהפ-סדים מדיניים וכלכליים כבדים במזרח-התיכון — כולל, כנר-אה, נפט; אך גם הערבים ישלמו מחיר יקר בעד שגיאו-תיהם — ואמנם, הם כבר משלמים.

בסיכום הספר מעלה המחבר שתי המלצות אישיות: א. על המערב להקטין את תלותו בנפט המזרח-תיכוני; ב. מדינות המערב חייבות לתאם ולאחד את מדיניותן באיזור במידה הר-בה יותר גדולה מאשר בעבר.

מה חסר בספר?

הספר לוקה במקצת בחוסר תשומת-לב לשתי בחינות במדי-ניות משטרו של עבד-אנ-נאצר. ראשית, רצוי היה להרחיב את הדיבור על המניעים הכלכליים שמאחורי המדיניות הער-בית התוקפנית של המשטר המצרי הנוכחי, אשר עברה דרך-עקלקלות — החל בשידול, המשך בחתרנות וגמור (לאחר-נה) בהתערבות-צבאית ישירה, המכוונת להשגת הגמוניה מצרית על חלק ניכר של העולם הערבי*. שנית, לא מודג-שות בו די צורכן הסכנות-בכוח של תופעות אינפלציוניות הטמונות כמעט בכל תהליך פיתוח מזורז במדינה מתפתחת, ועל אחת כמה וכמה במדינה המפוזרת הטבות חומריות וסו-ציאליות לשכבות-ציבור שמהוות את המשענת המדינית לקיום המשטר, וזאת בלי לדאוג שעלית התפוקה תוכל להדביק את עלית הצריכה הנובעת מכוח קניה מוגבר, וכל זאת — במדינה המצטיינת בצריכה ציבורית עצומה על דברים בלתי-יצרניים כמו התעצמות צבאית בלתי-מרוסנת, מלחמת תימן, וכדומה. ליקויים אלה אינם גורעים מערכו הרב של ספר זה לגבי כל אדם המתעניין במצרים של ימינו. יתכן ויהיו קוראים אשר ימצאו סיפוק בקראם דברי ביקורת קשים על מצבה הכלכלי של מצרים ועל כשלון הנסיונות החברתיים של משטר עבד-אנ-נאצר. אולם היציבות והשלום המיוחדים יבואו לאזורנו רק אם יימצא פתרון מקיף, בר-ביצוע, לדילמה הכלכלית-חבר-רתית הקשה של העם המצרי (כמובן — במידה שפתרון מעין זה לא יפגע באינטרסים הריבוניים של כל המדינות השוכנות באיזור זה). הפתרון הרצוי — גם לדעת מחבר הספר הנז-כחי — טרם נראה באופק; ומדיניותו הנוכחית של משטר עבד-אנ-נאצר בודאי שאינה מקדמת את בוא הפתרון, וממילא אין היא מקרבת את היציבות והשלום.

* ונראה כי עתה, כאשר נשלם פחות או יותר מעגל זה, עומד הוא להתחיל בו מחדש, מאותה נקודת-מוצא זמנית של שידול.

השגת קצבי - התקפה מהירים

לפי מקורות סובייטים ואחרים

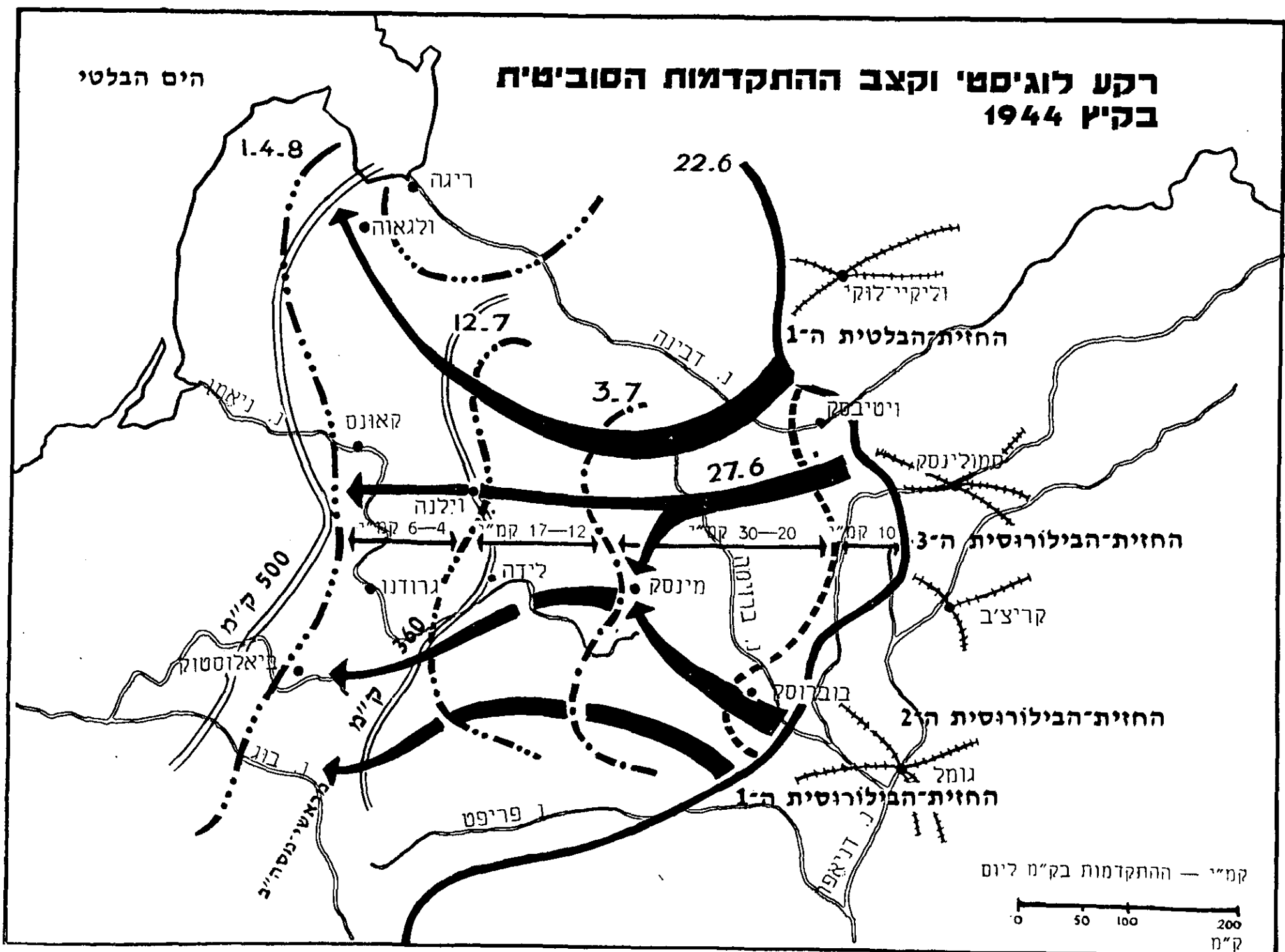
מעובד ע"י רס"ן ל. מרחב

בתולדות מבצעי-המלחמה היו מאז ומתמיד לגורם התנופה והקצב (כאשר התוקף הצליח להשיגם בפעולתו) שני יתרונות המשלימים זה את זה: מצד אחד, הושג יתרון ניכר על-ידי הקדמת האויב בתמרון ובהנחת-מהלומות; ומצד שני — פעולות בעלות תנופה וקצב מהירים הכבידו על הנתקף להיערך להגנה, שללו ממנו את האפשרות לרכז בעוד מועד את מאמצו במקומות ובזמנים החיוניים והמתאימים לו, וכן נטלו ממנו את היזמה לנקוט בפעולות מרתיעות.

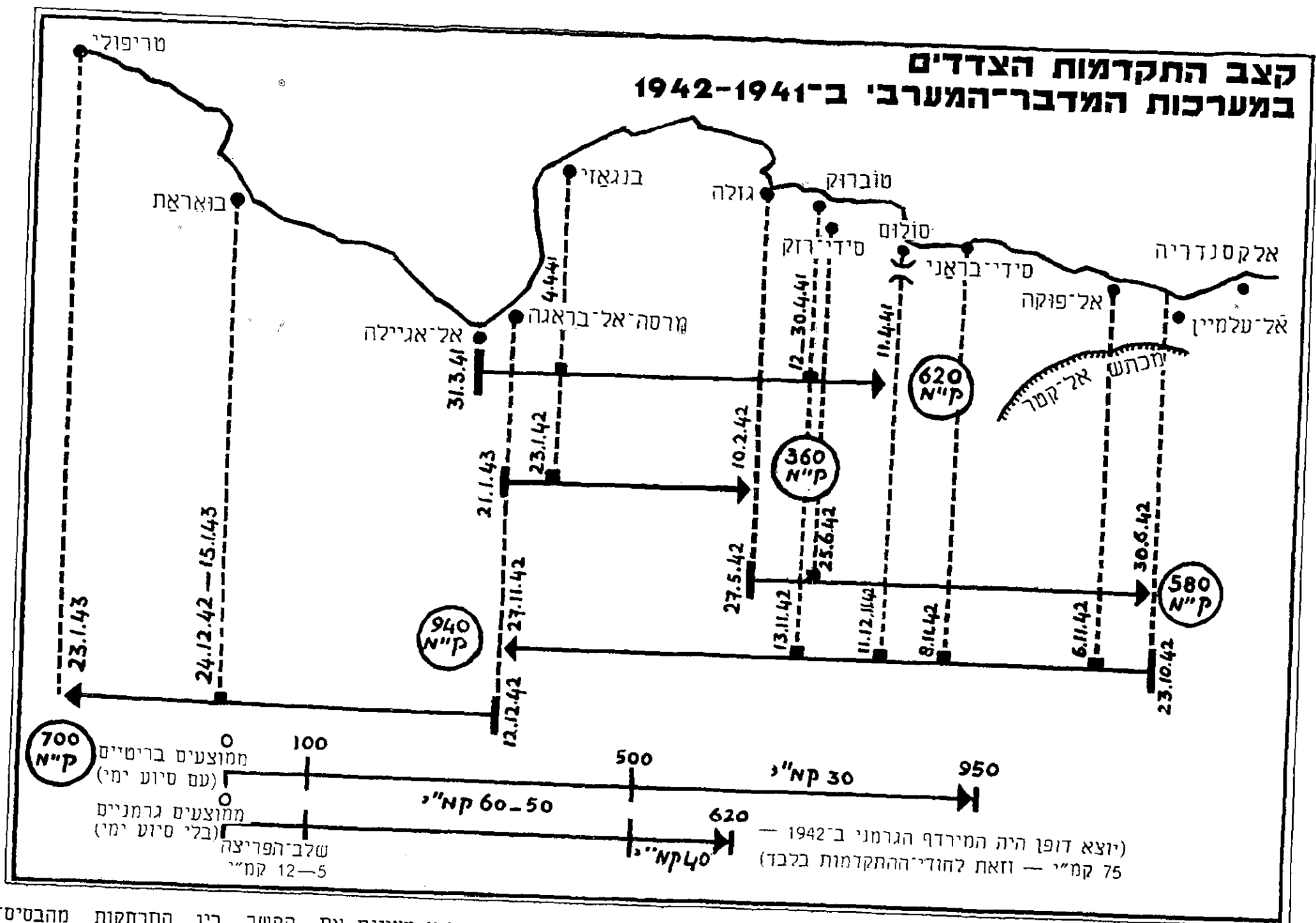
פונקציה הפוכה: ככל שגוברים הקצב והתנופה, פוחתת יכולתו של הנתקף לקיים הגנה יציבה; ואילו עם האטת ה- קצב והתנופה — גוברת יכולת-ההתגוננות שלו.

אפשר לומר — והדבר מוכח בדוגמאות ממשיות רבות — כי קיימת תלות-גומלין בין הקצב והתנופה של פעולות התוקף לבין יכולת ההתגוננות של הנתקף — תלות שהיא מעין

מפה מס' 1. מפה זו (הלקוחה ממחקר צבאי צרפתי על השפעת גורמים לוגיסטיים על קצב מתקפות וטנחון) מדגימה מצד אחד את מהירויות ההתקדמות השונות ומרחקיהן; מן הצד השני מבליטה היא את הקשר שבין אלה לבין מידת ההתרחקות מהבסיס הלוגיסטי: ראשי מסילת-הברזל, בהם רוכזו מצבורי הדלק, האספקה והתחמושת. זוהי הסיבה לכך שבמפה מסומנים צומתי מסילות-הברזל הקרובים לחזית-המוצא של המתקפה.

קצב התקדמות הצדדים במערכות המדבר-הערבי ב-1941-1942

תלות הדדית זו בין גורמי ההתקפה וההגנה מורגשת לא רק בשלב הפותח של התקפה אלא גם בהמשך התפתחותה. התקדמות מהירה בהתקפה מאפשרת לפצל ולבודד לחלקים את גייסותיו של הנתקף ולמנוע ממנו הפעלה תכליתית של עתודותיו. משמצליח התוקף להשיג מצב מעין זה, מביא הדבר, בדרך כלל, להשמדת כוחות האויב חלקים-חלקים: תחילה מוכרע הדרג הראשון של כוחותיו, ולאחר-מכן — מושמדים עתודותיו, תוך כדי התקרבותן לשדה-המערכה.

מתקפות שבוצעו בקצב מהיר נסתיימו באבידות מעטות בכוח-אדם ובאמצעי-לחימה, לעומת האבידות שנגרמו במתקפות שנוהלו בקצב איטי. הגורם לכך פשוט: העוצבות והיחידות שתקפו בקצב מהיר נמצאו תחת אש האויב פרק-זמן קצר-יחסית. לעומת זאת, כוחות המגן — כאשר בודדו ועורערו על-ידי חדירתם המהירה של התוקפים אל עומק-מערך הגנתם — סבלו בדרך-כלל אבידות כבדות יותר מאשר במצבי קרב-הגנה אחרים.

כדוגמאות בולטות למערכות בהן התגלו במלואם יתרונות ההתקפה הנערכת בקצב מהיר, עשויות לשמש (לפי הסיכומים ההיסטוריים של הצבא הסובייטי): מתקפת-הנגד של הרוסים בתחום השטח שבין הנהרות וולגה ודון („מתקפת-הנגד ה-סטאלינגראדית" — נובמבר 1942); המתקפה הסובייטית נגד

קבוצת-הארמיות הגרמנית „מרכז" שברוסיה-הלבנה (סוף יוני — ראשית יולי 1944); המערכה „ויסלה-אודר" (ינואר 1945), בה נעקרו סופית הגרמנים משטחי פולין ונפרץ תחום ה„ראיך" ממזרח. במתקפות אלו הבקיע הצבא הסובייטי את מערכי ההגנה הגרמניים וחדר לעומק שבין 250 ל-600 ק"מ בעורפם, בקצב-התקדמות יומי של 10 עד 35 ק"מ ואף יותר. כשם שהמתקפות הסובייטיות, שהוזכרו לעיל, נערכו ברובן בקצב-התקדמות מהיר — כן בלטה מהירותם הרבה של כמה וכמה פריצות ומסעי-התקדמות אחרים, במהלך מלחמת-הער לם השניה ולאחריה. במחציתה הראשונה של המלחמה היו אלה בדרך-כלל מתקפות גרמניות. שבוצעו בפולין ב-1939, בצרפת ב-1940, ביוגוסלביה-יוון וברוסיה ב-1941, וכן בחודשי יוני-נובמבר 1942 במסע אל הוולגה ולקבקו. באחדים ממסעי-הבקעה-וחדירה אלה הושגו מהירויות, שהיו אז בגדר שיא: מה-11 עד ה-20 במאי 1940 — מפתחת ההבקעה ליד סאדאן ועד לחוף ה„תעלה האנגלית" — כ-210 ק"מ ב-9 ימים. מהירות גדולות עוד יותר הושגו במבצעים מסוימים במסע-בלקן ובמבצעים אחרים במרחביה של רוסיה. לאופי השטחים ולצפיפות מערך ההגנה של האויב נודעה השפעה מכרעת על

• להוציא את המתקפה הבריטית בפיקודו של גנ. וייל במדבר-הערבי ובקירינאיקה בדצמבר 1940 — ינואר 1941 (700 ק"מ ב-60 יום).

קצב ההתקדמות ואין זה כלל מקרה, כי במסעות במדבר המערבי הגיעו שני הצדדים — הבריטים והגרמנים — לקצב התקדמות ולמרחקים, שלא היו עד אז כדוגמתם (ראה מפה מס' 2). דוגמאות לקצבי ההתקדמות אופייניים של הגרמנים בחודשי הפלישה לרוסיה (יוני-יולי 1941), משמשים מסעות ההבקעה: ברסט-ליטובסק-מולנסק — 650 ק"מ ב-25 יום; טילזיט-ריגה — 240 ק"מ ב-8 ימים. בשלב מאוחר יותר, ב-1942, יש לציין את מסע ארמית-השריון-הרביעית הגרמנית ממזרח לקורסק ועד למעברות הדון שליד צימליאן-סקאיה — 600 ק"מ ב-21 יום (28.6 עד 19.7) וזה של דיבית-זית-השריון-הראשונה, מנהר דוניאץ התיכון ועד לשדות-הנפט של מאיקופ — 600 ק"מ ב-30 יום (9.7 עד 9.8). בכמה מבצעים של בעלות-הברית המערביות באוגוסט 1944, (לאחר הפריצה מ"ראש-החוף" שבנורמנדיה, ובמבצע "אנביל" ב-דרום-מזרח צרפת) עלתה מהירות ההתקדמות היומית על קצבי ההתקדמות האופייניים של הגרמנים (ראה פרטים במפה מס' 3).

עתה תהינה, ודאי, עתודותיו של האויב ממוכנות-משוריינות בשלמותן, ועל כן בעלות מהירות-תנועה וגמישות-תפעול שלא היו כדוגמתן בעבר; ועוד — ואולי העיקר: התוקף, אשר יהיה חשוף לפגיעה גרעינית, יאלץ לבצע כל פעולה בזינור קים, בקצב מהיר ביותר. אחד הדברים שיאפשרו מהירות כזו יהיה האופי הצפוי לאיגודי-הכוחות בתקופה הבאה, שכל אחד מהם יהיה בעל עצמאות מבצעית ולוגיסטית כזו, אשר תשחרר אותו מתלות-יתר באמצעים ובסידורים של דרגי-הפיקוד הממונים.

גורמים המשפיעים על הקצב

במה מותנית האפשרות והיכולת להתקדם ולתקוף בקצב מהיר? פועלים ומשפיעים כאן מכלול גורמים, שכמה מהם עשויים להגביר את קצב ההתקדמות, ואילו אחרים — להאט.

המגן והתוקף

הגורם העיקרי המביא להאטת ההתקדמות של הכוחות התוקף פים הוא, כתמיד, התנגדותו של האויב — ובמיוחד כשהאויב מתבסס על מערכי-ההגנה עמוקים, שילוב מערכות-האש השורגות, ביצור השטח וביצוע התקפות-נגד. כדי למנוע את התורקף מלפרוץ את מערך-ההגנה, מרכז הנתקף במערך ההגנה הראשי חלק ניכר של כוחותיו. יתר הכוחות (הדרגים השניים, והעתודות) מרוכזים בדרך-כלל בעומק מערך ההגנה, והם מיועדים להגברת המאמץ באותן גזרות בהן צפויה סכנה; תפקידם של כוחות אלה לבלום את ההתקדמות של התוקף, או לפחות להאט.

כן עשויים להאט את קצב ההתקפה שטח קשה-למעבר (העדר דרכים, שטח מבוהר, ביצות, חולות) ותנאי-אקלים גרועים (גשמים שוטפים, ערפל סמיך וחום לוהט). כל אלה דורשים מהגייסות מאמץ גופני ונפשי רב ומאיטים את קצב הפעולה. מוגבל עוד יותר קצבה של התקפה בשטח בו מתקין האויב מכשולים מלאכותיים וביצורים שונים (שדות-מוקשים, גדרות-תיל, חפירות, מצדיות וכד').

לעומת זאת, הגורם העיקרי להשגת קצב-מהיר הנו התוקף עצמו (כולל, כמובן, ציוד המאפשר לו זאת). מה עשוי לסייע בהשגת תוצאות מכריעות במערכות התקפיות הנערכות בקצב מהיר? על-פירוב: ריכוזם בהסתר של הגייסות התוקפים; הנחתת המהלומה ההתחלית במפתיע; הבקעת המערך הטקטי ללא-שהיות והיסוסים — ופיתוח ההתקפה אל עומק מערך ההגנה על-ידי הטלתם לקרב של עוצבות ניידות חזקות.

כן מסייע בהרבה להגברת קצב ההתקפה שיתוקם המלא של כוחות האויב על-ידי אש לסוגיה השונים. נמצא כי קצב מהיר בהתקפה הושג, בדרך-כלל, באותם מקרים בהם היו לכוחות התוקפים אמצעי-אש חזקים שהספיקו לשיתוקו המלא של כוח הנתקף, בגזרה מסוימת, לכל עומק מערכו הטקטי. אך לא די בשיתוק כוח האויב בלבד. האש לבדה לא תענה על הכל — אם לא יהיו בצדה גייסות המסוגלים לנצל את השפעת האש, ואמנם הסיבה להצלחת מתקפות, ברוב המקרים, היתה כי לכוחות התוקפים היה כושר ניידות מבצעי במידה

מקום נכבד קבע לעצמו קצב-ההתקדמות הישראלי שהושג במערכת-סיני ב-1956 — ואשר קבע במקרים מספר את מהלך המערכה ותוצאותיה. בציר ההתקדמות הצפוני (רפיח-אל-קנטרה) בוצעו פריצת המערך, המרדף, קרב-ההיתקלות וניצול ההצלחה ביומיים וחצי על-פני מרחק של כ-175 ק"מ. מסע-ההתחברות של החטיבה המוצנחת אל הגדוד שצנח ליד מיצרי-המתלה, ערך — מחציית גבול סיני ועד לסביבת ה"מצבה", 180 ק"מ של דרך-עפר משורבשת — 30 שעות בלבד. מסע-ההבקעה העקיף והחדירה שהביאו את חטיבת-השריון עד לקילומטר ה-15 לפני איסמעיליה בוצעו על-פני 220-200 ק"מ ב-4 ימים (כלומר: ממוצע יומי של 50 ק"מ ויותר). חטיבה 9 ערכה מסע-הבקעה מפרך למרחק של 200 ק"מ בקו-ישר מנקודת-הזינוק שלה בגבול — (מסע שנסתיים בלכידת שרם-אש-שייך) על-פני קרקע מבוהרת, בשלושה ימים וארבע שעות; כמובן, שגם כאן היה שוני רב בין גזרות שונות, מבחינת צפיפותו של מערך ההגנה ומבחינת תנאי וזקקע, גורמים — שהשפיעו על קצב ההתקדמות.

לקח מתקפות אלו, ומתקפות אחרות במלחמת-העולם השנייה, מעיד על תלות ישירה בין התוצאות הסופיות שהושגו לבין קצב ההתקדמות. ככל שקצב ההתקדמות היומי היה מהיר יותר, הושגו השגים גדולים יותר. ואילו במתקפות בהן קצב ההתקדמות היה אטי מדי, נסתיימו תכופות המשימות בכשלון, ולא הושגו בהן תוצאות בעלות ערך אופרטיבי-אסטרטגי מכריע.

גם בעידן הגרעיני

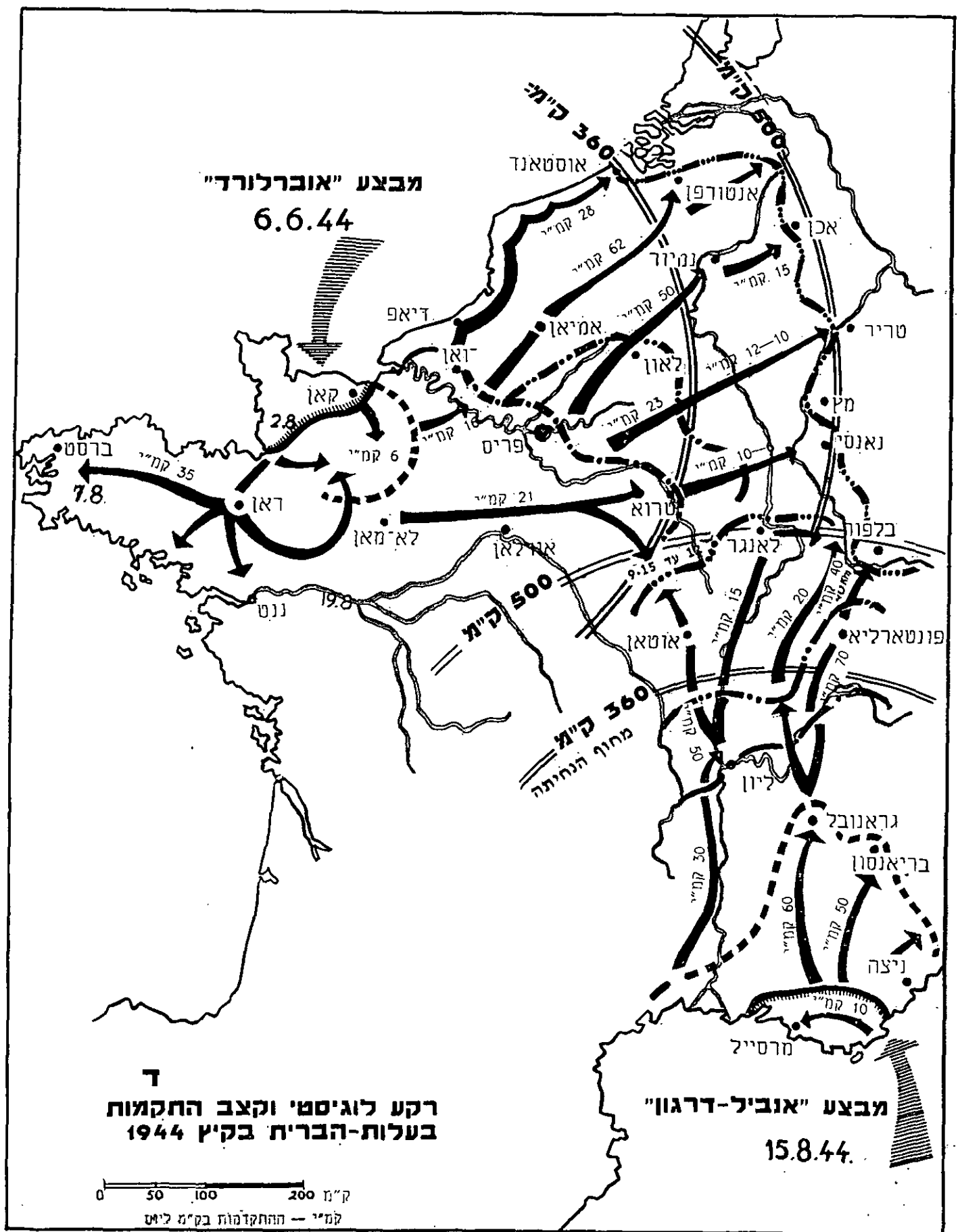
גם בעידן הגרעיני, בו יופעלו במשולב נשק-גרעיני, טילים ארוכי-טווח וקצרי-טווח, מטוסים על-קוליים ואגדים חזקים של שריון — נודעת חשיבות רבה לקצב הפעולה. האויב עלול לנצל כל עיכוב והפסקה במהלך-ההתקפה כדי לקרב עתודותיו ולהנחית מכות-נגד. מתוסף על זה גורם-מהירות חדש:

שאיפשר להם לרכז למועד הנכון את איגודי הכוחות הדרו-
שים ולמגר את האויב — אשר טרם הספיק להתארגן להג-
חתת מכת-נגד או להיערך במערך חדש בעומק האופרטיבי.

ניצול ההצלחה

מלקח המערכות ניתן להסיק כי אמצעי-הלחימה — כולל
אמצעי-השיתוק הארטילריים ואמצעי-השיתוק האחרים —
אינם יוצרים אלא נקודת-מוצא בלבד. בראש-וראשונה מות-
נית השגת קצב-ההתקפה מהיר בניצול טקטי נכון של עצמת-
ההשמדה הטמונה באמצעי-הלחימה ובניצול תכליתי של
ניידות הגייסות. אך כיצד ישכיל התוקף לנצל את הגורמים
המאפשרים השגת קצב מהיר בהתקפה, והצלחתה הכללית?
התשובה המשתמעת מלקחי המערכות היא: קודם-כל —

מפה מס' 3. תכליתה ואופיה של מפה זו, המשקפת את מהלך המתקפות שהיוו את המשכן של
הנחיתות בנורמנדיה ("אוברלורד") ובפרובאנס ("אנביל-דרגון") — כשל מפה מס' 1. אך, בהתאם
למסיבות, מתחיל חישוב המרחקים והקצב בבטיסות-הלוגיסטיים שהוקמו ב"ראשי-החוף".

ד
רקע לוגיסטי וקצב התקפות
בעלות-הברית בקיץ 1944

ק"מ 0 50 100 200
למ"י — ההתקפות בק"מ לויט

בשימוש נכון באורחות תכנון המבצע וארגונו וקיום נוהל-
קרב תכליתי; אך בצד אלה מותנים, במידה רבה, קצבי-
התקדמות מהירים ברוח-הגייסות ובתדירותם ללחימה, בידיעות
מפורטות על מערך האויב וכוחותיו, בתכנון מדויק של
הפעולות העתידות, ולבסוף — באבטחה מבצעית רב-צדדית
(אבטחת האגפים וה"תפרים", הגנה נ"מ תכליתית, הגנה נ"ט
מעולה ועוד) וכן בארגון יעיל, המבטיח פיקוד ושליטה יצי-
בים. להלן נדגים כיצד פתר הפיקוד הסובייטי, בכמה מתקפות
במלחמת-העולם השנייה את הבעיה של השגת קצב מהיר
בפעולה. באיזה גורמים התחשב — ועל מה בנה שיקוליו?

ההפתעה

לקחי המערכות הוכיחו עד כמה תלויים קצב ההתקפה ותוצ-
אותיה הסופיות, בגורם ההפתעה. ככל שההתקפה היתה בלתי-צפויה
ומפתיעה לגבי האויב — היתה התקדמות התוקפים רבה יותר;
שכן ההתנגדות בה נתקלו היתה מאורגנת פחות. הערכה בלתי נכ-
נה של המצב, ופגמים בתכנון ה-
מערכה, השפיעו על קצב-ההתקפה
באופן שלילי. כדוגמה לכך נוהגים
בצבא הסובייטי להביא את התוצ-
אות שנבעו מהערכה ותכנון לקויים
של מפקדת הארמיה ה-66 באיזור
בולכוב לגבי המבצע ההתקפי ש-
נערך מה-5 ביוני 1942 עד ה-12
בו (מבצע, אשר אילו הצליח —
עשוי היה לשנות את מצב-המוצא
שלפני המתקפה הגרמנית הגדולה
לעבר סטאלינגראד). במשך 7
ימים לא הצליחו הרוסים לפרוץ
את מערך-ההגנה הגרמני, על-אף
עדיפותם הניכרת בכוחות (בחי"ר
2.4:1; בארטילריה 3.8:1; ב-
טנקים 8:1). כאן היה הגורם ה-
עיקרי לכשלון טמון בהסוואה ה-
לקויה של הגייסות אשר רוכזו ב-
גזרה בה הונחת המאמץ-העיקרי.
משודע לגרמנים על ההכנות ל-
התקפה, ביצרו הם את מערכי הגי-
נתם בגזרה בה היתה צפויה ה-
התקפה הסובייטית, ערכו הפצצות
חזקות והפגזה ארטילרית כבדה על
שטחי-הכינוס של הגייסות הר-
סיים, ואף פינו מבעוד-מועד את
יחידותיהם ממערך-ההגנה הראשי
אל מערך-ההגנה העורפי. כתוצאה
מפעולות אלו של הגרמנים, לא
השיגה ההכנה הארטילרית והאוי-
רית של הרוסים את מטרתה; וב-
סופו של דבר נכשלה המתקפה.

ריכוז המאמץ וצפיפות האמצעים

בשעת מבצעים התקפיים בשלב הראשון של המלחמה נתקלו הרוסים, בדרך-כלל, במערכי-הגנה לא-עמוקים, שהתבססו על מוצבי-הגנה עצמאיים — "קיפודים-קיפודים"; ובכל זאת לא הצליחו לפרצם בנקל ולהשיג קצבי-התקפה מהירים. כך, במתקפת-החורף של 1941 במבואות מוסקבה נזקקו העוצבות הסובייטיות ל-3 ימים כדי להבקיע מערך-הגנה גרמני שעומקו הגיע ל-4—3 ק"מ בלבד. הוא הדין גם לגבי מתקפת הארמיה ה-20 בסביבות נהר למה, שבהבקעת מערך שעומקו 4—6 ק"מ בלבד עסקה במשך 3 ימים (כלומר, הקצב הממוצע היומי היה רק 1½ עד 2 ק"מ).

אכן, יש סבורים כי במצבים אלה הסיבה העיקרית להתקדמו-תם האיטית של הגייסות הסובייטיים טמונה היתה בצפיפות בלתי-מספקת של כוחות הארטילריה, האוויריה והשריון. באור-תה עת נהגו הרוסים להסתפק ביצירת צפיפות של 20—30 כלים ארטילריים — ושל 3 עד 5 כלירכב משוריינים — בק"מ אחד של גזרת-ההתקפה. מלבד זאת חסר למפקדים הרוסיים נסיון-קרב. הם לא הורגלו עדיין לרכו את הכוחות בגזרות צרות, פיזרו את אמצעי הלחימה שלהם באופן שוה לרוחב קטעי-ההתקפה שלהם ולא השתמשו כיאות בתמרון הכוחות בשדה-הקרב.

גם בהגיעם לעומק האופרטיבי של מערך ההגנה של האויב, לא הצליחו הרוסים בשנים הראשונות למלחמה לפתח קצב מהיר בהתקפה. במבנה הארמיות והחזיתות* הסובייטיות לא היו כלולים גייסות ניידים מספיקים שיהיה ביכולתם לפתח את ההצלחה-הטקטית להצלחה-אופרטיבית. לעומתם, הצטיינו עוצבותיהם של הגרמנים בניידות רבה — לא רק מהבחינה הטכנית של רכב ואמצעים, אלא גם במובן המבצעי-הארגוני — והם הצליחו לרוב להקים מבעוד-מועד מערכי-הגנה בצירי ההתקדמות של הרוסים, ולבלמם.

בשלב השני של המלחמה, שתחילתו בנובמבר 1942, נשתנו פני הדברים. נסיון-הלחימה ולקחי הקרב של הרוסים נותרו, גייסותיהם התאוששו מהמפללות שספגו, הספקת אמצעי-הלחימה מה גברה באופן ניכר. כל אלה יחד אפשרו להם עתה להתגבר על הקשיים הקודמים. עובדו אורחות-לחימה חדשים, לרבות אורח מתוקן של ניהול פעולות התקפיות.

המהלומות ההולכות וגוברות, אותן החלו הרוסים להנחית, אילצו עתה את הפיקוד הגרמני לבדוק מחדש את השקפותיו באשר להגנה. בשלב הראשון של המלחמה התייחסו הגרמנים להגנה כאל צורת-קרב זמנית, ולכן לא נהגו להתכונן לקראת-תה מראש; אך עם תחילת הקרבות המרים שלהם במבואות סטאלינגרד, ולאחר מכן — במיוחד בכל המרחבי-התיכון, בו התחוללה בשלב זה המערכה על "קשת-קורסק" — נאלצו הגרמנים לעבור לארגון הגנה-סדורה. מעתה היה על הרוסים, בכל מבצע התקפי, להבקיע ולפרוץ מספר מערכי-הגנה סדור-בהביאם בחשבון את השינויים שחלו בתנאי שדה-הקרב מזה, רים, הערוכים בעומק רב.

ואת ההספקה המוגברת של אמצעי-הלחימה מזה, למדו המפק-דים הסובייטיים ומטותיהם לרכו בגזרות צרות כוחות-מחץ חזקים וערוכים-לעומק, ותיכננו את המערכות בהקפדה יתרה.

במתקפת-הנגד הגדולה בסביבות סטאלינגרד רוכזו כבר, בקי-לומטר אחד של חזית, 80—40 תותחים ומרגמות ו-10—8 טנ-קים; ואילו ב"קשת-קורסק" (יולי 1943) רואים אנו תופעה זו באופן בולט עוד יותר: הכוחות הסובייטיים ריכוזו בקילו-מטר אחד של חזית 170—160 תותחים ומרגמות ו-25—16 טנקים. במרוצת השנים גדלה הצפיפות עוד יותר; וכך הגיעה הצפיפות במערכת-הכיתור ברוסיה-הלבנה (קיץ 1944) לממדים אלה: בגזרת המאמץ-העיקרי נמצאו בקילומטר אחד של חזית: בארטילריה — 200 כלים; בטנקים — 35; במ-טוסים — 50—70. במתקפת קשיניביאסי (אוגוסט 1944**) היו בקילומטר אחד של חזית 250—230 תותחים ומרגמות, 60—30 טנקים ו-100—75 מטוסים.

כיצד הושגה הבקעת מערכי-הגנה עמוקים? ראשית, כתו-צאה משכלול האורחות והשיטות של הפעלת החילות השר-נים — והגברת שיתוף-הפעולה ביניהם. כך אפשר ארגון אגדים-ארטילריים מרוכזים — בחטיבות, בדיביזיות ואף בדר-גים גבוהים יותר (קורפוסים, ארמיות) — לקיים שליטה בקרב הארטילרי, להגביר את כושרן המבצעי של היחידות-עצמן, וגם ליצור רמה חדשה, גבוהה ומרוכזת יותר, של הנחתת מחץ ארטילרי. הגדלת צפיפות הארטילריה בגזרות המאמץ-העיקרי סייעה, מצד אחד, לצמצום משך-הזמן של ההכנה הארטיל-רית — ומהצד השני עזרה להגביר את עצמת-האש. עם הג-ברת המינוע בארטילריה, גברה יכולתה להתקדם בעקבות היחידות המסתייעות ולתת להן סיוע-אש רצוף יותר.

"אגד ארטילרי" שבעוצמה מרמה כלשהי מכיל, לפי נוהגי הצבא הסובייטי, את היחידות או העוצבות של ארטילריה ומרגמות, בין תקניות ובין משופחות. זהו ארגון "אד-הוק" (לאותו מבצע מסוים). גודלו מותנה בטיב המשימה שהוטלה על אותה עוצבה — וכמובן במספר הכלים הארטילריים העומדים לרשות הפיקוד. אגד-ארטילרי חטיבתי, בחטיבת-רגלים הפועלת בציון המאמץ-העיקרי, מפיל 3—5 גדודים (תותחים ומרגמות); ובציון מאמץ-משני — 2—3 גדודים. אגד-ארטילרי דיביזיוני פולל 4—6 גדו-דים (תותחים ומרגמות), בתוך זה גדודי הופיצרים בני 152 מ"מ, מרגמות בנות 160 מ"מ ו"קטיושות"; תפקידו העיקרי — הגברת אשם של אגדים חטיבתיים בציון המאמץ-העיקרי; ואפשר שתוטלנה עליו גם משימות נגד-סוללתיות. אגד הארמיה מחולק בדרך-כלל לשני תת-אגדים, 10—6 גדודים של כלים גדולי-קוטר בכל אחד; (כיום — גם תותחים אטומיים וטילים טקטיים בעלי ראש-נפץ גרעיני). בכל אגד ארטילרי מוקם מטה ארטילרי — הממלא תפקיד של מרכז ניהול-האש — ושהרכבו מתבסס על המטה של אחת העוצבות או היחידות הארטילריות העיקריות אשר הופללו באגד.

המעבר להפעלה המונית ומרוכזת של טנקים בקטעי-ההבקעה השפיע אף הוא השפעה ניכרת על השגת קצבי-ההתקפה מהי-

* מונח המקביל — במובן הארגוני — ל"קבוצת-הארמיות" שבצב-אות-המערב.

** אחד המבצעים האסטרטגיים החשובים של ברה"מ בשלהי מלחמת-העולם השנייה, בעקבותיו התמוטט האגף-הדרומי של חזית-המזרח הגרמנית ונפתחה הדרך לכיבוש רומניה כולה; החדירה לבלקן בוצעה ע"י החזית האוקראינית ה-2 והחזית האוקראינית ה-3, בהנחתת שתי מהלומות, שנועדו להתמקד על נהר פרוט וכך — לכתר את מערך האויב ולהשמידו.

זה או לשבש את נסיונו לארגן מערך הגנה חדש בעומק. "קבור" צות ניידות" אלו הורכבו מיחידות שריון, חי"ר-ממונע, ארטי-לריה מתנייעת ויחידות הנדסה.

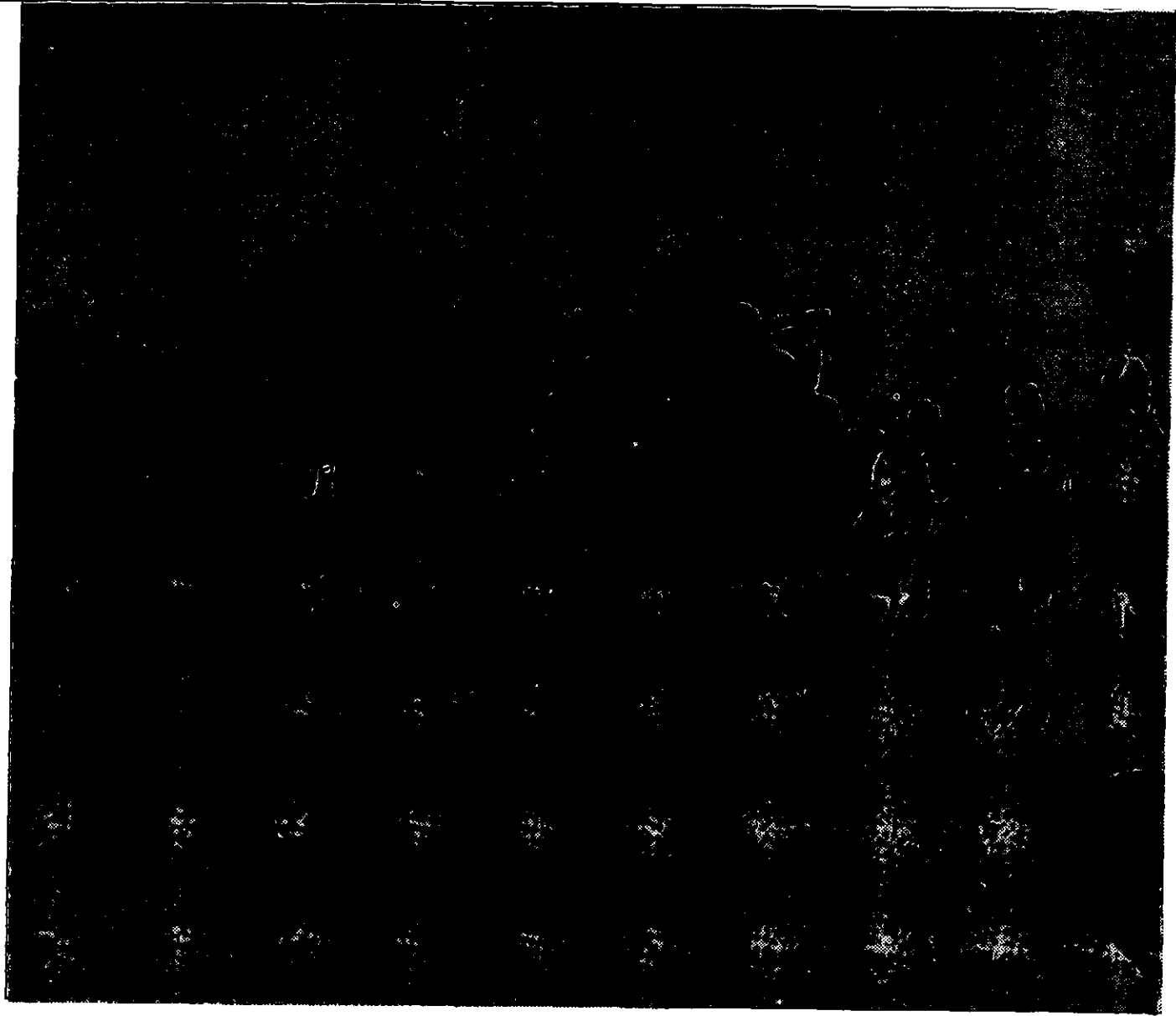
ברוב המקרים הושג הקצב המ-היר בהתקפה בראש-וראשונה על-ידי הפעלה נכונה של עוצבות ואיגודים גדולים של שריון. אכן, לקח הקרבות מעיד גם על כך כי התקדמות מהירה ורצופה של גיי-סות-שריון במרחב האופרטיבי הי-תה תלויה בהרבה במתן חיפוי מן האויר ובשיתוקם של כלי-הארטילריה של האויב ושדות-ה-תעופה שלו. וזאת לזכור: הצ-לחתם של גייסות השריון במרחב האופרטיבי היתה כרוכה במידה רבה בפעולות תחזוקה חיוניות (מתן סיוע-טכני בשדה-הקרב, אס-פקה של דלק ותחמושת וכיו"ב).

תכופות סופחו לדרגים-הלוחמים, שחדרו לעומק האופרטיבי של האויב, יחידות-אספקה קדמיות אשר נעו יחד אתם והקלו על פתרון הבעיות של אספקת מזון שוטפת ואספקה של תח-מושת ודלק. אשר לבדק דחוף — סופחו ל"קבוצות-הגייסות הניידות" במישרין סדנאות ניידות, שביצעו תיקונים שוטפים ואף בדק יסודי בשדה-הקרב גופו. בשעת הצורך (בהתאם לתכנית המבצע) סופקו ל"קבוצות" אלו בדרך האויר אמצעי-לחימה, לרבות תחמושת ודלק; במקרים דחופים בוצע פינוי הנפגעים מהעומק האופרטיבי במטוסים. לעוצבות-שריון גדו-לות, או ל"קבוצות-הגייסות הניידות", שמתפקידן היה לפעול בעומק רב וללא קשר יבשתי עם הכוחות העיקריים, הוקצבו שלוחות של בתי-חולים קדמיים. מכלול פעולות — הוא אשר וידא לא-במעט, במצבי מתקפה-מהירה-קצב, את עצמאותם הלוגיסטית של כוחות הפועלים בעומק רב.

רציפות הפעולות

גורם חשוב שהשפיע על העלאת קצבי ההתקפה היה טמון ברציפות הפעולות משך כל שעות היממה. כל עצירה, ולו גם זמנית, של פעולות-הקרב ברדת החשיכה אפשרה לנתקף להת-ארגן במשך שעות הלילה ולהגביר את מערך הגנתו בגזרה בה צפויה היתה סכנה. ולזול בשמירה על קיום הרציפות הביא תכופות לכשלון המתקפה כולה, או לפחות להאטה ניכרת של קצבי התקדמותה.

כדי להשיג רציפות בפעולות-ההתקפה למשך יממות שלמות נקט תכופות הפיקוד הסובייטי בהחלפת הגייסות שפעלו ביום בדרג הראשון, בעוצבות וביחידות שאומנו היטב לקרב-לילה. החלפה כזאת, שבוצעה לקראת הלילה, אפשרה לרוב הגייסות את המנוחה הדרושה להחלפת-כוח — ויחד עם זאת היא אפשרה להחזיק את האויב תחת לחץ בלתי-פוסק שמנע ממנו להתארגן ולהתבצר מחדש. תכניתו של מבצע הביאה בדרך-כלל בחשבון סידורים מפורטים למקרה של מעבר מפעולות-

רים. יצירת צפיפות של 20—30 כלי-רכב משוריינים בקילומטר אחד של חזית סייעה להתגברות שוטפת ומהירה על מערך ההגנה של האויב, כלומר — סייעה להשגת קצב-פעולה מהיר בהתקפה.

הצטברות המאמץ

חשיבות רבה בשבירת מערכי-ההגנה עמוקים נודעת להצטברות מתמדת של המאמץ בכיוון שנבחר, כיוון אליו הוטלו מבעוד-מועד כוחות חדשים. זאת ועוד: כדי להחיש את הבקעת חגורת-ההגנה העיקרית, הבקעה המבוצעת בדרך-כלל על-ידי עוצבות חי"ר — הופעלו עתה מדי-פעם גם עוצבות שריון, אף שתפקידן המיוחד היה לפתח את ההשגים בעומק האופ-רטיבי.

קבוצות-גייסות ניידות

הדבר שהשפיע באופן בולט על העלאת קצבי-ההתקפה היה כרוך בהקמת "קבוצות-גייסות ניידות" בתוך העוצבות. תפ-קידן של "קבוצות" אלו (שהגיעו עד לממדים של ארמיה שלמה, כשהמדובר ב"חזית", או לממדים של קורפוס — כשהמדובר בארמיה; או לממדים של גדוד — עד חטיבה — בדיביזיות) היה בדרך-כלל מכוון למבצע מסוים אחד: סיום הפריצה ופיתוח ההצלחה הטקטית לאופרטיבית. היה עליהן לעבור תחילה דרך הפרצה שהובקעה, להתקדם במהירות, בעברן בין מוצבי-ההגנה (או המתחמים) של האויב ובעומק מערכו; לתפוס יעדים חשובים, מעברים, מיצרים וצומתי-דרכים, בציר-ההתקדמות שתוכנן לכוח העיקרי — ולהחזיק בהם עד בואו של כוח זה. "קבוצות-ניידות" אלו הוכנסו ב-דרך-כלל לפעולה לאחר שהובקעו שני מערכי-ההגנה הקדמיים של חגורת-ההגנה העיקרית, במגמה להחיש את קצב ההת-קפה ולהביס את עתודות-האויב, טרם הגיעו אל איזור הפרי-

בחזית רחבה מכבידה במידה ניכרת על מערך ההגנה של האויב. לאחר כל מהלומה של התוקף נאלץ בדרך-כלל הנתקף להזיז את עתודותיו ולהעבירן לגזרה אחרת. לעתים מרוחקת בה הונחתה מהלומה חדשה — ולעתים כוחות העתודה לא רק שהם משתבשים תוך התזוזות הרבות והתכופות אלא אף אינם מגיעים במועד הנכון לגזרה החדשה. דוגמה קלסית לכך הן עשר המהלומות האסטרטגיות של הצבא הסובייטי ב־1944–1945 — וכן מתקפת הצבא האמריקאי במזרח-הרחוק ב־1944–1945.

פעילות האויריה

מקום נכבד בהשגת קצבי-ההתקדמות מהירים נודע לפעילות האוירית. העדר מספר מספיק של מטוסים, או שימוש מוטעה בהם, מקשים להשיג קצב-ההתקפה מהיר. במצב כזה, חילות-היבשה של האויב זוכים לחופש יחסי בתמרון עתודותיהם; והאויב יכול בנקל להגביר את הגנתו בקטעים הנתונים בסכנה — אם רק הקצה-מראש עתודות לכך, או אם באפשרותו לבצע תמרון בכוחות מגזרה לגזרה, לעומת-זאת מסוגלת האויריה שלו-עצמו להפריע להתקדמות עתודותיו של התוקף. הנעות לתגבור מאמצו של הדרג-התוקף הראשון. תפקיד חשוב נודע אף לפעולותיה של אוירית התוקף נגד עתודות האויב שבעומק. כאשר מצליחה היא לשתקן באופן שיטתי, ובמועד הנכון — מושגת על-ידי כך תוצאה כפולה: הבקעת מערך-ההגנה נתקלת בהתנגדות פחות חזקה (ובמיוחד — בשלב השלמת הפריצות שכבר נסתמנו); ועם צאתם למרחב האוירי פרטיבי שבעורף המערך, מובטח לכוחות התוקפים קצבי-ההתקדמות מהיר. לעומת זאת, חוסר דאגה לנטרול עתודותיו של הנתקף באמצעות כוחות-האויר עלול להביא לא רק להאטת קצבי ההתקפה, אלא אף לסיכול המתקפה בכללה.

תחזוקת הכוחות התוקפים

כאן המקום להזכיר גורם נוסף המשפיע במישרין על קביעת קצב-ההתקדמות: תחזוקת הכוחות התוקפים. לקח המלחמה מלמדנו כי כוחות שהשיגו הצלחה טקטית ראשונית הוסיפו לרוב להתקדם בהצלחה כל-זמן שקיבלו למועד את סוגי האספקה ההכרחיים לניהול הקרב.

התנאי העיקרי להשגת קצב-ההתקדמות מהיר הנו מתן סיוע אש מתמיד לכוחות התוקפים. כידוע, מתאפשר מתן סיוע האש על-ידי אספקה שוטפת ורצופה של תחמושת לכלי-הירי המסייעים לכוחות המתקדמים. כל הפסקה ברציפות האספקה גורמת להאטת קצב ההתקדמות ואפילו לגסיסתה של ההתקפה.

לסיכום

ניתוח סדרה ארוכה של התקפות מאפשר לנו לגלות כמה מגמות בהתפתחות השיטות להעלאת קצבי ההתקפה במלחמת העבר-הקרוב. בולטת ביותר בין אלו המגמה להגביר את העצמה ההתחלית — ובד בבד עם כך להפחית את הנתקף (הן בנוגע לעצם מקומה וזמנה של ההתקפה — והן באשר לעצמתה שתהיה בלתי-צפויה ולאופן-היערכותו של הכוח התוקף). על מגמה זו מעידה עליה בלתי-פוסקת של צפיפות בכלים-ארטי-לריים, בטנקים ובמטוסים המרוכזים בקטעי-ההבקעה ומדורגים (סוף בעמ' 17)

יום לפעולות-לילה — ולהפך. סידורים אלה כללו: דילוג עמדות הארטילריה; הגברת מלאי התחמושת, הדלק והמזון; העברת המפקדות קדימה; נקיטה באמצעים נגד התקפות אפר-שריות של הנתקף, עם עלות השחר לפני זריחת השמש; ועוד. כל אלה, שלכאורה הנם פרטים טכניים, בעלי אופי „הגנתי” — לאמתו-של-דבר היוו מרכיבים חיוניים במכלול הארגוני-המבצעי שתכליתו לאפשר מתקפה בעלת קצב מהיר ורצוף.

חשיבות בלתי-מבוטלת נודעת לסדירות ההתקדמות, שתנאי לכך הוא דילוג הארטילריה בעוד מועד; כל פיגור של הארטילריה גורם לשיבוש במתן סיוע-האש ומביא בהכרח לירידת קצבי ההתקפה של הכוח המסתער. ואמנם, יחד עם דילוגי הארטי-לריה, יש להחיש התקדמותם של הדרגים השניים והעתודות; החשת התקדמותם מודאה רציפות ההתקפה על-ידי הטלה מתמדת לקרב של דרגים נוספים או התחלפות. במקביל לפי-תוח הטכניקה הארגונית של מתקפות סוביטיות מהירות-תנופה הושגה סדירות ההתקדמות הנחוצה, בין היתר, הודות לארגונם של מרכזי תנועה (לויסותה ולהמרצתה) ועל-ידי הקמת עתודות-הנדסה ניידות המצוידות בציוד טכני כבד לסילוק מכשולים ולסלילת דרכי תנועה.

הנתקת התאגוץ

אחת הדרכים להשגת קצב מהיר של התקפה הנה העתקת המאמץ-העיקרי מגזרה אחת לגזרה שניה, בה הסתמנה הצלחה. תמרון כזה בכוחות (כשהוא מבוצע מבעוד-מועד) מסייע לא רק להעמקת החדירה באותה גזרה אלא אף לשמירה על קצב ההתקפה בכללו, והעיקר — על ההחזקה ביזמתה, שהיא המאפשרת השגת הצלחה במערכה הכוללת. כך, למשל, כש-גייסות של „חזית-המרכז” הסוביטית נתקלו במתקפתם (בסביבות צ'רניגוב — אוגוסט 1943) בהתנגדות עקשנית של הגר-מנים בכיוון המאמץ-העיקרי (צפונית לעיר סיבסק), העתיקו את מאמצם לגזרה משנית (איזור קונוטופ), בה הושגה באותו מועד הצלחה על-ידי כוח-משנה של ה„חזית” (הארמיה ה-60); וכתוצאה נתאפשר המשך המתקפה בכיוון בעל חשיבות אסטרטגית רבה (מרחב הנהר פריפיאט). יש והעתקת המאמץ לכיוון אחר נעשית גם לרגל גילוי תנאי-קרקע, או עקב הופעת מצב מבצעי, שיהיו גוחים יותר ושיסייעו לפיתוח המערכה בקצב מהיר יותר בכיוון השונה מזה שנקבע תחילה. דוגמה מעניינת לכך ניתנה ב־1943, בשלב המכריע שלאחר הדיפת המתקפה הגרמנית על „קשת-קורסק”, כאשר חיוני היה להקנות את מלוא התנופה למתקפת-הנגד הסוביטית הרחבה. ב„מבצע-בריאנסק” (ספטמבר 1943) הועברו אז גייסות „חזית-בריאנסק” אל אזורו של איגוד-הכוחות הסובייטי השכן — ולשם הועתקה מהלומת-העיקרית; הכל על-מנת לעקוף שטח קשה-למעבר (יערות וביצות) ולהימנע מלתקוף חזיתית איזור-ההגנה מבוצר-מאד של היריב.

וזאת אשר לימד נסיון המלחמה: הרוצה לנהל מערכה בקצב מהיר — עליו ליצור את התנאים לכך; ואחד מאלה הוא: הנחתת מהלומות, בזר-אחר-זו או אף בזר-זמנית, בקטעים שונים של חזית הנתקף שתהינה מחושבות ומתואמות בהתאם למטרה, הזמן והמרחב המבצעי. הטלה מדורגת כזו של כוחות-תוקפים

בחזית רחבה מכבידה במידה ניכרת על מערך ההגנה של האויב. לאחר כל מהלומה של התוקף נאלץ בדרך-כלל הנתקף להזיז את עתודותיו ולהעבירן לגזרה אחרת. לעתים מרוחקת בה הונחתה מהלומה חדשה — ולעתים כוחות העתודה לא רק שהם משתבשים תוך התזוזות הרבות והתכופות אלא אף אינם מגיעים במועד הנכון לגזרה החדשה. דוגמה קלסית לכך הן עשר המהלומות האסטרטגיות של הצבא הסובייטי ב־1944–1945 — וכן מתקפת הצבא האמריקאי במזרח-הרחוק ב־1944–1945.

פעילות האויריה

מקום נכבד בהשגת קצבי-ההתקדמות מהירים נודע לפעילות האוירית. העדר מספר מספיק של מטוסים, או שימוש מוטעה בהם, מקשים להשיג קצב-התקפה מהיר. במצב כזה, חילות-היבשה של האויב זוכים לחופש יחסי בתמרון עתודותיהם; והאויב יכול בנקל להגביר את הגנתו בקטעים הנתונים בסכנה — אם רק הקצה-מראש עתודות לכך, או אם באפשרותו לבצע תמרון בכוחות מגזרה לגזרה, לעומת-זאת מסוגלת האויריה שלו-עצמו להפריע להתקרבות עתודותיו של התוקף. הנעות לתגבור מאמצו של הדרג-התוקף הראשון. תפקיד חשוב נודע אף לפעולותיה של אוירית התוקף נגד עתודות האויב שבעומק. כאשר מצליחה היא לשתקן באופן שיטתי, ובמועד הנכון — מושגת על-ידי כך תוצאה כפולה: הבקעת מערך-ההגנה נתקלת בהתנגדות פחות חזקה (ובמיוחד — בשלב השלמת הפריצות שכבר נסתמנו); ועם צאתם למרחב האוירי פרטיבי שבעורף המערך, מובטח לכוחות התוקפים קצבי-ההתקדמות מהיר. לעומת זאת, חוסר דאגה לנטרול עתודותיו של הנתקף באמצעות כוחות-האויר עלול להביא לא רק להאטת קצבי ההתקפה, אלא אף לסיכול המתקפה בכללה.

תחזוקת הכוחות התוקפים

כאן המקום להזכיר גורם נוסף המשפיע במישרין על קביעת קצב-ההתקדמות: תחזוקת הכוחות התוקפים. לקח המלחמה מלמדנו כי כוחות שהשיגו הצלחה טקטית ראשונית הוסיפו לרוב להתקדם בהצלחה כל-זמן שקיבלו למועד את סוגי האספקה ההכרחיים לניהול הקרב.

התנאי העיקרי להשגת קצב-ההתקדמות מהיר הנו ימתן סיוע אש מתמיד לכוחות התוקפים. כידוע, מתאפשר מתן סיוע האש על-ידי אספקה שוטפת ורצופה של תחמושת לכלי-הירי המסייעים לכוחות המתקדמים. כל הפסקה ברציפות האספקה גורמת להאטת קצב ההתקדמות ואפילו לגסיסתה של ההתקפה.

לסיכום

ניתוח סדרה ארוכה של התקפות מאפשר לנו לגלות כמה מגמות בהתפתחות השיטות להעלאת קצבי ההתקפה במלחמת העבר-הקרוב. בולטת ביותר בין אלו המגמה להגביר את העצמה ההתחלית — ובד בבד עם כך להפחית את הנתקף (הן בנוגע לעצם מקומה וזמנה של ההתקפה — והן באשר לעצמתה שתהיה בלתי-צפויה ולאופן-היערכותו של הכוח התוקף). על מגמה זו מעידה עליה בלתי-פוסקת של צפיפות בכלים-ארטי-לריים, בטנקים ובמטוסים המרוכזים בקטעי-ההבקעה ומדורגים (סוף בעמ' 17)

יום לפעולות-לילה — ולהפך. סידורים אלה כללו: דילוג עמדות הארטילריה; הגברת מלאי התחמושת, הדלק והמזון; העברת המפקדות קדימה; נקיטה באמצעים נגד התקפות אפר-שריות של הנתקף, עם עלות השחר לפני זריחת השמש; ועוד. כל אלה, שלכאורה הנם פרטים טכניים, בעלי אופי „הגנתי” — לאמתו-של-דבר היוו מרכיבים חיוניים במכלול הארגוני-המבצעי שתכליתו לאפשר מתקפה בעלת קצב מהיר ורצוף.

חשיבות בלתי-מבוטלת נודעת לסדירות ההתקדמות, שתנאי לכך הוא דילוג הארטילריה בעוד מועד; כל פיגור של הארטילריה גורם לשיבוש במתן סיוע-האש ומביא בהכרח לירידת קצבי ההתקפה של הכוח המסתער. ואמנם, יחד עם דילוגי הארטי-לריה, יש להחיש התקדמותם של הדרגים השניים והעתודות; החשת התקדמותם מודאה רציפות ההתקפה על-ידי הטלה מתמדת לקרב של דרגים נוספים או התחלפות. במקביל לפי-תוח הטכניקה הארגונית של מתקפות סוביטיות מהירות-תנופה הושגה סדירות ההתקדמות הנחוצה, בין היתר, הודות לארגונם של מרכזי תנועה (לויסותה ולהמרצתה) ועל-ידי הקמת עתודות-הנדסה ניידות המצוידות בציוד טכני כבד לסילוק מכשולים ולסלילת דרכי תנועה.

הנתקת התאגוץ

אחת הדרכים להשגת קצב מהיר של התקפה הנה העתקת המאמץ-העיקרי מגזרה אחת לגזרה שניה, בה הסתמנה הצלחה. תמרון כזה בכוחות (כשהוא מבוצע מבעוד-מועד) מסייע לא רק להעמקת החדירה באותה גזרה אלא אף לשמירה על קצב ההתקפה בכללו, והעיקר — על ההחזקה ביזמתה, שהיא המאפשרת השגת הצלחה במערכה הכוללת. כך, למשל, כש-גייסות של „חזית-המרכז” הסוביטית נתקלו במתקפתם (בסביבות צ'רניגוב — אוגוסט 1943) בהתנגדות עקשנית של הגר-מנים בכיוון המאמץ-העיקרי (צפונית לעיר סיבסק), העתיקו את מאמצם לגזרה משנית (איזור קונוטופ), בה הושגה באותו מועד הצלחה על-ידי כוח-משנה של ה„חזית” (הארמיה ה-60); וכתוצאה נתאפשר המשך המתקפה בכיוון בעל חשיבות אסטרטגית רבה (מרחב הנהר פריפיאט). יש והעתקת המאמץ לכיוון אחר נעשית גם לרגל גילוי תנאי-קרקע, או עקב הופעת מצב מבצעי, שיהיו גוחים יותר ושיסייעו לפיתוח המערכה בקצב מהיר יותר בכיוון השונה מזה שנקבע תחילה. דוגמה מעניינת לכך ניתנה ב־1943, בשלב המכריע שלאחר הדיפת המתקפה הגרמנית על „קשת-קורסק”, כאשר חיוני היה להקנות את מלוא התנופה למתקפת-הנגד הסוביטית הרחבה. ב„מבצע-בריאנסק” (ספטמבר 1943) הועברו אז גייסות „חזית-בריאנסק” אל אזורו של איגוד-הכוחות הסובייטי השכן — ולשם הועתקה מהלומת-העיקרית; הכל על-מנת לעקוף שטח קשה-למעבר (יערות וביצות) ולהימנע מלתקוף חזיתית איזור-ההגנה מבוצר-מאד של היריב.

וזאת אשר לימד נסיון המלחמה: הרוצה לנהל מערכה בקצב מהיר — עליו ליצור את התנאים לכך; ואחד מאלה הוא: הנחתת מהלומות, בזר-אחר-זו או אף בזר-זמנית, בקטעים שונים של חזית הנתקף שתהינה מחושבות ומתואמות בהתאם למטרה, הזמן והמרחב המבצעי. הטלה מדורגת כזו של כוחות-תוקפים

ה"אסטרטגיה הצבאית"

- בעינינו סוביטיות

ב. מוט צבא-היסטורי

מאת א. ג.

מחברי הספר במשחק-מלים חסר-ערך. הם מצטטים את "הנוס-
חה הנודעת, לפיה, אין המלחמה אלא המשכת המדיניות
באמצעים אחרים", שיוצרה הוא התיאורטיקן הצבאי הגרמני
קלאוזביץ וממשיכים: "ברם ו. אי. לנין הכניס בנוסחה זו
תיקון עקרוני בהוסיפו — דהיינו, באמצעי אלימות". ואמנם,
הגדרת מהות המלחמה כמעשה אלימות היא-היא ההגדרה
המקובלת והמודגשת אצל קלאוזביץ. פלפול מילולי זה —
שנבע כנראה מנסיגות של המחברים להיראות כלגיטימיים
מובהקים — לא היה אולי ראוי להזכירו כלל, אלמלא הודגמה
בהזדמנות זו, בדברי המבקר, הגישה הסוביטית החדשה אל
קלאוזביץ ותורתו בכלל, אותו הוא מכנה "אחד המעמיקים
שבהוגים בשאלות צבא ומלחמה". אכן, דרך ארוכה עברו
ההשקפות המקובלות בברית-המועצות מאז ולולו הפסקני של
סטאלין, לפני פחות מ-15 שנה, ב"בן-אשכנז זה — קלאוז-
ביץ".

המלחמה - תופעה חלקית או חזיון מקיף?

בהקשר להגדרות שהובאו לעיל והלקוחות מקלאוזביץ, מעלה
הביקורת נגד הספר האשמה הנוגעת בצד יסודי של ראית
האסטרטגיה והמלחמה בכללותן. בעצם, מתחלקת האשמה זאת
לשתיים: הראשונה מושפעת מן המסגרת הרעיונית האופיי-
נית לעולם הסוביטי, בה נתונה עקרונית מחשבתו של המב-
קר — ובודאי גם של המבוקרים; ואילו השניה תובן, עלי-
נקלה על-ידי אנשי מחשבה-צבאית שבכל אתר ואתר. והרי
השתיים: א. "המחברים מכלילים ואומרים כי המלחמה הנה
רק אחד הצדדים שבחיי החברה ואחת הצורות — או סוג
מסוים — של היאבקות מדינית, מעמדית; ואילו התפתחות
החברה, יחסי-הגומלין בין מעמדות, בין מדינות, בין אומות —
אלה הן תופעות הנרחבות לאין-שיעור מתופעת-המלחמה.
מסתבר על-כן בנקל, שאין ביכולתה של כל מלחמה עולמית
(„טוטלית", או „גלובלית"), להכיל את מהותן של התופעות
הללו כולן". אכן, מנקודת-מבט מסוימת, יש בהנחה כזו של
מחבר הספר משום מינות, העשויה להחשב כמסוכנת למדי;
מסוכנת לתפיסת-היסוד המקובלת בברה"מ — ואולי מסו-
כנת גם לבעלי-המינות עצמם.

והרי האשמה ב: "המחברים מוציאים על-כן לחלוטין מרשי-
מת האמצעים המופעלים במלחמה את כל אמצעי-ההיאבקות
שהנם בלתי-צבאיים, דהיינו: אידיאולוגיים, פוליטיים, פסי-
כולוגיים, כלכליים, כספיים, מסחריים, דיפלומטיים, מדעיים-
טכניים, או מן הסוג של פעילות-חתרנית וכיו"ב; שכן סבו-
רים הם כי אחרת תינצר, כביכול, זהות בין מלחמה מדינית
והיאבקות-המעמדות".

ה"ירחון הצבא-ההיסטורי" של צבא ברה"מ סוקר את ספר-
היסוד הסוביטי החדש ("האסטרטגיה הצבאית" שבעריכת
מרשל סוקולובסקי) בזוית-ראיה מיוחדת — ובמקצת בלתי-
צפויה. אמנם, כותב הסקירה מודה כי "אין ספר זה בגדר
מחקר היסטורי, והחומר ההיסטורי המובא בו לא הוא הקובע
את עיקר-תוכנו". עם זאת, סבור הוא כי דוקא אופיה של
התקופה הנוכחית, כתקופה של מעבר ותמורות, מצריך במיור-
חד ראיה בהירה של ההתפתחות שחלה בתחום הצבאי וב-
תפיסת מהות המלחמה. הוא מסכים לדעתם של המחברים כי
"את החדש במהותה של האסטרטגיה ייקל עלינו להבין על-
ידי שנשווה אותו עם ההשקפות האסטרטגיות שבעבר, ועל-
ידי לימוד התיאוריה של האסטרטגיה-הצבאית בהתפתחותה".
לדבריו "ניתן בספר חומר צבא-היסטורי רב, שבחלקו מרוכז
בפרקים מיוחדים: כיצד נתהוו מושג האסטרטגיה-הצבאית/
האסטרטגיה של מדינות אימפריאליסטיות והכנת מלחמות
חדשות על ידן, התפתחות האסטרטגיה-הצבאית הסוביטית
בשנים 1917—1945, שיטות ניהולה של מלחמה ועוד —
ושבחלקו מובא בצורת דוגמאות, להוכחת נכונותן של הנחות
תיאורטיות מסוימות". כותב-הסקירה מחייב דרך זו של
ביסוס היסטורי; אך הוא מותח ביקורת על שורה של הנחות
או תיאוריות המובאות בספר — ומהן כאלו אשר, על אף
אופין ההיסטורי, נודעת להן משמעות גם לגבי תורותיו של
הצבא-הסוביטי כיום, או על מגמותיו לעתיד.

שגיאות היסטוריות

אכן, יש להודות שבביקורתו זו "תופס" כותב-הסקירה את
מחברי הספר בכמה שגיאות היסטוריות גסות למדי. כך, כתוב
בספר שהאסטרטגיה נחשבה מלכתחילה כמדע צבאי כולל —
ורק באמצע המאה הי"ט החלו "להתקלף" מתוכה, כתורות
בפני עצמן, הטקטיקה, תורת-הארטילריה, תורת הביצור ומאור-
חריות גיאוגרפיה-צבאית, ואף מנהל-צבאי. ואין, כמובן,
לבעל-הסקירה קושי להוכיח כי הדברים מופרכים מעיקרם;
שכן מושגי הטקטיקה (ואף ספרות מקצועית העוסקת בכך)
היו קיימים זמן רב לפני שהחל להתגבש, בסוף המאה הי"ח
וראשית המאה הי"ט מושג האסטרטגיה; וכן לגבי התורה
הארטילרית, תורת הביצור (שתיהן פרחו מאז המאה הי"ז),
הגיאוגרפיה-הצבאית השימושית, ועוד.

קלאוזביץ - מהמעמיקים שבהוגים צבאיים...
גם במקרה אחר — הנוגע לביסוס תפיסת-היסוד של מלח-
מה — קשה שלא להסכים עם המבקר כשהוא מאשים את

נושח"אמונה סוביטי בשאלות מלחמה

בהזדמנות זו מציג כותב-הסקירה, בניסוח מרוכז, את "גי-
שות-היסוד אל המלחמה של התיאוריה המרכסיסטית-לניניס-
טית". גישה זו — שלוש הנחות בה:

- "המלחמה כאורח-חיים של חברה מעמדית אשר חוקי-
היסוד הכלכליים, לפיהם מתפתחת חברה זו, מולידים אותה;
במלים אחרות — תורת מהותן הכלכלית של המלחמות."
- "מלחמה כהמשכת המדיניות באמצעי אלימות — או תו-
רת מהותן המדינית של מלחמות."
- "מלחמה, כאמנות ארגונה וניהולה של היאבקות מזוינת".
יסוד-היסודות שבהנחות אלו הנה, לדעת בעל-הסקירה, הג-
דרתה של מלחמה כ"אורח חיים של חברה מעמדית", אשר
חוקי התפתחותה הכלכלית של זו מולידים אותה. לפיכך —
"המלחמה איננה סתם חלק מחלקיה של מדיניות * ; ואף לא
סתם חלק של יחסי-הגומלין בין מעמדות, מדינות, אומות" —
כטענת המחברים — "כי אם שלב מסוים במדיניות בכללותה,
שלב מסוים ביחסי-הגומלין בין מעמדות, מדינות, אומות,
שלב, שעיקרו הנה היאבקות המזוינת — אשר אינה שוללת
כל צורות-היאבקות אחרות כי אם כופפת אותן להשפעתה
שלה. המלחמה אינה בגדר חוק-חלקי בחייה של החברה המע-
מדית, כי אם חוק-היסוד שלה; היא אחד מאמצעי הפתרון
לבעיות היסוד בחיי מעמדות, מדינות ואומות". ולהשלמת
ניסוחים-כדרבנות אלה מובאת ציטטה מדברי לנין: "המל-
חמה — אינה מקרה, אינה, חטא... כי אם שלב בלתי-נמנע
של הקפיטליזם, צורה של חיים קפיטליסטיים שהנה חוקית
כמו חוקי השלום". המסקנה: "הקפיטליזם הוא על כן, גם
בזמננו, מקור המלחמות". את חשיבותה של הנחה זו לגבי
התיאוריה של האסטרטגיה רואה כותב-הסקירה בכך ש"היא
קובעת תפקיד מכריע לכוחות היצור, הן במהלך המלחמה
והן בתוצאותיה".

סתירות ללנין ולפרונזא

אל נחשוב שהביקורת מסתפקת כאן בתחמו של המופשט.
עדי-מהרה עוברת היא אל טענות יותר "ממשיות" נגד הספר;
ובין אלה — הטענה של סתירה לדעותיהם של לנין ושל
מ. פרונזא, לפיהן "אסטרטגיה צבאית-גרידא אינה אלא חלק
באסטרטגיה המדינית". לדברי המבקר, מחברי-הספר "סבו-
רים כי הצגה כזו של הבעיה מרחיקה אותנו מן המציאות
האובייקטיבית ומטשטשת ניגודי-מעמדות" (וזאת — על פרונ-
זא, המסתמך על לנין! א. ג.). וכאן מגיעים אל הנקודה
הרגישה. יש סופרים בשאלות צבא ומלחמה — כתוב בספר —
"המנסים להוכיח כי בעולם הקפיטליסטי של עתה מנהלת את
המלחמה המדינה כולה, העם כולו; כי בתנאי זמננו הפכה
המלחמה להיאבקות של עם מזוין אחד בעם מזוין אחר..."
והרי "תיאוריות כאלו... מטשטשות את הניגודים המעמדיים

שבקפיטליזם בן-זמננו". ועל כך מתריס מצדו בעל-הסקירה:
"אייאפשר שלא להשתומם לנוכח טענה שכזו: שהרי העוב-
דה כי במלחמות זמננו אייאפשר שלא ישתתפו עמים שלמים,
מאומתת על-ידי לקחייהן של כל מלחמות המאה-העשרים,
והיא נותחה ניתוח מעמיק בחיבוריו של ו. א. לנין; ואף
במלחמה עולמית חדשה, באם תפרוץ, לא ייעדר מקומה של
תופעה זו". קשה להימנע מן הרושם כי המבקרים והמבוקרים
כאחד מתנצחים בהתפלפלות מילולית. עם זאת, ברור לגמרי
הרקע לפסול הפוליטי אשר בעל-הסקירה תולה במחברי-
הספר. יש להניח כי העמדה המבוטאת על-ידי מבקר זה —
היא-היא הקרובה אל ה"עמדה הרשמית" הנוכחית.

המלחמה - גם באמצעים "בלתי-צבאיים"

ישנו צד מאוד אקטואלי בויכוחו של כותב הסקירה עם מחברי
ה"אסטרטגיה הצבאית": כל הנוגע למקומם, לתפקידם ול-
משקלם-היחסי של אותם "אמצעי-היאבקות בלתי-צבאיים"
שכבר הוזכרו לעיל (ושמקצתם שייכים, כמובן, למה שנוהגים
כיום ב"מערב" לכנות בשם "מלחמה לא-שגריתית", "מלחמה
חתרנית", ועוד שמות כיו"ב). וכך פוסק המבקר: "אין חול-
קים על כך כי המלחמה אינה כלל צירוף מכני של צורות-
היאבקות שונות — ואף לא על כך שאת התפקיד הראשי
שבין אלו ממלאה ההיאבקות המזוינת, אשר בלעדיה אין
מלחמה. כן נכון הוא כי היאבקות מזוינת מתרחשת רק בעתות
מלחמה בלבד — ואילו כל צורות-ההיאבקות האחרות קיימות
גם בימי שלום. אולם אין עובדה זו מבטלת כלל את תפקידן
וחלקן במלחמה של צורות-ההיאבקות האחרות, הבלתי-צבאיות:
הצורות המדיניות, הרעיוניות והכלכליות. יתרה מזו: דוקא
בימי מלחמה מתנהלת ההיאבקות, בכל צורותיה אלו, בדרי-
כות יתרה והיא מקבלת תוכן, צבאי — שכן מכוונת היא,
בראש-וראשונה, להבטחת הנצחון בחזית הלחימה-המזוינת.
ובמצב כזה, יש וצורות ההיאבקות הבלתי-צבאיות לא זו
בלבד שנודע להן ערך בלתי-אמצעי לגבי החזית המזוינת,
אלא שעתים הן אף שקובעות את תוצאת ההתמודדות המת-
נהלת בה".

דומה, כי אין צורך להוסיף ביאורים רבים למשמעוהו הרח-
בה-יותר של תיקון זה — אשר דומה כי יש לו מקור-השראה
מוסמך.

אמונות-אופרטיבית*

מה-מוצאה? ומה מעמדה?

יש בביקורת זו על ה"אסטרטגיה הצבאית" פרק העשוי להע-
לות חיוך על שפתותיו של הקורא. אלו הן ההערות בענין,
לכאורה, "צבאי-מקצועי גרידא" — בנוגע ל"מקורה של תי-
אורית האמנות-האופרטיבית". את מחברי-הספר מאשימים כאן
ב"הארה מוטעית", ב"היעדר ניתוחו של הנסיון ההיסטורי"
וב"יחס בלתי-יבוחן למונחים ולמושגים". ונראה שיש מידה
של אמת בכל ההאשמות האלו. אך מה שמעורר גיחוך בלב
הקורא היא העובדה כי המבקר, המציין — ובצדק — טעויות
מספר שטעו כאן בעלי "האסטרטגיה" הן בתחום הטרמינול-
וגיה והן בתחום הענייני-מושגי, נתפס, הוא-עצמו, לסילוף
עובדות העבר-הקרוב וגם למשגה היסטורי, "זעיר". אשר לעבר

* על הקורא לזכור שהשימוש בביטוי "מדיניות" כציון לקו-פעולה
מסוים הנקוט בידי ממשלה או מוסד (ביטוי כגון "מדיניות מפקד-
הגדוד במתן חופשות" — היא מן הדוגמאות הקיצוניות לשימוש
כזה) מיוחד הנו לשון האנגלית; ואילו ביתר השפות משמעות
הביטוי היא, בערך, הסדר-הכל (המכלול) של חיים מדיניים ופעולה
מדינית.

הלא־רחוק משתף המבקר את עצמו בקביעה המטעה של המחברים כי המונח (והמושג) „אמנות אופרטיבית” הנו, בעצם, פרי ורכוש של המחשבה והתורה הצבאיות הסובייטיות. כמובן, שיש כאן משום „תיקון ההיסטוריה” — שכן הורתה ולידתה של התפיסה ה„משולשת” (בענין שלוש הרמות — טקטית, אופרטיבית, אסטרטגית) היו בחיק המחשבה־הצבאית הגרמנית, בה גם קיבלה ביסוס וניסוח מגובשים והפכה ל„מטבע נפוצה” ולהשגתי־יסוד. אכן, נכון הדבר כי מבין המעצמות הצבאיות הגדולות שמחוץ לגרמניה נתקבלה הלוקה מחדשת זו, על מכלול־התפיסות הכרוך בה, רק בצבא־בריה״מ — ולא בצבאות המערב. אך מכאן לטענה על „זכות־יוצרים” — רחוקה הדרך.

אשר למשגה ההיסטורית־הכללי, הרי נכשל בו המבקר דוקא אגב התיקון שהוא בא לתקן בתפיסתם המוטעית של מחברי־הספר. הללו טוענים כי רק במלחמת־העולם הראשונה הופיע המושג של „אופרציה” — כצורה קונקרטית של היאבקות מזוינת, צורה „שמלחמת־העולם הראשונה הולידה אותה”; וכי זו הסיבה לכך שהתפיסה בענין אמנות־אופרטיבית נסתמנה (או, כלשון המחבר, „נשתלבה בתיאוריה הצבאית הסובייטית”) לא מוקדם־יותר אלא „רק באמצע שנות־העשרים”. והוא מעיר, בצדק, כי תורת־האסטרטגיה שלפני מלחמת־העולם הראשונה (ונעיר כאן — בעיקר בתקופה המאוחרת שלפניה — א. ג.) „קבעה סימני־הכר בולטים־למדי של האופרציה בתור צורה מיוחדת של היאבקות מזוינת”; וכי „הטיפוס הפשוט ביותר של צורה זו היה אופרציה, המורכבת רק מתמרון אסטרטגי אחד וממערכה אחת הקשורה בו”. אמת ויציב, אלא שלאחר זאת מרחיב המבקר את הדיבור על הויכוח הענייני והטרמינולוגי שהתנהל בנדון בצמרת הצבא הסובייטי בשנות־העשרים — עת הציע טוכצ'בסקי את המושג של „פולמרסטרטגיה”, בתור „אסטרטגיה עליונה”, שיוריד את „האסטרטגיה הרגילה” לתחום האופרטיבי בלבד. וכאן, לצורך הנמקת תפיסותיו־הוא, מגלה המבקר שכחה היסטורית — או נטיה לטיקוף היסטורי. לצורך טיעונו הוא קובע, למשל, כי „התיאוריה הקודמת של אמנות־המלחמה — עם

חלוקתה הבלתי־מספקת לטקטיקה ואסטרטגיה בלבד — לא התעלתה מעל למערכה ולאופרציה מסוימת אחת בזירת־מלחמה אחת... אכן, נראה שהמבקר שכח לחלוטין את השיקול האסטרטגי הכולל שנזקק לו, למשל, נפוליון במצבי מלחמה בשתיים או אף בשלוש זירות־מלחמה; ולפני כן — את הניצוח האסטרטגי של קארנו, וה„ועד לשלום הציבור”, במלחמת צרפת הרפובליקאית נגד קואליציות־המלכים, ניצוח על 14 הארמיות, בארבע זירות־מלחמה נפרדות, שבכל אחת מהן עמדה בעיה אופרטיבית בפני־עצמה. ולא יתכן לומר, על־כן, שנסיון־האסטרטגיה — במובנה הרחב ביותר, ולא במובן המוגבל של „זירת־מלחמה אחת” — לא היווה, כביכול, את חומר עיוניה, ניתוחיה ומסקנותיה של התיאוריה האסטרטגית אף בתקופה שלפני מלחמת־העולם הראשונה. (נכון הרבה יותר יהיה לומר שהמציאות של „חפירות־קלעים אחת מן הים ועד לגבול־שביצריה”, ושל מגע־לחימה מתמיד וממושך, שנוצרה במלחמת־העולם יצרה אז, כביכול, מצב של „טקטיקה בממדי־ענק” שבאה במקום אסטרטגיה; ומצב זה שינה אמנם את המושג הפורמלי הקודם בענין האופרציה — דהיינו, תמיד, בתחילה, תמרון ותנועה־למגע; אך הוא גם שהצריך הבהרה נוספת בענין מהותה, כ„דרגה־ביניים” שבין טקטיקה לאסטרטגיה.

★

יקצר המצע מלהציג כאן את כל תהומיה הרבים של הביקורת שנמתחה בסקירת הספר. אפשר שאת צירה המרכזי נציג בפני קוראינו על־ידי שנביא כאן את משפטי־הסיכום של הסקירה. יחד עם ציינו כי „ביסודו־של־דבר נודע לספר זה ערך חיובי”, מסכם הסוקר כי המחברים — אשר כתבו ש„כל מלחמה התנהלה, בעיקרו־של־דבר, באורחות ובצורות חדשים, האופייניים לה בלבד” — לא השכילו, כפי שהוא מנסח, „לגלות את חוקיות־ההתפתחות הכללית המציינת את המלחמות כולן, או את מלחמותיהן של תקופות היסטוריות מסוימות” — וכי על־כן „ההמשכיות ההיסטורית מן העבר אל ההווה מיטשטשת איכשהו בספר זה”.

★

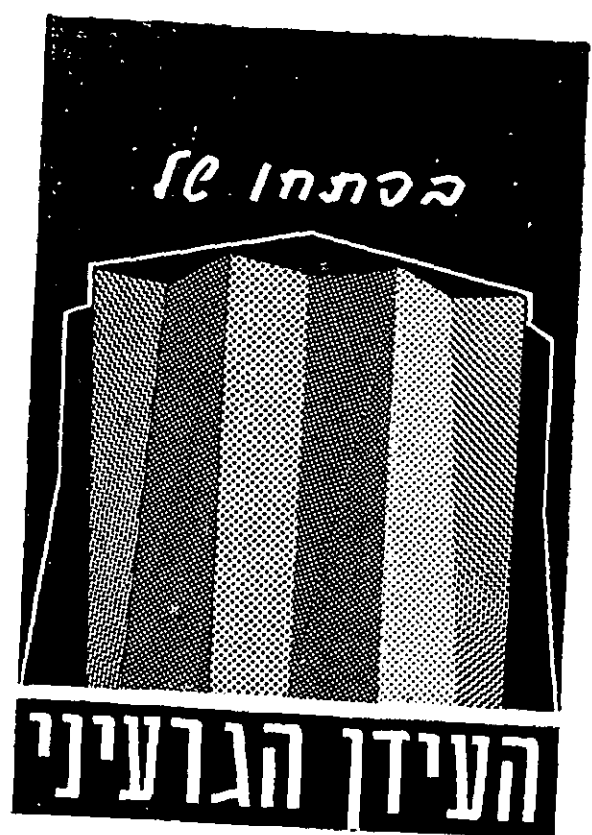
של התוקף לעבר הכיוון בו מושגת הצלחה; והוא המאפשר לגייסות־השריון, על הרכבם החדש והמגוון (טנקים, רגלים־בנגמ"שים, ארטילריה והנדסה משוריינת), לבצע תחילה פריצה עמוקה במערכי־ההגנה של האויב ואחר־כך להגשים בעומק המרחב־האופרטיבי — תוך סיוע אוירי נאות — את עצם מטרותיה ותכליתה של המערכה.

אכן, יש ויש יסוד להנחה כי הגורמים שהוזכרו בסקירה זו כמשפיעים ביותר על קצבי ההתקדמות וההתקפה, ישפיעו בצורה זו או אחרת גם בכל מלחמה עתידה, ואפילו בעידן הגרעיני. הרוצה לודא השגת קצבי־ההתקפה מהירים — גם היום קיים לגבי הצורך ללמוד היטב ובמדויק מה היו וכיצד פעלו גורמים אלה בעבר, ומה יהא ישומם הנכון והתכליתי עתה ובעתיד הקרוב.

(המשך מעמ' 14)

כעתודות מאחריה. לקח המלחמה מצביע על כך כי מגמה זו מוצדקת. נסיון הקרב אימת את תכליתיות הקמתן של עתודות חזקות; קיומן של אלו — הוא שאיפשר למפקד להחליט במור עד הנכון החלטה מכרעת על מהלך תגבור מאמצים של הכוחות התוקפים, לפתור בהצלחה את הבעיות והמשימות הבלתי־צפויות הנוצרות תוך־כדי מהלך המערכה ולשמור על קצב־פעולה מהיר, הן בשעות היום והן בשעות הלילה.

השיפור שהושג במהלך מלחמת־העולם השניה — והשיפורים שהושגו מאז — בכל הנוגע ליכולת־ניידותם של הגייסות, כושר־המעבר שלהם וגמישות־תימרוןם אפשר כבר אז, וודאי שמאפשר עוד יותר כיום, להשיג קצב מהיר של חדירה והתקדמות גם בשעת צליחת מכשולי־מים, בשעת התגברות על מכשולים טבעיים (או מלאכותיים) המוקמים על־ידי האויב; שיפור טכני ומבצעי זה מחיש את העתקת מאמצו

עשור ה.אטום לצרכי שלום

מאת נ. אבי"דור

לפני עשר שנים, ב-8.12.63, הופיע הנשיא איזנהאואר לפני עצרת האו"מ ונשא נאום המפורסם על "האטום לצרכי שלום" (Atoms For Peace). שהוכן בהקפדה ושעיקריו נדונו גם עם צ'רצ'יל ויועצו המדעי הידוע, פרופסור לינדמן (לורד צ'רצ'יל). לדעת מקורבי איזנהאואר, היה זה אחד מנאומיו החשובים; והוא עצמו, בזכרונותיו, מגדיר את הצעותיו כ"מהפך בניית" ¹.

עיקרי דבריו היו:

יש לנקוט בצעדים מתאימים כדי לקרב את היום בו ימוג מלב כולם — העמים והממשלות במזרח ובמערב — הפחד מפני הא-טום. לשם כך על הממשלות של מדינות הער-לם לתרום ממאגרי האורניום הטבעי שלהן ומהחומרים הבקיעים הנמצאים ברשותן לסוכ-נות בין-לאומית לאנרגיה-אטומית. אנו מצפים לכך שסוכנות כזו תקום בהסות האו"מ. הצעה

זו אפשר להגשים ללא אותו חשד הדדי המלווה כל נסיון לכוון פיקוח ובקרה בהקף עולמי.

● תפקידה העיקרי של הסוכנות יהיה להבטיח שהחומר הבקיע ישמש למטרות-שלום. יגויסו מומחים לשימוש באנרגיה-אטומית בחק-לאות, ברפואה וביתר התחומים של פעילות-שלום. מגמה גפרדת תהיה סיפוק שפע כוח-חשמלי לאזורים דלי-הכוח שבעולם.

● ארה"ב תשתף פעולה, עם העמים המעוני-נים בכך במיוחד, בתכניות פיתוח האטום לצרכי שלום.

בתחילה התייחסה בריה"מ להצעותיו של אי-זנהאואר באדישות; וכדי לקדם את הענין הציעה ארה"ב ועידה בין-לאומית שתדון בשי-מוש האטום לצרכי-שלום. באוגוסט 1955 הת-קיימה בג'נבה הועידה הראשונה מסוג זה ², בהשתתפותם של כ-3,600 אנשי-מדע. היתה זו הפגישה הראשונה של אנשי מדע-האטום ממערב וממזרח — בעיצומה של המלחמה הקרה. ארה"ב הטיסה לג'נבה, חלקים-חלקים, כור נסיוני שהוכן במיוחד לוועידה זו ³, הרכי-בה אותו תוך זמן קצר במקום — והפעילה אותו. היה זה הכור ה"פעיל" הראשון באיר-ופה ולגבי רבים מאנשי-המדע שבאו לאותה ועידה — הכור הראשון.

ערב ועידת ג'נבה הראשונה רמזה בריה"מ על נכונותה לדון על הקמת סוכנות בין-לאו-רית, כפי שהוצעה על-ידי איזנהאואר. בפברו-אר 1956 כונס כנס ראשון של 12 מדינות מתקדמות בתחום האנרגיה האטומית; ובו עובדה חוקה ארעית, אשר אושרה בוועידה בין-לאומית שהתכנסה בבנין האו"מ באוקטובר 1956 בהשתתפותן של 81 מדינות. שתי בעיות הקשו במידת-מה על הקמת הסוכנות: עקרו-נות הפיקוח ושיטותיו — והרכב מועצת-המנהלים. בעית מועצת-המנהלים נפתרה על בסיס טריטוריאלי, אשר לפיו נציגי 23 מדי-נות — המדינות המצטרפות ביותר בשטח האטום, המדינות המיצרות אורניום והארצות המתפתחות — מהווים את מועצת המנהלים ⁴. הבעיה הגדולה אשר למעשה לא מצאה פתרון עד היום היתה בעית הפיקוח ⁵.

המדינות המתפתחות — ש"מאמץ האטומי" יכול ממילא להיות לצרכי-שלום בלבד — התלוננו שהפיקוח המוצע בחוקה יוצר צורה חדשה של קולוניאליזם ואימפריאליזם: המעצ-מות האטומיות — אשר כבר פיתחו נשק גר-עיני ושלא תהינה זקוקות לסיוע הסוכנות שתקום — תפקחנה על הפיתוח הגרעיני לצר-כי-שלום של המדינות הזקוקות לסיוע זה. הודו וצרפת ניהלו את המאבק נגד הצעות

הפיקוח, כשצרפת מתנגדת במיוחד לפיקוח על אורניום. על גישת צרפת כותב ד"ר ב. גולד-שמידט, מדען-אטום צרפתי נודע, המכתן כעת כ"שר-החוץ" של הועדה הצרפתית לאנרגיה אטומית: "המשלחת הצרפתית, שבה הייתי חבר, קיבלה הוראות להתנגד לפיקוח על או-רניום טבעי, בגלל תפוצתו הגיאוגרפית הנר-חבת והעודפים שהיו צפויים בתפוצת חומר-גלם זה. ההערות שלנו עסקו בעיקר בנקודה זו, ובאופן כללי יותר — בדרכי ישום נכונים של מדיניות-הפיקוח. הססמה של הסוכנות הבין-לאומית צריכה להיות, לפי הגישה הצר-פתית, משהיית ללקוח — לעולם תהיה לקוח, לעומת תפיסה האומרת, משהוטל פיקוח — לעולם יהיה פיקוח. ואכן, היות וניתן ליצר פלוטוניום ואורניום 233 על-ידי טרנסמוטציה מאורניום וחוריום בכורים אטומיים קובעות על-כן תקנות הסוכנות כי כידורי ההשגחה צריכים לחול על כל דורות המוצרים המופ-קים, בזה אחר זה, אפילו אם הסיוע הבין-לאומי לא ניתן אלא לכור הראשון שבשרשרת זו. השתדלנו להוכיח שפיקוח מופרז ירחיע מדינות מלפנות אל הסוכנות הבין-לאומית ועל-ידי כך יימנע שימוש גבול בעקרון הפי-קוח." הגישה הצרפתית, שלא כגישה האנגלו-אמריקאית, נתמכה על-ידי הארצות המתפת-חות, ובראשן הודו; וכן תמכו בה גם מדינות הגוש-המזרחי (חוץ מבריה"מ, אשר בתחילה עוררה רושם כאילו היא תומכת בגישה האנג-לו-אמריקאית). בסיום הועידה הצטרפה ברית-המועצות למדינות המתנגדות לפיקוח. נתקבלה החלטה המסמיכה את הסוכנות לפקח רק על חומרים וציוד המסופקים על-ידיה, או באמצ-עותה. באוקטובר 1957 הוקמה "הסוכנות הבין-לאומית לאנרגיה אטומית" (סבא"א), אשר התחילה לפתח פעילות ענפה בכל שטחי האנרגיה הגרעינית והמשמשת כיום ככינוס קבוע של מדעני המערב והמזרח. מענין לציין שהפרלמנט הצרפתי התנה את אישורו להשי-תתפותה של צרפת בסבא"א בכך, שאסור

1 פרטים מעניינים על הכנת הנאום ועל משי-מעותו אפשר לקרוא בספרו של ל. שטראוס, שכתבן אז כיו"ר הועדה לאנרגיה-אטומית בארה"ב — עמ' 362—357, Lewis L. Strauss: Men and Decisions.

2 הועידה השניה התקיימה בספטמבר 1958, והשלישית צריכה להתקיים בספטמבר 1964. 3 הכור בהשגחתו של המדען היהודי ד"ר א. ויינברג, באוקריינה.

4 ב-1961 הורחב הרכב המועצה ל-25 איש, כדי לתת ייצוג למדינות-אפריקה החדשות.

5 עיין במדור "בפתחו של העידן הגרעיני", "מערכות" קנ"ו, דצמבר 1963, עמ' 47.

לממשלת צרפת לבקש מן הסבא"א סיוע בלי אישור מוקדם מהפרלמנט — וזאת כדי שה-מאמץ הלאומי של צרפת בשטח האטומי לא יהיה נתון, חלילה, לפיקוחם של נציגי מדינות בלתי ידידותיות.⁶

אחת התוצאות הבולטות של תכנית איזנהאואר הייתה התפשטות הידע הגרעיני בעולם — שהוא שלב קודם והכרחי להרחבת השימוש בפועל באנרגיה האטומית. בועידת ג'נבה השנייה (ספטמבר 1958) פרסמה ארה"ב בלבד שלושה עשר כרכים של מחקרים באנרגיה גרעינית ושימוש בה — כשברה"מ מציגה לעומתה דגם מושלם של ה"ספוטניק".

לצרכי מחקר העמידה ארה"ב 40 טון אורניום-235 (ערכו — כ-1,000 מיליון דולר); מתוך זה הוקצבו לשימוש בארה"ב עצמה 20 טון — ולא רצות-חוץ 20 טון הנותרים, שמתוכם הועמדו 5 טון לרשות הסבא"א. (ב-1958 הגיעה הכמות המוקצבת ל-100 טון אורניום-235); אך רוב המדינות העדיפו לקבל סיוע ישיר מארצות-הברית, על בסיס חוזים דו-צדדיים.

היום יש לארה"ב 37 חוזים דו-צדדיים; היא הקימה 26 כורי-מחקר בארצות-חוץ והעניקה הלואה בסך 350,000 דולר לכל כור. הדלק הגרעיני שסופק למדינות אלו — שויון עולה על 80 מיליון דולר. מתוך 263 הכורים (כורי כוח ומחקר) הפועלים היום מחוץ לארה"ב — מקבלים 78 כורים דלק גרעיני מארה"ב. יותר מ-2,500 אנשי-מדע וטכנאים מארצות-חוץ הוכשרו במוסדות המדע-הגרעיני בארה"ב. גם ברה"מ הלכה בעקבות ארה"ב והתחילה

לסייע למדינות ידידותיות בפיתוח האנרגיה הגרעינית על בסיס של הסכמים דו-צדדיים, אך בהקף יותר צנוע.⁷

תכנית "האטום לצרכי-שלום" הביאה להתפשטותו של הידע האטומי, שאיפשר למדינות רבות ביצוע תכניותיהן הגרעיניות לצרכי-שלום. טובי המדענים והטכנאים בעולם חוקרים בתחום זה ועובדים על בעיות הניצול היעיל של האנרגיה האטומית; ואין זה מקרה שמוצגות היום לבדיקה תכניות להתפלת מי-הים — או לכרית תעלת-פנמה שנייה — באמריקה.

השפעת "האטום לצרכי-שלום" במדינות-החוץ היא נושא שמעסיק היום מדינות רבות. מחקרים רבים נערכו עלי-כך, וספרים רבים נכתבו על הנושא.

לא מזמן הופיע ספרו של ד"ר א. קראמיש⁸, פיסיקאי, מאנשי-המחקר בחברת "ראנד"⁹, בו הוא מנתח את הישומים האפשריים של הידע האטומי המתפשט כתוצאה מתכנית-איזנהאואר. הספר הוא תוצאה של מחקר המתבסס על עבודתו של צות-לימוד מטעם "המועצה ליחסי-חוץ". לדעת א. קראמיש, לא הקטינה תכנית-איזנהאואר את הפער בין המדינות המפותחות ובין המדינות המתפתחות. הטכנולוגיה הגרעינית נעשתה יקרה ביותר; ומתקרב הזמן בו אי-אפשר יהיה לבצע תכניות גרעיניות (כגון התפלת מי-ים בקנה-מידה נרחב, פיתוח כורי-כוח יעילים, פיתוח מנועים לאניות-גרעיניות) על בסיס

לאומי בלבד — ויהיה הכרח בשיתוף בין-לאומי.

יתכן שאז תגיע השעה להגשמת עיקר-תכניתה של תכנית איזנהאואר משיתהוה בסיס בין-לאומי אמיתי לשיתוף הפעולה לשם ניצול האנרגיה-הגרעינית לצרכי-שלום; שכן תכניתו של איזנהאואר התכוונה, בסופו-של-דבר להשיג תמש לצרכים אזרחיים בידע ובטכנולוגיה שפותחו על-ידי התעשייה הצבאית.

עברו עשר שנים; ויש לציין שהטכנולוגיה ה"אזרחית" לא הצליחה עדיין להשתמש כראות בידע הרב שנצטבר ועדיין נשאר פער, כשימצד אחד פותחו כלי-נשק טוטליים ומצד שני מועט עדיין שימוש תכליתי, זול ויעיל באנרגיה הגרעינית לצרכי-שלום.

זכותה של תכנית איזנהאואר, שהיא מנסה להוציא את האנרגיה האטומית למרחב של שימושים אזרחיים רב-צדדיים ומגוונים.

B. Goldschmidt: "L'Aventure Atomique" 6: עמ' 126. ספר מענין ומאלף על התפתחות האנרגיה האטומית בעולם, המקריש מקום נרחב לחלקה של אירופה — ובמיוחד של צרפת — בפיתוח האנרגיה הגרעינית, לעומת רוב הספרים שהוצאו בארה"ב העוטים קים בנושא זה ומדגישים את הנקודה האמריקאית.

7 פרטים על סיוע זה אפשר לקרוא בספרם של ל. ביטון וג'. מאדוקס — "התפשטות הנשק הגרעיני בעולם", הוצאת "מערכות", עמ' 57-58.

A. Kramish: The Peaceful Atom 8 in Foreign Policy (Harper & Row) Research and Development Cor. Rand 9 מוסד מחקר הנתמך על-ידי חיל-האוויר של ארה"ב והמשמש את צרכיו.

אסטרטגיה — במלחמה ובשלום

"להגביל את האסטרטגיה לתחום הצבאי בלבד — פירושו, קודם כל, לגזור על עצמך שלא להעלות במסגרתו של שיקול כולל אלא חלק מהגורמים המשפיעים על ההכרעה בהתנגשות בין מדינות, או אפילו על ניהולם של מבצעים צבאיים."

גנרל-הארמיה בופר, צבא-צרפת (מחבר הספר החדש "מבוא לאסטרטגיה").

★

"האסטרטגיה-הלאומית היא התכנית ארוכת-הטוח שלפיה מפעילה אומה את יכולתה לשם השגת מטרותיה. במובנה הרחב ביותר, חלה אסטרטגיה-לאומית על השלום כעל המלחמה. היא מקיפה ומפעילה את כל גורמי-עצמתה של האומה — עצמה מדינית, כלכלית, נפשית וצבאית — ומנצלת מקורות-כוח לאומיים אחרים, כגון מצבה הגיאוגרפי ועמידתה הרוחנית."

מתוך ספר-הדרכה של כוחות-ארה"ב בענין מהות האסטרטגיה של המדינה ומטרותיה (פברואר 1962).

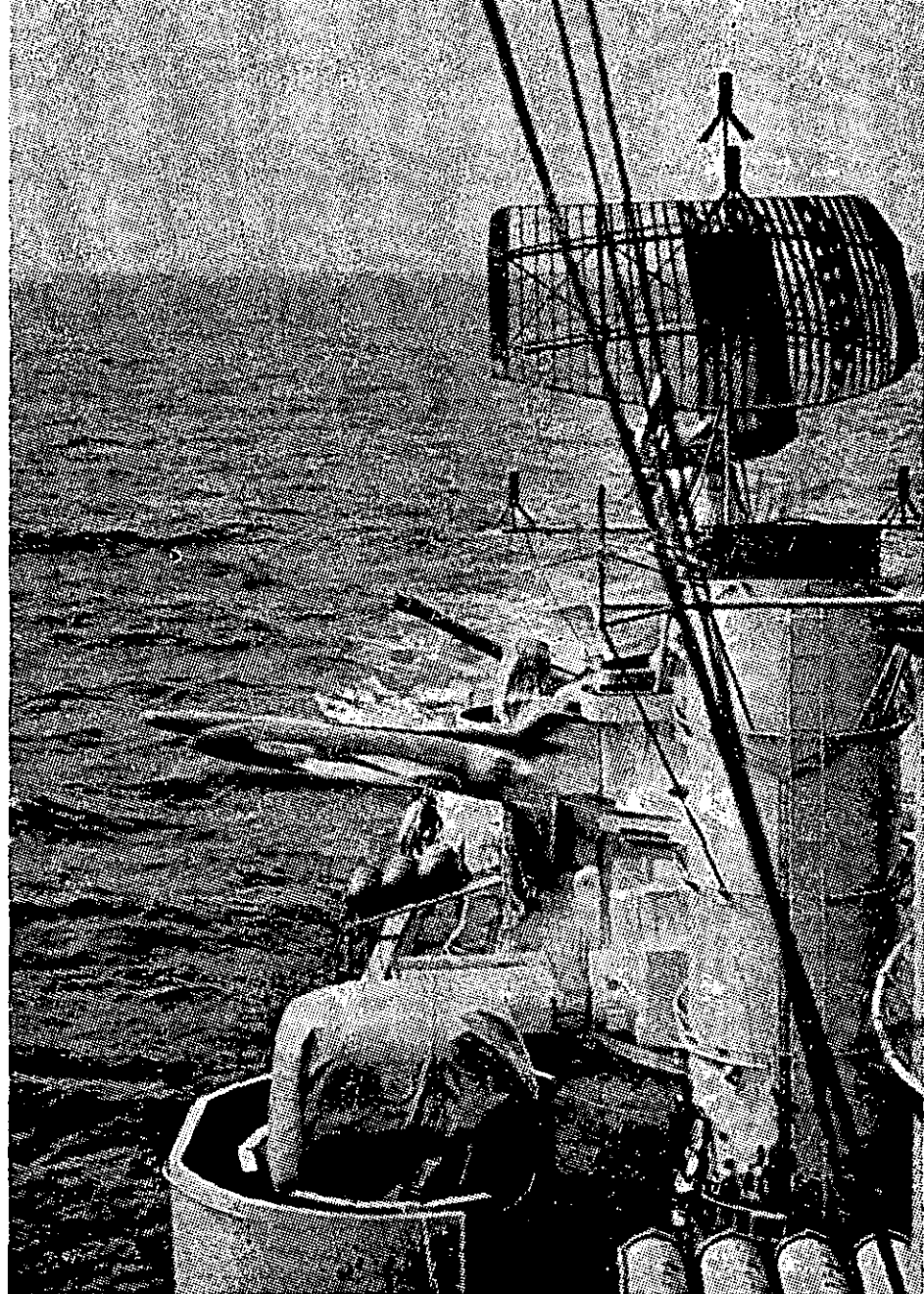
פיתוח טילי-ספינות-וחוף בצי-שבדיה

שבדיה אינה אחד מענקי העולם. אך היא גם רחוקה מאוד מלהיות ארץ מפגרת. דוקא משום כך עשויה דוגמה הלקוחה מנסיונה להמיר חיש את תוכנן וטיבן של הבעיות העומדות בפני מדינה לא-גדולה יחסית — ואפילו מפותחת מאוד, בכמה תחומים תעשייתיים ומדעיים — כשהיא מנסה לטפח לעצמה מערך נשק-טילי חדיש.

יש סבורים כי הצי השבדי היה הראשון בציים שעמד על חשיבות הנשק הטילי החדש בלוחמה-ציית; — וביתר דיוק — לשימוש בגד מטרות ימיות. על כל פנים, הוא שהתחיל כבר מ-1946 בנסיונות פיתוחו העצמי של נשק זה. לראשית שנות-החמישים נתגבשו במהלכה של מלאכת-פיתוח זו דגם טילי "ים-ים" ("רובוט-315") ודגם להגנת-חופים ("רובוט-316"). אז החלו תמורות ארגוניות במבנה כוחות-ההגנה השבדיים, שרדפו אחת את רעותה והפכו (או, כעבור זמן-מה — החזירו-ליושנו) את מעמדם ושייכם הזרועי של מוסדות-הפיתוח — ואף את ההגדרות של תכלית הפיתוח עצמו — מה — האיטו מאוד את המשך פיתוחו; וב-1959 נערכה בדיקה יסודית כפולה: כיצד לפתח את הטילים החדשים (שתחזית מחירם גדלה בינתיים מאוד) מבלי שהדבר יחרוג ממסגרת האפשרויות החומריות הקיימות; וכיצד להגיע לרמת-ביצועים כזו שתספק את הדרישות הטכניות לטילי-ספינות-וכופים יעיל, אשר עלו בינתיים במהלך 15 השנים שחלפו. יתרונות רבים נראו בהצעה שהטיל הנחוץ יפותח בשבדיה עצמה; אך הידע והנסיון הדרושים לא היו מצויים דגם — והוחל בחיפוש אפשרויות מתאימות בחו"ל.

לאחר בירורים בנוגע לטיל "ים-ים" צרפתי — אשר נמצא עדימהרה כי לא הצדיק עצמו אף בעיני הצרפתים — עלתה המחשבה להשתמש בתור בסיס לפיתוחו של הטיל כפול-התכלית הנחוץ בטיל-אימונים ומטרות צרפתי CT-20, אשר באותו זמן נרכש על-ידי צי-שבדיה להכלית שימוש המקורי. חברת "נורד" הצרפתית בעלת טיל זה, גילתה עניין רב בדבר; והיא סיפקה ביד רחבה ידיעות לראשית המחקר בבעיה. חברת "נורד" שיתפה פעולה עם מפעל אלקטרוני חשוב בפריס; ובדוח מיוחד מטעם השניים סוכם כי אמנם ניתן על בסיס זה לפתח טיל בעל התכונות והביצועים הנדרשים על-ידי צי-שבדיה, מבלי שיהא צורך בשינויים גדולים-מדי בדגם-המוצא. השבדים החליטו על הדבר בחיוב. לשתי החברות הצרפתיות נמסרו ההזמנות לפיתוח הטיל וציווד-ההנחתה (מעריכות-עזר שונות הוזמנו בשבדיה עצמה). לאחר שלבי ניסויים ראשוניים. בירי בטיל CT-20 בעל משקל מוגדל (שכן M-20, כפי שהוחלט לכנות את הטיל החדש, נועד להיות כבד מ-CT-20 ב-50 אחוז בערך); הוחל, בדצמבר 1961, בניסויי-יריה ב-M-20 עצמו; תחילה — על היבשה. נתגלה צורך בשיפורים ושכלולים, שנמשכו (בצרפת ובשבדיה) כשנה וחצי; ובאביב 1963 הוחל בניסויי יריה מהודשים — הפעם אל מטרות בים. בקשר עם שידודי-ארגון נוספים בכוחות-ההגנה השבדיים, ושרידי בעיות טכניות במערכת-הנשק החדשה עצמה, חלו השהיות נוספות; עדיין אין יודעים מתי בדיוק יכנס M-20 לשירות מבצעי תקין. אך סבורים כי דגם מבצעי-בפועל ראשון שלו יוכנס לשירות בעתיד הקרוב.

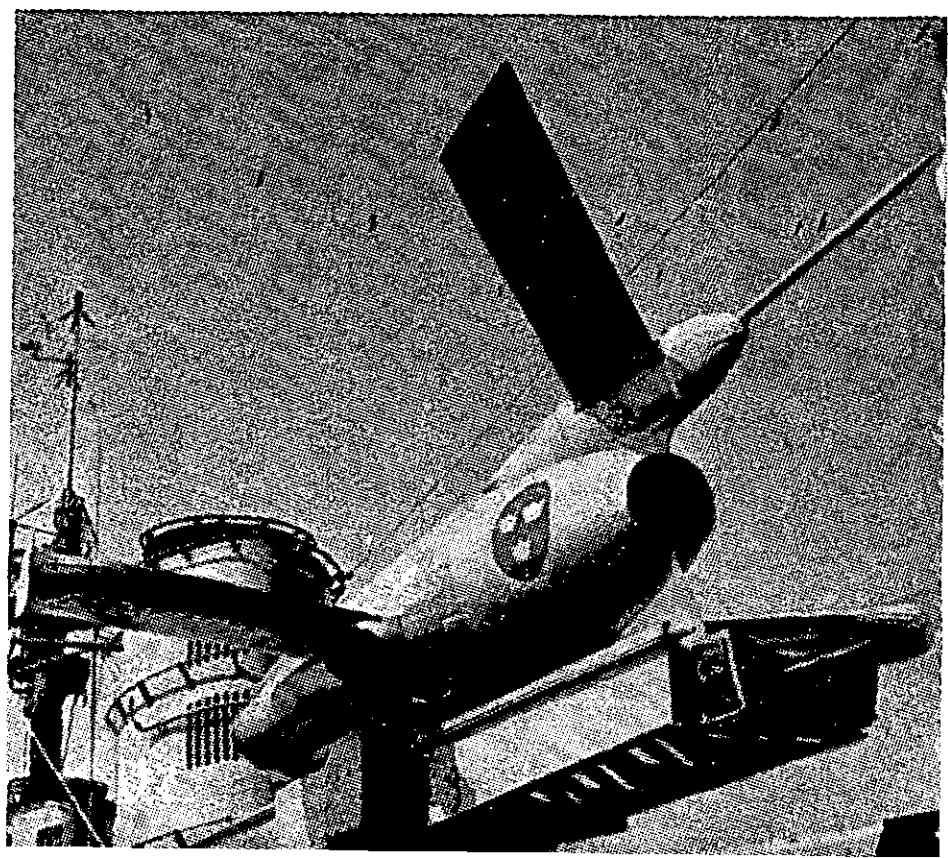
לצורך טלטולו האוטומטי של הטיל, בכל שלבי תפעולו, ממצבי

אחסנה ועד למצבי-יריה — דבר שהוא חיוני ביותר לגבי טיל הנועד לתפעול בספינות לא-גדולות יחסית, כגון משחתת (יתכן אף בסירות-טורפדו-מנועיות) בהן צר המקום לכל סידור אחר — החלו מפתחים בצי-השבדי כבר לפני שנים, בשביל "רובוט-315", מערכת-אוטומטית מיוחדת, אשר "תטפל" בטיל בכל שלבי הוזהו והפעלתו הנ"ל. התברר עתה כי ביסודה תחאים מערכת-טלטלה אוטומטית זו גם בשביל M-20; ב-1960 כבר הוצבה היא, בנסיונית, במשחתת "האלאנד" ובונים עתה מערכת שניה, גם היא למשחתת. עקרונות-היסוד של מערכת-אוטומטית זו ישולבו גם במערכת-הפעלה יבשתית, הנמצאת עתה בפיתוחה.

יצוין כי תקציב צי-שבדיה ל-1962/63 מכיל סעיף של 85 מיליון קרונות (17 מיליון דולר) להקמת סוללת-טילים להגנת-חופים.

למעלה: שיגורו של הטיל M-20 מעל סיפונה של משחתת מפליגה בים. למטה: הטיל השבדי M-20 (סמל "שלושת הכתרים" השבדי בצד) על כנו במשחתת "האלאנד".

במסגרת אחד ו-29 תלקיח חלקה במחלקה

כיום מוצבים "סרג'נט" בכל ארמיה, אולם תנאי לחימה להביא לידי שינוי בהקצאה זו. בתוך הארמיה יוקצו גדודי "סרג'נט" למפקדי הקורפוסים תחת פיקוד או בסיוע. אך בתנאי לחימה, יתכן כי מפקדי ארטילריה הארמיה ישמרו את סוללות ה"סרג'נט" בשליטתם ויקצו אותן למשימות בהתאם לצורך.

ה"סרג'נט", שהנו ביסודו נשק חסייע גרעיני, יהיה — גם במלחמה מקובלת — מוצב בשדה הקרב ומוכן להפעלה אם תתפתח מלחמה גרעינית. הסמכות לירות טיל "סרג'נט" נתונה בידי מפקד הכוח המסתייע. גם השגת הנתונים על המטרה הנה בגדר אחריותה של מפקדת הכוח המסתייע; אך יצוין כי ה"סרג'נט" הוא יחיד במינו בכך שאינו זקוק למרכזניהול-אש בשביל חישוב פקודות היריה. חישובים אלה נעשים בעמדת השיגור על-ידי מחשב היריה של העמדה.

נתוני המטרה המסוימים הדרושים ל"סרג'נט" כוללים: קואורדינטות של המטרה וגובהה, גובה-פיצוץ רצוי, סוג ראש-הנפץ, עצמה דרושה וזמן-על-המטרה (מועד הפגיעה). אם התנאים מחייבים זאת נמסרת אינפורמציה זו ממפקדת הכוח ישירות לסוללת הטילים; אך בדרך-כלל מועברת היא דרך מפקדת הגדוד.

שיטות הקשר הפנימי והחיצוני הנהוגות בגדודי ה"סרג'נט" באות לחדא העברת-נתונים מדויקת לסוללת הטילים ולהגביל את אפשרויות ההאזנה של האויב. קשר מידי עם האיש המפעיל את מערכת היריה מאפשר שינויים ועיכובים של הרגע האחרון.

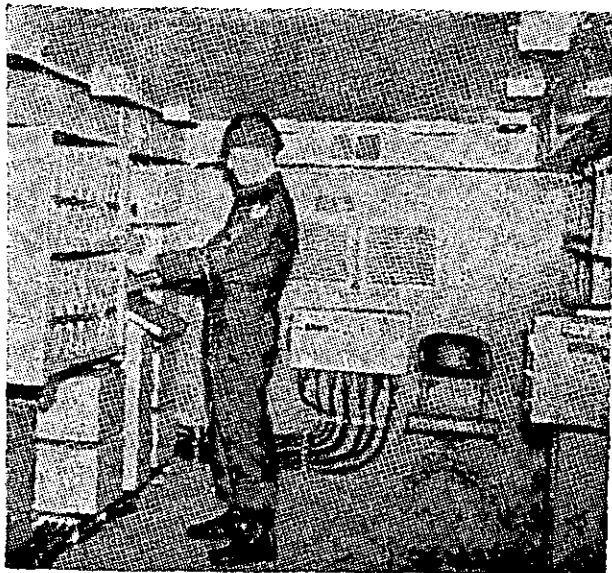
לפני למעלה משנה נורה הטיל קרקע-קרקע "סרג'נט" של צבא ארה"ב, בכור טילי הדור השני, בהצגת-יריה ראשונה. ל"סרג'נט", הבא להחליף את ה"קורפורל", יתרונות בולטים בהנחיה, בדחף, בזמן-ההכנה-לירי, ביבילות-קרקע וביבילות-אוויר. הוא תופס את מקום קודמו כנשק-ארטילרי של הארמיה והקורפוס והוא מסוגל לירות ראשי-נפץ גרעיניים, כימיים או ביולוגיים במשקל 730 ק"ג לטוחים מ-40 עד 140 ק"מ. מנוע הדלקה-מוצק התורם במידה ניכרת להגדלת מהירות היריה, יכול לפתח דחף של 20,000 עד 26,000 ק"ג. מערכת ההנחיה האינרציאלית מצטיינת בעמידות גבוהה נגד כל אמצעי החסימה האלקטרוניים הידועים.

הטיל הנו בעל ניידות גבוהה על פני הקרקע ויביל-אוויר בכל מטוס שקיבולו דומה לזה של ה-C-130. על-אף היותו מורכב פי כמה מקודמו — הנו מהימן יותר, נייד יותר, ונוח יותר לאחזקה ממנו.

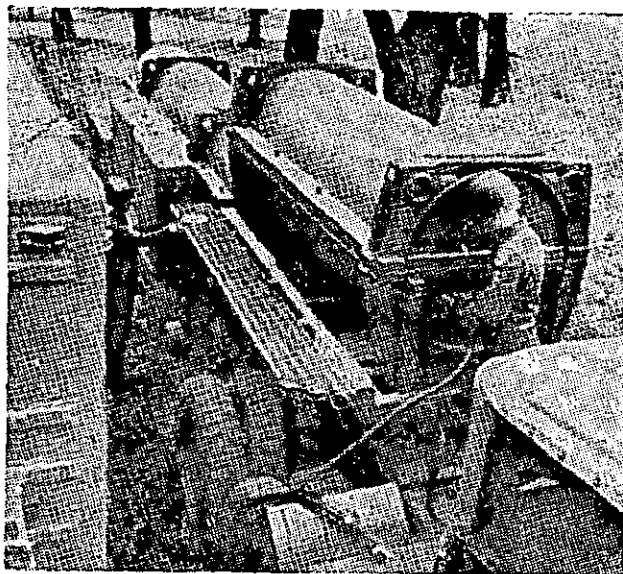
היחידה להפעלה טקטית של מערכת ה"סרג'נט" היא גדוד, הכולל שתי סוללות זהות של טילים, את מטה-הגדוד ואת סוללת-המפקדה. כוח-אדם בגדוד מונה 330 איש: 24 קצינים, 6 נגדים ו-300 חוגרים.

ארגון טקטי ובקרה

במבנה הגדודי, יחידת-האש הבסיסית היא סוללת הטילים, שהנה יחידה תפקודית מושלמת, המסוגלת לפעול — לתקופות קצרות — בנפרד מהגדוד. היא מסוגלת לירות טילים ולבדיקתם, להספקת תחמושת, לקיום תקשורת, למדידות ול-תפקידים מוגבלים בשטח המנהלה והתחזוקה. בכל סוללה — 4 קצינים, נגד אחד ו-72 חוגרים. סוללת-המפקדה — הכוללת 15 קצינים, 3 נגדים ו-127 חוגרים — מסייעת לסוללות הטילים בשטחים שונים, כגון: בקרת מדידות, הקמת מערכות קשר, אחזקת הרכב, מנהלה ותחזוקה.

3. בתוך קרון תחנת הבדק מטפל איש צות בצידוד. פחות מ-30 דקות דקות דרושות לבדיקה עצמית ובדיקת מערכות ההנחיה וההיגוי.

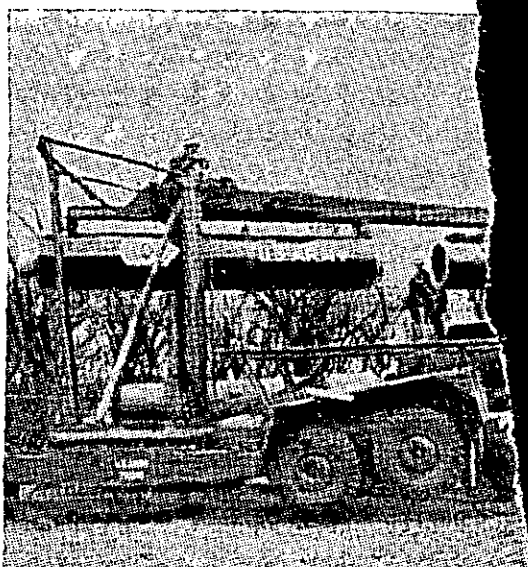
ללים תחנת הבדק מחוברים במהירות לשם בדיקת מערכת ההנחיה ומערכת ההיגוי.

1. מערכות הטיל נעלם מוציאות מוצאות חסות

9. מערכת ההנחיה של הטיל באה בעקבות המנוע. וייהכונה ומגעייהצמדה חשמליים מאפשרים התחברות קלה ומהירה.

8. הרכבת הטיל, האורכת עשר דקות, מתחילה כאשר המנוע הרקטי מוצא ממכלל המגן שלו ומורס אל הקורה.

7. כבלי הרמה משוחררים וכן השיגור מוכן להרכבת הטיל. איש צות שיבמין התמונה מציב תיאודוליט.

הטיל

כדי להקטין פגיעות, להגדיל ניידות ולהגביר יכולת החלפת חלקים, בנוי ה"סרג'נט" מארבעה חלקים עיקריים: ראש-נפץ, מערכת הנחיה, מנוע-רקטי וארבע מערכות של משטחי-היגוי. מטעני-ההרס בעצמה שונה מאפשרים למפקד בשדה לתקוף מטרות לפי נתונים מוגדרים. בשביל הצות-המפעיל הותקנו אמצעי-בטיחות מושלמים ביותר. ראש-הנפץ נצור אוטומטית, עד שנקבע בודאות כי הטיל נמצא "על המטרה".

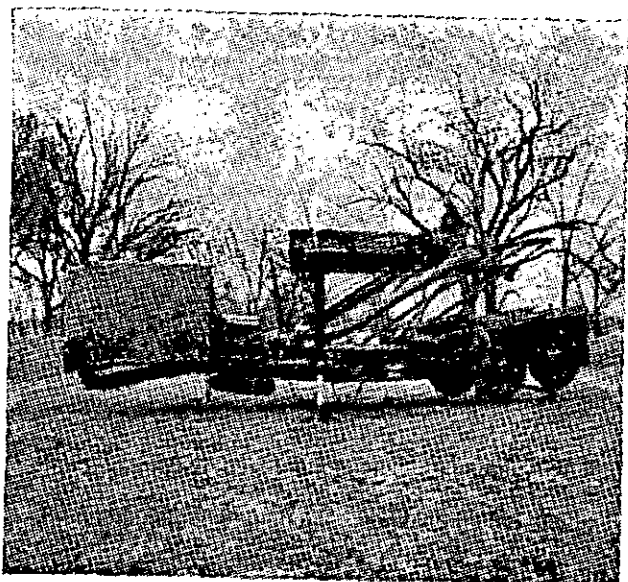
מערכת ההנחיה היא המוח האלקטרוני של הטיל. היא חסינה מפני כל אמצעי החסימה הידועים; ובהיותה מערכת הנחיה עצמית זקוקה היא למספר אנשים קטן יותר ולציוד מועט יותר מאשר מערכות מהסוג של הנחית-פיקוד. אינפורמציה שלפני-השיגור, בצורה של נתוני-ירייה, מתוכננת אוטומטית לתוך מערכת ההנחיה. לאחר השיגור מושוית (בתוך הטיל) אינפורמציה המתארת את התנהגותו של הטיל בזמן המעוף עם הנתונים המתוכננים. תוצאת ההשוואה מופיעה בצורת אותות אלקטרוניים המפעילים את מערכות משטחי-ההיגוי ואת מנגנון הבלימה שמותקן במערכת ההנחיה, אשר מכונים את ה"סרג'נט" למטרתו.

הדלק המוצק, בעל הבטיחות הגבוהה-יחסית לגבי המטפלים בו, מוצא על-ידי מערכת הצתה המותקנת בקצה הקדמי של

המנוע הרקטי. כדי לספק תכונות בטיחות נוספות, אין מתקיימים את מערכת ההצתה בטיל בטרם הגיעה ספירת-האפס ל- $\times$ מינוס 4 דקות. כמרכן ניתנת מערכת ההצתה להפעלה רק לאחר שהטיל מורם לזווית גדולה מ-95 מעלות; דבר זה נעשה ב- $\times$ מינוס 30 שניות, לאחר שכל הצות עזב את עמדת השיגור. העובדה שאת המנוע הרקטי של ה"סרג'נט" ניתן למלא-מראש בדלק ולאחסן אותו משך זמן ממושך — הנה גורם בעל חשיבות מרובה לגבי יכולת המערכת ויעילותה.

בנוסף למערכת ההנחיה משתתפים בהנחית הטיל ארבע מערכות של משטחי-היגוי המותקנים בקצה האחורי של מערכת המנוע. כל אחת מארבע מערכות אלו מורכבת מסנפיר קבוע, ממשטחי-היגוי בעל יכולת תנועה, מנחיר סילון וממפעיל. הסנפיר הקבוע מעניק לטיל את יציבותו הבסיסית. שליטה אוירודינמית על העלרוד, הסבסוב והגלגול מתאפשרת על-ידי משטחי-ההיגוי. נחיר הסילון, המכון את הפליטה מהמנוע הרקטי, מעניק בקרה ראשונית בשלב המוקדם של מעוף הטיל. המפעיל, המחובר באופן חשמלי אל מערכת ההנחיה, מפעיל את משטחי-ההיגוי ואת נחיר הסילון.

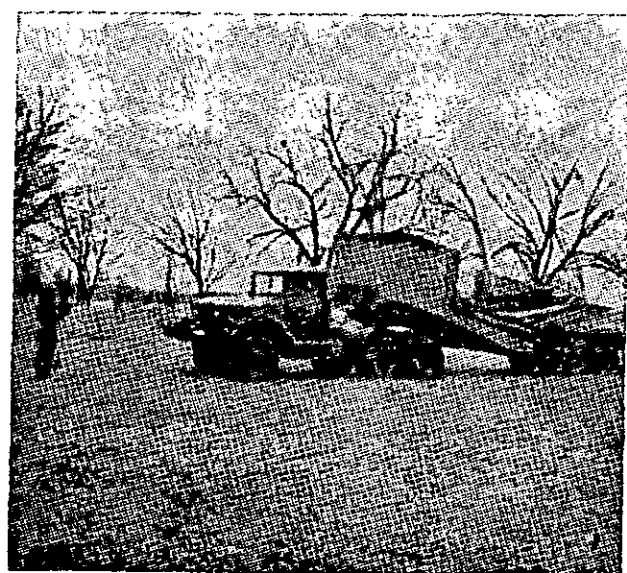
טיל ה"סרג'נט" המורכב — אורכו 10.4 מטר, קוטרו — 79 ס"מ ומשקלו 4,500 ק"ג. מערכות הטיל השונות ניתנות להור

6. כן השיגור מאוזן, מגן ההדף מורד ומפ" עיל הקורה מרים את המסגרת התומכת של הקורה.

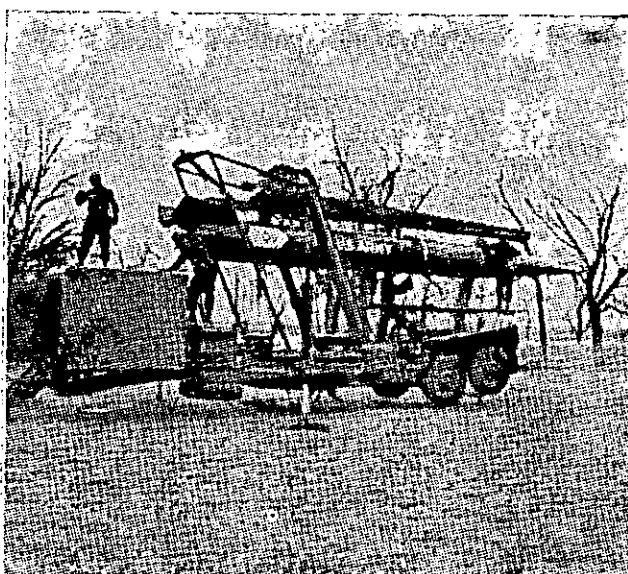
5. כן השיגור מוצב באמצעות המגבהים. איש צות משחרר את הגורר שעוזב את המקום.

4. כן השיגור של "סרג'נט" נכנס לעמדת היריה שנקבעה מראש. הכן מוצב ומותקן תוך 5 דקות.

12. עם חיבור מערכת משטח ההיגוי הרבי" עית מושלמת הרכבת הטיל ומתחילה ספירת עשרי הדקות האוטומטית.

11. ארבעה ברגי חיבור מהיר מצמידים את ראש הנפץ אל מערכת ההנחיה; בו"בזמן מור" כבות מערכות משטח ההיגוי אל המנוע.

10. ראש הנפץ מובל ומורס ממכלו. הוא יכול להיות גרעיני, כימי או ביולוגי.

לפועל את היריה. במקביל להצבת כן השיגור והרכבת הטיל נערכת בדיקה אוטומטית עצמית של שתי מערכות היריה, כדי לקבוע אם הן מוכנות לפעולה. לאחר הבדיקה העצמית, ותוך כדי הרכבת הטיל, קובע מחשב מערכת היריה, על סמך הור" אות היריה, את הנתונים שיש להתקנים.

לכשנסתיימה הרכבת הטיל מתחילה מערכת היריה את ספירת 20 הדקות האוטומטית. במשך זמן זה מזינה מערכת היריה באופן אוטומטי את נתוני היריה לתוך הטיל ומפקחת על הטיל על ידי השואת נתונים, המוחזרים אוטומטית מהטיל, עם אלה שהוכנסו אליו.

בהיותו מתוכנן לתפקידי יריה שונים, מסוגל כן השיגור המוצב על ה"סרג'נט" להעסיק כל מטרה שהיא בגזרה של 356 מעלות ובטנחים שבין 40 ל-140 ק"מ.

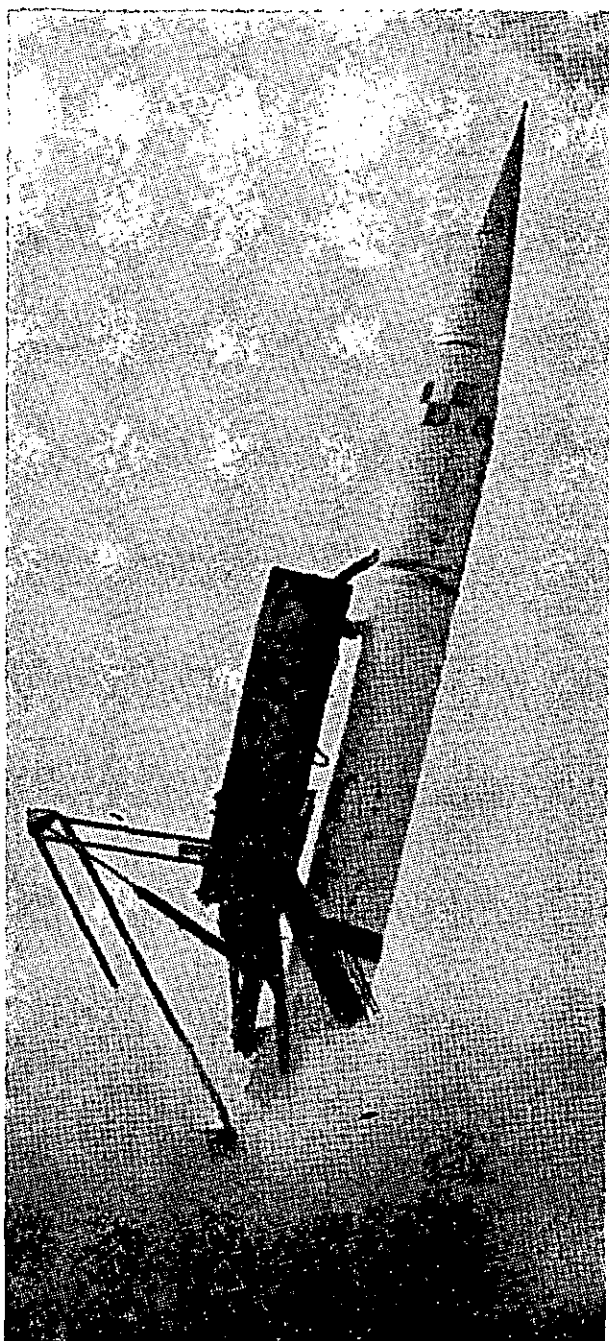
בצמוד למערכת היריה מותקנת מערכת לכינון האזימוט (A. O. S.), המהווה חוליה חשובה נוספת בשרשרת הגורמים החיוניים המרכיבים את כן השיגור של ה"סרג'נט".

תא שתוכנן לכך במיוחד, והנגרר על ידי משאית גוררת של 2½ טון, מביא את מערכת המנוע הרקטי, את מערכת ההנחיה ומערכות משטח ההיגוי אל עמדת השיגור. ראש הנפץ מועבר על ידי משאית צבאית רגילה. שני כלי הרכב מוצבים לצד כן השיגור עד שהרכבת הטיל מסתיימת.

צאה ממכליהן ולהרכבה (במצב אופקי) בעמדת השיגור — בפחות מ-10 דקות. שישה אנשים, המשתמשים בקורה המת- קפלת ובמנוף שבכן השיגור, דרושים להרכבה; במצבי- חירום מספיקים לכך שני אנשים. ארבעה ברגי חיבור מהיר מצמידים את מערכת ההנחיה אל המנוע הרקטי וארבעה בר- גים נוספים משמשים להצמדת ראש הנפץ אל מערכת ההנחיה. לבסוף נתפסים וננעלים ארבעת משטח ההיגוי אל החלק האחורי של הטיל. כל החיבורים החשמליים בין מערכות הטיל נעשים אוטומטית על ידי מגעי הצמדה. תנאים — כגון רוח, גשם, שלג, ברד, קרה או חשיכה — כמעט ואינם משפיעים על הזמן הדרוש להרכבה וליריה.

החלק החשוב ביותר בציוד העוזר הקרקעי הוא כן השיגור של ה"סרג'נט", בעל הניידות הגבוהה. הוא נגרר על ידי משאית גוררת סטנדרטית בת 5 טון או על ידי גורר זחלי. כאשר כן השיגור מוצב ליריה הוא נתמך ומאוזן באמצעות שלושה מגבהים הידראוליים; את הכוח לפעולה זו מספק גנרטור טורבינת-גז שעל הכן. לאחר שכן השיגור אוזן, מוצב מגן ההדף ומתחילים בהרכבת הטיל אל הקורה שעל כן השיגור.

כדי לודא הצלחה, נמצאות על כן השיגור שתי מערכות- יריה זהות, בלתי-לויית, אשר כל אחת מהן מסוגלת להוציא

14. בתוך מערכת היריה מבקר המפעיל את הספירה. תפקידים אחרים של המערכת מתבצעים בזמן הצבת כן השיגור והרכבת הטיל.

13. בזמן הספירה עורך איש צוות מאומן מדידות עם תיאודוליט. תפקידו — הכונת משטח ההנחיה.

17. וכעת — הזינוק... מערכת ההנחיה מפעילה את מנגנון הבלימה כדי לודא טוח נכון. תיקוני מצב ושינויים קטנים במסלול נעשים באמצעות משטח ההיגוי.

16. ב־א מינוט 80 שניות מורם הטיל כדי מעלות ומקבל את האזימוט הנכון. ב־א מינוט 30 שניות הוא מורם למצב יריה של 75 מעלות.

15. לאחר א מינוט 3 דקות מבקר מפעיל מערכת היריה את הספירה, באמצעות תיבת יריה מיטלטלת, ממקום מרוחק.

נמצאת אחת המערכות פגומה, מוחלף המכלל הפגום ונלקח למפקדת הגדוד לבדיקה ולתיקון על ידי תחנת הבדק הגדודית. במקביל לבדיקה נערך הציוד הסוללתי, הדרוש לעמדת היריה, לקראת התזוזה. בהתקבל הפקודה, ולאחר קבלת הוראות היריה, נעה הסוללה אל עמדת היריה שנבחרה ונמדדה מראש. הראשון שנכנס לעמדת היריה הוא כן השיגור, והוא מוצב במקביל לכיוון היריה. גנרטור טורבינת הגז שלו מופעל, מערכת כינון האזימוט מוצבת, קורת השיגור נפתחת, כן השיגור אוזן, ונעשים חישובים ראשונים של אזימוט היריה. כל זה ניתן להיעשות ב־5 דקות.

לאחר שכן השיגור אוזן, מגיעות המשאית הנושאת את ראש הנפץ וזו הגוררת את מערכת המנוע הרקטי, מערכת ההנחיה ומערכות משטח ההיגוי שנבדקו קודם לכן; כל ירכב אלה חונים במקביל לכן השיגור. המיכלים נפתחים — ומתחילה הרכבת הטיל. ההרכבה נמשכת כעשר דקות בלבד. בזמן הרכבת הטיל, נשלמת הבדיקה העצמית של מערכת היריה, הוראות יריה מוכנסות (ביד) למחשב של מערכת היריה והנתונים של מסלול התעופה מחושבים אוטומטית ונבדקים.

בשלב זה מופעלת מערכת ספירת עשרים הדקות האוטומטית על ידי מפעיל מערכת היריה. באותו זמן מוזנים נתוני מסלול

(סוף בע' 51)

תחנות בדק ואחזקה

חלקי הטיל מאוחכנים ומובלים במיכלים עשויי אלומיניום. חיבורים חשמליים חיצוניים שבמיכלים מאפשרים בדיקת המערכות שבתוכם בהיות המיכלים סגורים. קיימות שתי תחנות בדק ואחזקה: האחת — סוללתית, השניה — גדודית. שתי התחנות דמויות קרון, מורכבות על משאיות.

תפקידה של התחנה הסוללתית (OMTS) הוא לבדוק את מערכת ההנחיה ואת מערכת משטח ההיגוי לפני הרכבת הטיל. היא מבצעת בדיקה עצמית תוך 5 דקות; ואחר כך בודקת היא את מערכת ההנחיה ב־23 דקות ואת כל 4 המערכות של משטח ההיגוי — בדקה אחת. כל הבדיקות הן אוטומטיות. תיקונים מבוצעים על ידי החלפה של מכלל ("assembly") שלם.

התחנה הגדודית (FMTS) דומה לראשונה, אלא שהיא מסוגלת לזהות לא רק את המכלל הפגום אלא גם את התת-מכלל הפגום ולהחליפו.

נוהל היריה

יחידת הבדק הסוללתית, בקבלה מהמפקדה אתראה למשימת אש, מבצעת (לאחר בדיקה עצמית) בדיקה של כל מערכות ההנחיה ומערכות משטח ההיגוי של הטיל. אם בזמן הבדיקה

ההדרונים

מלך

השלב השני של המרד

רס"ן אלישע רואי

הכוננת הר-הדרונים

התכנית הצרפתית להשקטת המצב בהר כללה ארבעה שלבים: שלב א' — כיבוש סוידא (בירת ההר) והפיכתה לבסיס מרכזי למבצעים להשקטת ההר; שלב ב' — השקטת החלק הצפוני של ההר (סביבות שהבא); שלב ג' — כיבוש החלק הדרומי של ההר (סביבות צלח'ד), איזור ההשפעה של משפחת אל-אטרש (הפיקוד במבצעים אלה הוטל על גנרל אנדראז, שהיה באותו זמן קולונל); שלב ד' — חיסול קינייה התנגדות האחרונים ופיזור שרידי הר כנופיות.

כיבוש סוידא

בתחילת אפריל החלו הצרפתים בריכוז הכוח בנקודות הבאות: אזרע, ע'זלה ובוצרה אש-שאם. על-אף העיכובים שנגרמו כתוצאה מחבלות המורדים במסילה החיג'אזית²¹ — נסתיים ריכוז הכוחות במועד שנקבע על-ידי הפיקוד הצרפתי: 19.4.26. הכוח אורגן בשתי שדירות לפי סדר הכוחות הבא: שדירה אחת, שכונסה באזרע ובע'זלה, היותה את הכוח העי קרי וכללה 5 גדודי חי"ר של צפון-אפריקאים, 1 גדוד חי"ר של לגיון-הזרים, 2 פלוגות פרשים מרוקאיים (ספאהים), 1 פלוגת טנקים + 2 מחלקות שיריוניות, 2 סוללות 75 מ"מ חת"מ-שדה + סוללה 65 מ"מ (הוביצר) חת"מ-שדה, בית חולים-שדה נייד, כ-100 משאיות להובלת תחמושת, מזון ומים. שדירה שניה, שכונסה בבוצרה אש-שאם, היותה את הכוח

בשלב השני של המרד ניתן להבחין שלב-ביניים: הראשון — שלהי 1925 וחורף 1926 — עמד מבחינה פוליטית בסימן מאמציו הכושלים של אנרי דא-ג'ובנאל לחסל את המרד באמצעות משאומתן וויתורים מסוימים למורדים. מבחינה צבאית עמד השלב הראשון בסימן ההפוגה שהשתררה בזירות-הקרב בשל החורף. שלב-הביניים השני נמשך מאביב 1926 עד קיץ 1927 והצטיין בפעילותם הנמרצת של הצרפתים לחיסול המרד. הדבר הושג על-ידי השתלטותם תחילה על אזורי הפריפריה של המרד (בב, החרמון והחורן) ואחר-כך על הר-הדרונים, העיזתה ולבסוף על איי ההתנגדות האחר-ונים בלג'אה ובצפא.

בחורף 1926 — עיצומו של שלב-הביניים הראשון — המשיכו המורדים לפעול בע'זטה, בקלמון, בחרמון ובהר-הדרונים, על אף הצלחת הצרפתים בכיבוש ראשיא, חצביא ופתיחת הדרך ממרג' עיון לקוניטרה. פעילות הצרפתים הצטמצמה בהבטחת עורקי התחבורה; באביב 1926 — בתחילת שלב-הביניים השני — הם הרחיבו (עם התעצמות כוחם) את פעילותם נגד המורדים שלא ידעו לנצל בחורף את לחימתם „הבלתי סדירה" ואת מגבלות הניידות של הצבא הצרפתי כדי לשפר את מצבם הטקטי.

טיהור אזורי הפריפריה

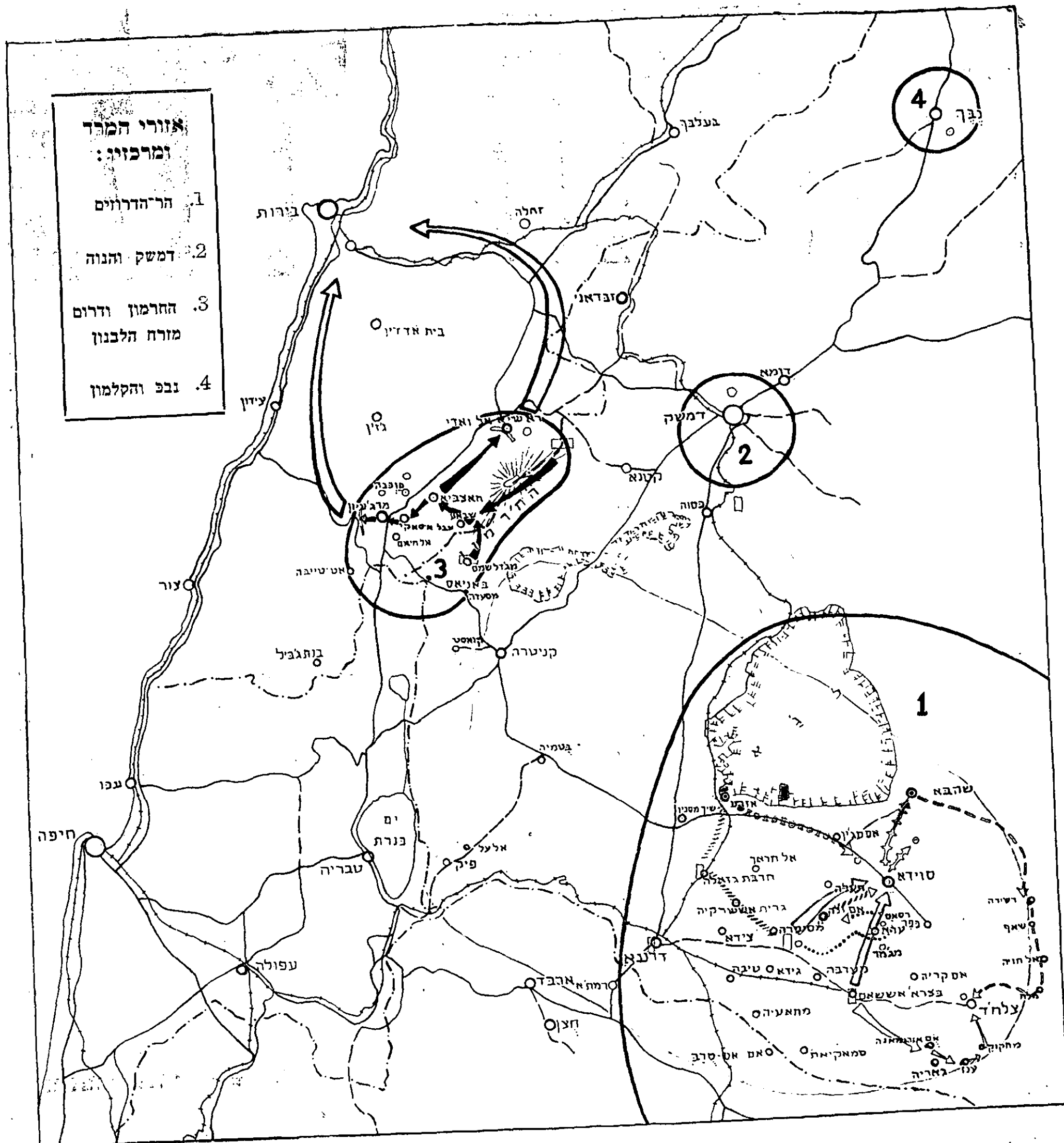
בשבוע השני של מרס 1926 נעה שדירה צרפתית, בפיקודו של הגנרל מרטי, מחומס לעבר נבכ. ב-17.3.26 כבשה השדירה את העיר בהביסה בכוחה העדיף את המורדים¹⁹. לאחר שהש-אירה כוח ניכר להבטחת העיר המשיכה בתנועתה לעבר דמ-שק, אגב טיהור האיזור משרידי הכנופיות שנסוגו מנבכ.

בתחילת אפריל 1926 ערכו הצרפתים תנועת-מלקחיים וכבשו את החרמון²⁰ ששימש בסיס מרכזי לפעולות המורדים במרחב שבין ההר, דמשק ודרום-מזרח הלבנון. מבצעים אלה היו בבחינת פעולות מקדימות להבטחת צירי האספקה והעורף של הכוח שרוכז במבואות ההר, לשם כיבוש סוידא וההש-תלטות על ההר.

¹⁹ לפי ספרו של אמין סעיד „המהפכה הערבית הגדולה" — חלק ג': „המהפכה הסורית הגדולה", מנה כוח המורדים (בפיקודו של פאוזי אל קאוקג'י) 800 לוחם בלבד לעומת כ-4000 לוחמים צרפתיים; אולם יש לקבל מספרים אלה בהסתייגות (ראה הערה מס' 17 בחלק א' של המאמר).

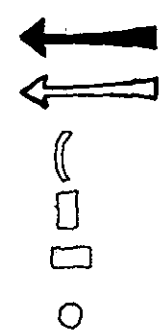
²⁰ כוח א' — בפיקוד גנרל מרטי (שדירת נבכ מוגברת) — נע מדמשק, דרך חאן-סעסע לעבר מג'דל-שמש; כוח ב' — בפיקוד גנרל גראנקא — התארגן בצידון ונע דרך ואדי את-תיים, ג'יסר אל-עג'ר ובניאס אף הוא לעבר מג'דל-שמש.

²¹ בין ה-11.4 ל-21.4 עסקה יחידת-הנדסה צרפתית בתיקון קטע מסילה באורך של כ-50 ק"מ שחובל מדי לילה, בכמה מקומות, חובלה המסילה שנית מיד לאחר שתוקנה — זאת למרות פטרוליי המשמר שאורגנו אחרי מעשי החבלה הראשונים.

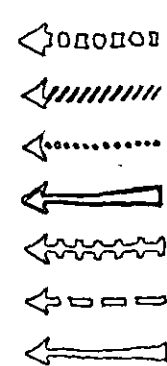

- אזורי המרד ומרכזיו:**
1. הר הדרונים
 2. דמשק והנוה
 3. החרמון ודרום מזרח הלבנון
 4. נבכ והקלמון

מקרא

צירי ההתקפה של הדרונים בדר-מז. הלבנון
 מגמת ההתקפה של הדרונים בדר-מז. הלבנון
 חסימה צרפתית
 מוצב צרפתי
 בסיס אספקה והיערכות דרוזי
 קרב

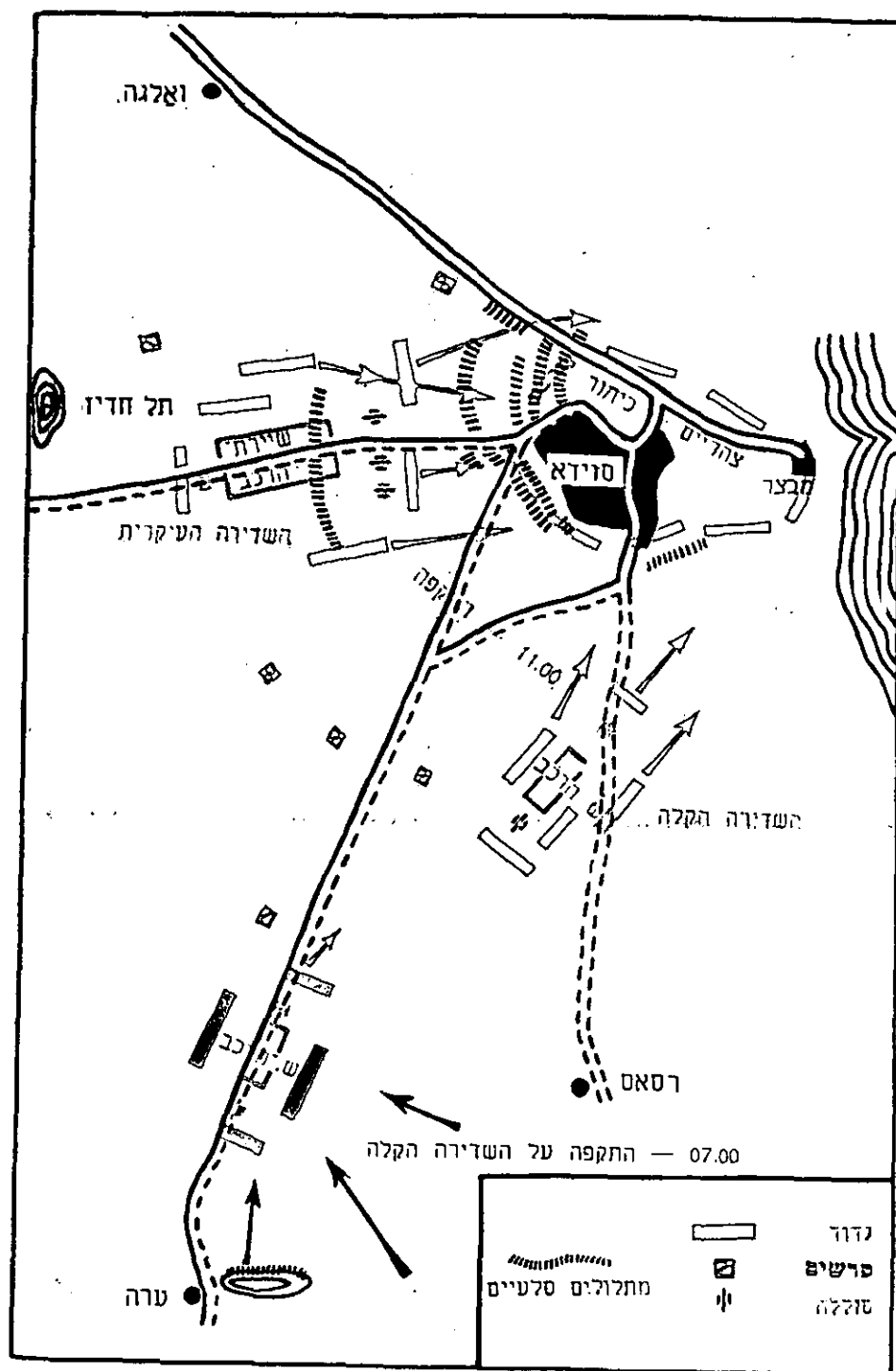

ציר התנועה של טור מישו
 מסע גמלאן 1 — כיבוש סוידא (27.9.25)
 מסע גמלאן 2
 כיבוש סוידא השני (25.4.26)
 הכנעת המקארן הצפוני (16.5.26)
 הכנעת המקארן המזרחי (13.9.26)
 כיבוש צלח'ד (4.6.26)

של הכוח העיקרי ויתקוף את העיר מדרום. יתר הכוח ישמש כעתודה.

כיום ה"ע" (התחלת התנועה מכינוס להיערכות) נקבע ה-22.4.26 וכשעת ה"ש" להתקפה על סוידא — 250540.

התכנית הדרונית. בניגוד לקרב-סוידא הראשון החליטו הפעם הדרוזים לנקוט בטקטיקה הגנתית מובהקת שהתבטאה בהתבססות על מתחם מוגן ובהחזקה בו, כמקובל אצל צבא סדיר. שיטה זו נגדה את אורח לחימתם עד כה, שהתבטא בהימנעות

כיבוש סוידא ב-25.4.26

ממגע ישיר מחד-גיסא, ובפשיטות-פתע בנוסח הגריליה מאי-דך-גיסא.

עיקר הכוח הלוחם של הדרוזים ²² יועד להגנת סוידא. מערך ההגנה כלל קו עמדות קדמי שהוקם ממערב לעיר למרגלות גבעת סוידא וקו עמדות עיקרי (אף הוא ממערב לה), שהוקם על הטרוסות שבמדרון הגבעה.

קווי העמדות היוו רשת צפופה של שוחות אישיות, עמדות וחפירות-קשר אחדות. בתוך המערך שובצו מק"בים ותותחים מספר שנלקחו שלל משדירת מישו. אולם לא נתפסו כל מוצבי חוץ ולא הוקצו כוחות משהים על צירי ההתקדמות המשוערים של האויב. להפתעת הצרפתים לא הציבו הדרוזים כל כוח בתל-חדיד השולט על הגישה לסוידא, דבר שהיה בבחינת שגיאה חמורה ביותר. לעומת זה, הוקצה כוח-משנה (רובו

המשני וכללה 3 גדודי חי"ר של צפון-אפריקאים, 2 גדודי חי"ר של סנגלים, 2 סוללות 65 מ"מ (הוביצר) חת"מ-שדה, 2 פלוגות פרשים מרוקאיים (ספאהים), בית-חולים-שדה נייד. מאחר וציר התנועה של שדירה זו עבר בשטח שעבירותו גרועה, הובלו ההספקה והתותחים באמצעות פרדות.

שתי השדירות מנו סך-הכל 10,000 חייל ו-300 בהמות משא ורכיבה. כן הוקצה, לשתי השדירות גם יחד, סיוע אוירי של שתי טייסות שמוקמו בסביבות אזרע.

בשטח-הכינוס המשיכו הכוחות באימון, שעיקרו היה הגברת הליכוד ושיתוף-הפעולה בין היסודות השונים שהיוו את הכוחות. בתנועה אל היעד, נקבעה לשדירה תבנית מלבן, כש-תובלת-הדרג-הלוחם והתותחים נמצאים באמצע המערך (ראה מרשם בעמ' 29) — זאת על מנת להבטיח הגנה הקפית וכך-שר תמרון לכל העברים. יחד עם זה פוצלה הארטילריה והוקצו קנים לכל משמר (קדמי, עורפי, אגפי) מתוך כוונה לאפשר מתן אש במהירות, במקרה הפתעה, לכל כיוון בנפרד. תבנית זו נשמרה גם בתניות ובליילה כאשר צופף המערך וקרבע הכוח הועסק בשמירה ובכוננות.

התכנית הצרפתית. השיטה שנקבעה על-ידי הצרפתים היתה: התקפת-יום בשני צירים עם סיוע ארטילרי ועם סיוע אוירי על-ידי מטוסים קלים. הכוח העיקרי — ינוע בציר אזרע-עזלה-מסיפרה-אום אל-וליד-תל-חדיד-סוידא. הכוח המשני — ינוע בציר בוצרה אש-שאם-אל-מגימר-ערה-סוידא.

שני הכוחות יתמקדו דרומית-מערבית לסוידא. לאחר שיקימו מגע טקטי עם הגיעם בבוקר ה-24 באפריל 1926 לקו ההתחלה, מזרחית לקו ערה-תל-חדיד, יסתערו שני הכוחות בחזית רחבה על מערך ההגנה הדרונית.

בקביעת ציר התנועה וכיוון ההתקפה של הכוח המשני נת-כונו הצרפתים לשני דברים: א. ליצור אצל הדרוזים את הרושם שבדעתם לתקוף את צלח'ד במקביל לתקיפת סוידא — ובכך לאלצם לפצל את כוחם; ב. לסייע לכוח העיקרי בכיבוש העיר והמצודה על-ידי העסקת האויב באגפים ובעורף. שיטת הפעולה של הכוח העיקרי פורטה כך: המשמר הקדמי חי — שיכלול 2 גדודי חי"ר, מחלקת שיריוניות וסוללת 65 מ"מ — יתקוף חזיתית את קווי העמדות המגינים על הגישה לעיר ממערב. המשמר האגפי השמאלי — שיתוגבר ויכלול גדוד חי"ר, 2 פלוגות פרשים ו-2 סוללות 75 מ"מ — יאגף את העיר מצפון ויתקפה מהעורף בכיוון המצודה. המשמר האגפי הימני — שיכלול גדוד חי"ר — ישמש כחוליה מקשרת עם האגף השמאלי של הכוח המשני ויתקוף את העיר מדרום. יתר הכוח ישמש כעתודה (ראה מרשם בעמ' 29).

על הכוח המשני הוטל לעקוף את סוידא מדרום-מזרח כש-משמרו הקדמי (גדוד חי"ר וסוללת 65 מ"מ) ומשמרו האגפי הימני (גדוד חי"ר) יתקפו את המצודה ויתחברו עם הכוח שיתקוף את המצודה מצפון. המשמר האגפי השמאלי (גדוד חי"ר וסוללת 65 מ"מ) ישמש כחוליה מקשרת עם האגף הימני

²² על סמך המקורות הקיימים קשה להגיע להערכה מדויקת של מספר הלוחמים-המורדים. יש סתירות ניכרות בין גרסת המקורות הערביים וגרסת המקורות הצרפתיים. הצרפתים מעריכים שמספרם הכולל של המורדים בתחילת 1926 נע בין 8000 ל-9000 לוחם, מזה 6000-7000 לוחם בהרי-הדרוזים. לעומתם טוענים המקורות הערביים שמספר הלוחמים בהרי-הדרוזים הגיע ל-4000 איש בלבד (לשם השוואה ראה גם הערות מס. 17 ומס. 19).

באותו הזמן עצמו הנחיתו הדרוזים התקפת-נגד מקדימה גם על הכוח המשני. על-אף העובדה שכוח זה החל בתנועתו בלילה, במגמה להטעות את הדרוזים ביחס ליעדו האמיתי, גילו הדרוזים במהרה את כיוון תנועתו, עזבו את עמדותיהם ונעו במהירות לא-ל-מג'מר, בהקדימם את הצרפתים²³. האר-טילריה הצרפתית פיזרה ללא קושי את ההתקפה הדרוזית החפוזה, וב-24.4 הגיע הכוח לערה. למחרת, תוך כדי התנועה לקרה-התחלה, הותקפו בבת אחת המשמר-האגפי הימני והמשמר-העורפי של הכוח. הדרוזים הצליחו לדחוף את המשמר-האגפי הימני למרכז השדירה וגרמו לבהלה בתוכה, אולם הטלתם לקרב של כוחות מהמשמר-הקדמי, העתודה והמשמר-האגפי השמאלי — אפשרה לגבור על הדרוזים, שנסוגו לאחר שתי שעות של קרב פנים-אל-פנים. כתוצאה מכך הגיע הכוח המשני לקרה-התחלה, ויצר את המגע הטקטי עם הכוח העיקרי, רק בשעה 1100 (במקום 0540).

האות להסתערות כללית ניתן בשעה 1110 ושני הכוחות החלו תוקפים בחזית שהשתרעה לרוחב 7 ק"מ בקירוב. הדרוזים — לאחר שעמדו כשעה בפני ההסתערות של כוחות צרפתיים עדיפים — בהבחינם בסכנת הכיתור, החלו עוזבים את עמדותיהם ונסוגים ללא סדר, בהשאירם מאחוריהם פצועים, נשק ואספקה שלא יכלו לשאת עמם. אך גם הפעם הצליחו לחבל בהספקת המים לעיר.

בשעה 1330 נמצאו סוידא והמצודה בידי הצרפתים, שלא ערכו כל מרדף אחר הנסוגים והסתפקו בהנחתת אש-ארטילרית ובהפגזה מן האויר. אבידות הצרפתים הגיעו ל-48 הרוגים ול-310 פצועים. אבידות הדרוזים הגיעו ל-1500 הרוגים ופצו עים²⁴.

המאפיין את קרב סוידא לגבי הדרוזים, אינו בעובדת הנקיטה בקרב חגנה, אלא בשינוי שחל בתפישתם הטקטית: במקום ללחום באורח-הגרילה, ולהימנע ממגע ישיר עם האויב — כפי שנהגו עד כה — ניסו ללחום באורחות-הלחימה המקובלים אצל צבא סדיר, מבלי שאורח לחימה זה תאם את נתונייהם האובייקטיביים.

בנסיבות אלו אפשר היה לצפות מראש לכשלונם של הדרוזים. באשר לצרפתים, הרי אין ספק שלכיבוש סוידא (ולאחר מכן גם כיבוש צלח'ד) ותוצאות הלואי שלו, נודעת חשיבות מכרעת לגבי מצבם של המורדים בהר, והיה בו משום סימן מובהק לתחילת דעיכתו של המרד. לו נמנעו המורדים מקרב ישיר ושמרו על עיקר כוחם, היה גבוה יותר המחיר אותו היה על הצרפתים לשלם להשקטת ההר — והזמן הדרוש לכך היה רב יותר. עם זאת, ראוי לציין כי בתנאי הלחימה המיוחדים להר עדיין לא היה בהחזקת העיר משום הכנעת המרד. עובדה היא, שלאחר-מכן עוד נמשך החיסול הסופי תקופה ארוכה למדי.

אולם עצם העובדה שהצרפתים הצליחו להאחז בהר, הקנתה להם יתרון טקטי גדול — שהיה בבחינת תנאי לכל פעולה של טיהור בהר.

²³ יצוין שבזמן בו עברו הדרוזים מרחק של 20 ק"מ — עברו הצרפתים מרחק של 12 ק"מ בלבד.
²⁴ המספרים נלקחו ממקורות צרפתיים בלבד.

לוחם דרוזי הניצב על משמר דגל

פרשים ומיעוטו רגלים), שהוצב ממערב לצלח'ד, לחסימת ציר בוצרה אש-שאם-צלח'ד.

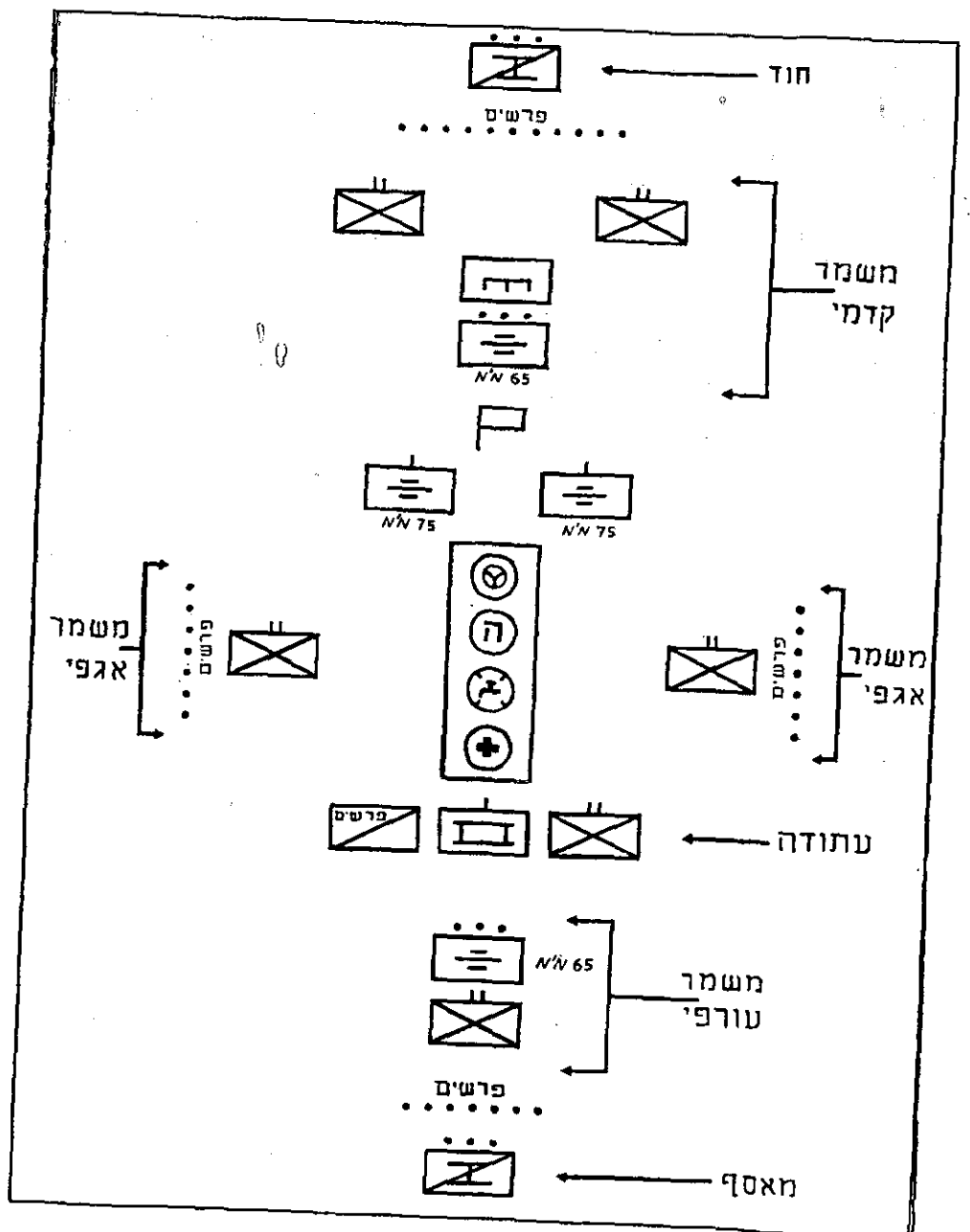
מהלך הקרב. הכוח העיקרי פתח בתנועה לעבר סוידא ב-22.4, עבר את מסיפרה (23.4) ועם ערוב היום חנה באום-אל-וילד. למחרת התקדם הכוח עד תל-חדיד הנטוש ונערך להתקפה. הדרוזים נראו היטב כשהם מתארגנים להגנה. הטוח המוגבל של הארטילריה הצרפתית מנע את האפשרות להסיר יד את הדרוזים בהתארגנותם.

בליל ה-22.4 החל גם הכוח המשני בתנועתו בהתאם למתוכנן, אולם לא הגיע לקרה-התחלה בשעת ה"ש" (250540). הכוח העיקרי החל בהסתערותו אל היעד, לבדו. ערפילי-השחר מנעו פעולות-אויר והקשו על הנחתת אש-ארטילרית. רק לאחר שני מוגו הערפילים ניתן להפיק את מלוא התועלת מהסיוע האר-טילרי. להפתעת הצרפתים החלו נופלים בשורותיהם פגזים שנורו מעמדות הדרוזים. ברם, אש זו היתה בלתי תכליתית, באשר נורתה לנקודה קבועה ולא תוקנה — בשל חוסר ידע-תותחני. לאחר שנורו כ-100 פגזים נפסקה האש לחלוטין. הסתערות הצרפתים הבריחה את הדרוזים מקרה-עמדות הקדמי. מי אל הקו העיקרי. בשלב זה (שעה 0830) הנחיתו הדרוזים התקפת-נגד על האגף הימני של הכוח התוקף (שהיה חשוף, מחמת העדרו של הכוח המשני). בנצלם את התמוטטותה של אחת הפלוגות, הצליחו לחדור לתוך המערך הצרפתי ואיימו על מפקדת הכוח. התקפת-הנגד נבלמה עקב הנחתתם של פגזי רסיק-אויר והפעלת כוחות עתודה (כולל מחלקת טנקים) באי-זור הפריצה.

השקטת צפון-ההר

מיד עם כיבוש העיר החלו הצרפתים משפיעים על הכפרים הסמוכים לה להיכנע. כן סייע הכיבוש להקמתה של יחידה דרוזית, שנועדה להילחם לצד הצרפתים. הצורך במשיכת האספקה מאורע חייב הקצאת כוחות לליווי ואבטחה²⁵, דבר שנוצל גם להפגנת כוחם של הצרפתים, ושגרם לכניעת הכפרים לאורך אותו נתיב.

כניעתם של הכפרים שבסביבת העיר השפיעה על תושבי סוידא לחזור אליה; הצרפתים הרשו זאת, לאחר שדרישתם לחדש את הספקת המים נתמלאה. סוידא הפכה לבסיס מוצק למבצעים העתידיים. לאחר ההתארגנות יצאה (ב־15.5) שדירה צרפתית לכיבוש שהבא — בירת צפון-ההר — ולטיהור האי-זור הצפוני²⁶. לאורך דרכה התנגשה השדירה, בקרבות פנים-אל-פנים, עם מורדים שניסו לחסום את דרכה. ההתנגשויות המכריעות ביותר ארעו ליד קנואת ועאטיל. בהתנגשויות אלו הסתייעו הצרפתים במטוסים (להפצצה ולבקר-ארטילריה) ובתותחים בינוניים (120 מ"מ) שמוקמו בסוידא. ב־16.5 נכנסה השדירה לעיר הריקה מתושביה. בגלל תנאי הקרקע וניי-

מבנה סכמטי של הטור הצרפתי הראשי העולה על סוידא

דותם המוגבלת היה קצב תנועתם של הצרפתים כ־2 ק"מ בשעה, ומסע של 18 ק"מ ארך יומיים. כפרי הצפון נכנעו לצרפתים בקלות יחסית, בהיותם נתונים להשפעתה של מפת עאמר שצידדה בצרפתים עקב תחרותה עם משפחת אל-אטרש על ההשפעה בהר. יחד עם זה נשארו בשטח כנופיות אחדות, בעיקר בואדי ליווא ובלג'אה, ואילו כפרים מספר,

שנכנעו למראית-עין בלבד, המשיכו לשמש להן כבסיסים. כנופיות אלו הוסיפו להטריד את הצרפתים עד שחוסלו לחלוטין באוגוסט של אותה שנה.

כיבוש צלח'ד ודרום-ההר

כבסיס לכיבוש צלח'ד נבחרה בוצרה אש-שאם, בה כונס כוח של 11 גדודי חי"ר, טנקים, שריוניות, חת"מ-שדה וכן פרשים שפעלו כיחידות סיור²⁷. תובלת האספקה כללה 100 משאיות וכ־400 עגלות. ב־1.6.26 יצאה השדירה לדרכה. ב־2.6 נתקלה בכוח של כ־2000 לוחמים דרוזיים שהתבצרו על הרכי-סים של אום אר-רומאן וחסמו את ציר-התנועה אל צלח'ד — היחידי באותה סביבה שהיה עביר לרכב. הדרך נפרצה לאחר קרב עם המורדים שנסוגו בהבחינם בסכנת כיתור המאיימת עליהם²⁸. למחרת פיזרה הארטילריה הצרפתית כוח דרוזי שניסה לעצורם בענו. הכוח הצרפתי המשיך בתנועתו לאל-משקוק בה נערך לחנית לילה. הדרך מאל-משקוק לצלח'ד עוברת במיצר הרים דמוי משולש כשאת בסיסו מהווים תל אל-חאבס ותל עבד-מאר, ואת קדקדו מהווה הר צלח'ד. הדרוזים שהחזיקו במוצבים אלה התכננו לאפשר לצרפתים להכנס למרכז המיצר, לחסום אחר-כך את נסיגתם ולהשמידם. הערכת המודיעין הצרפתית לקחה אפשרות זו בחשבון, והם תכננו לתפוס את תל אל-חאבס ותל עבד-מאר לפני שיסעו תערו על צלח'ד. מאחר ואספקתם של הדרוזים לא היתה מאורגנת, וכל לוחם נהג להצטייד בעצמו במשך הלילה לקראת הלחימה ביום המחרת, נהגו לעזוב את מוצביהם בערב ולתופסם מחדש עם בוקר. הדבר נודע לצרפתים שהזדרזו לנצל את הלילה ולהשתלט על שני המוצבים; בכך הפתיעו את הדרוזים ושיבשו את תכנית הגנתם. בשעות הבוקר המוקדמות של ה־4.6 נכנס הגוף העיקרי למיצר ובשעה 0730²⁹ נתקל החוד באש שהומטרה עליו ממדרונות צלח'ד. ב־0930 החלה ההסתערות הצרפתית על העיר, כשמדרונות שני התלים משמשים כבסיסי-אש, והכוח המסתער תוקף מהאגפים. הדרוזים ערכו רק התקפת-נגד אחת על האגף השמאלי של הצרפתים, אולם נעצרו על-ידי אש-מקלעים אפילדית, אותה הנחיתה פלוגה של פרשים מרוקאים שאבטחה את המערך. בהסתערות כידונים פרצו הצרפתים את האגף השמאלי של המערך הדרוזי. הלחץ באגפים אילץ את הדרוזים לסגת למצור דה, הנמצאת 1.5 ק"מ מצפון לעיר והשולטת עליה. אולם תנור פת ההתקפה הצרפתית נמשכה מבלי לתת לדרוזים שהות להתארגנות — ובשעה 1200 נמצאו העיר והמצודה בשליטתם המוחלטת של הצרפתים.

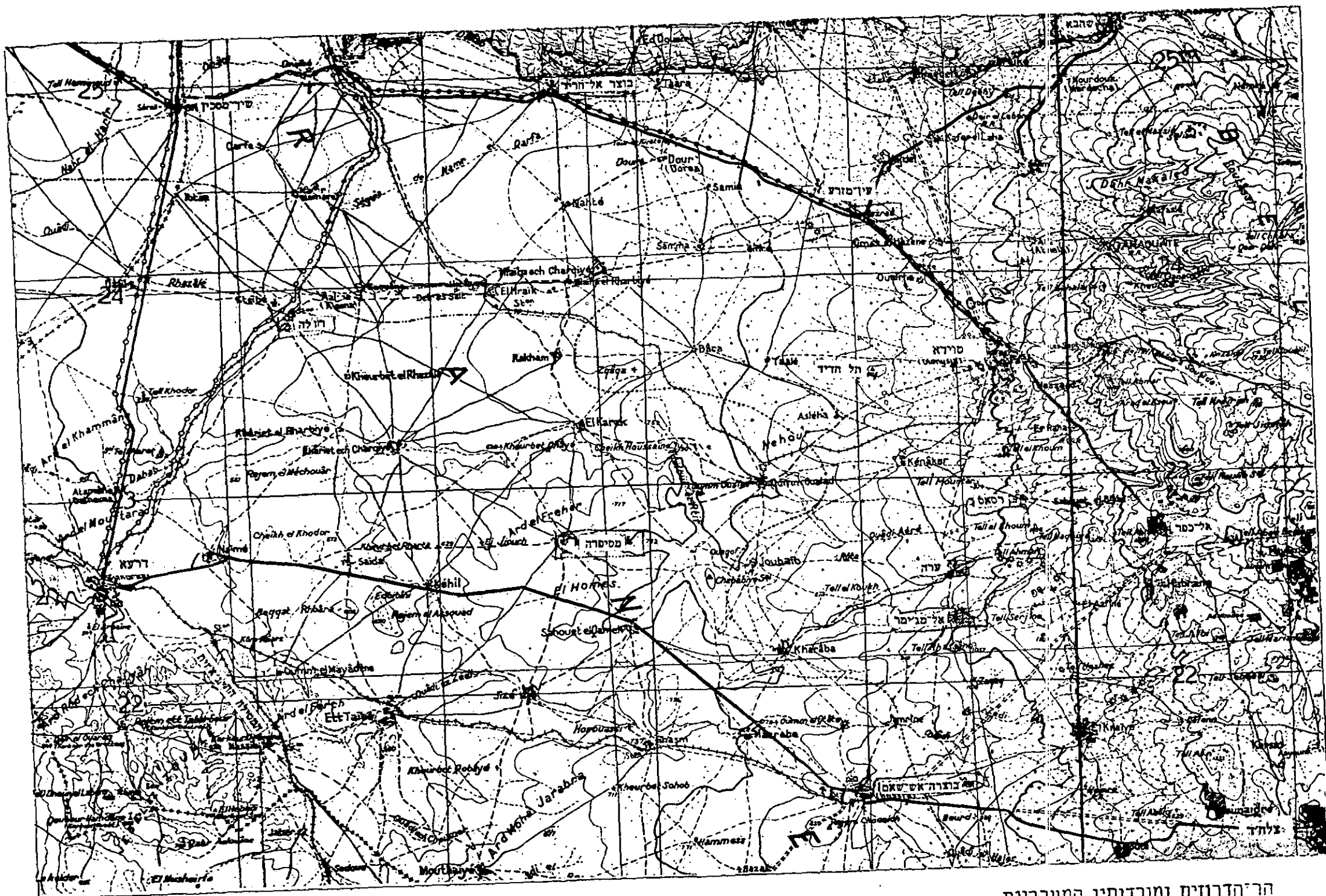
²⁵ לשדירה אספקה שכללה 60 משאיות צורפו כאבטחה: 7 גדודי חי"ר, 4 פלוגות פרשים, 2 סוללות חת"מ ומחלקת פרשים דרוזיים כסיירים.

²⁶ שדירה זו כללה: 7 גדודי חי"ר, 4 פלוגות פרשים, 2 סוללות חת"מ-שדה, סיוע אוירי וסיוע ארטילרי (120 מ"מ).

²⁷ השדירה הפרוסה השתרעה לאורך 3 ק"מ ולרוחב 2 ק"מ. מאחר וציר התנועה עבר רובו בשטח פתוח יחסית, לא היה חשש שהדבר יפגע בגמישות הפעלתו של הכוח; אולם הדבר הוכח כמוטעה לאחר שהכוח נכנס לשטח ההררי.

²⁸ הסיירים הדרוזיים שפעלו עם הצרפתים סייעו להם רבות, הן ע"י הכרתם את השטח והן ע"י לחימתם העזה. הפעלת ארטילריה ושריון (שלא היו בידי המורדים) סייעה אף היא למיטוט המערך הדרוזי.

²⁹ היערכות השדירה, שמנתה כלי-רכב רבים מסוגים שונים, ארכה כשעתיים.

הרי הדרוזים ומורדותיו המערביים

הצבא הצרפתי המסורבל, וכבד-התנועה, מסוגל להגיע: הל-ג'אה, הצפא, וקצר-אל-אזרק (שבעבר-הירדן). מדי פעם הגיחו הכנופיות ממקומות אלה, פרעו בכפרי ההר והפעילו טרור נגד הנכנעים.

המרד הפך למלחמת כנופיות שפעולתן כוונה מעבר לגבול היר-דני מקצר-אל-אזרק (ששימשה כבסיס עורפי למורדים); לשם קצרה יד הצרפתים מהגיע. בכל זאת, כוחם של הצרפתים ושיטור-תיהם האכזריות „שיכנעו" יותר ויותר: מספר המורדים הלך ופחת ³¹ ומספר הנכנעים הלך וגדל.

חיסול קיני-ההתנגדות האחרונים

בראשית אוגוסט 1926, שוב סרקו הצרפתים את האיזור הצפון-ג'י, אשר בו נתגלו בחדש הקודם סימני התעוררות: חלק מתושביו רצה להצטרף מחדש למורדים שהמשיכו לקיים מגע עם הכנופיות אשר מצאו מקלט בלג'אה ³².

³⁰ לעומת זה, חמוה דרויש — יד ימינו של סולטאן ומחשובי המפקדים בקרבות דרום-מזרח הלבנון — הציע לנציב-העליון את כניעת הכפרים הנזכרים להשפעתו.

³¹ מקורות צרפתיים מעריכים שבאותה תקופה לא עלה מספר הלוחמים הדרוזיים על 1000.

³² בזמן שהצרפתים התבססו בשהבא וארגנו כוחותיהם לסריקת חבואות הלג'אה, ביצע חיל-ההנדסה הצרפתי במשך שלושה חודשים הקמת מסילת-ברזל באורך 60 ק"מ מעזלה לסודא. המסילה נועדה להקל על הובלת אספקה חיונית לכוח הצרפתי לשם השליטה בהר.

כיבוש צלחיד הוסיף על הלחץ לכניעה שהופעל על הכפרים, וסייע להגברת הטרור-הנגדי של אנשי סולטאן ועקב כך להחרפת המחלוקת בין המורדים עצמם. המורדים, שעדיין היו חזקים למדי, קיוו לזכות בהצלחה מקומית בקרב כלשהו עם הצרפתים, כדי ללבות מחדש את אש המרד. הם פינו את משפחותיהם ומקנם לקצר-אל-אזרק שבעבר-הירדן, כדי להת-מסר למבצעייהם ללא הפרעה ³⁰. בסוף החודש יצאה מצלחיד שדירה שמטרתה היתה חיסול כיסי-ההתנגדות באיזור המזרחי של ההר. ב-4.7 חזרה השדירה לצלחיד לאחר שהכניעה את כפרי המזרח.

שעה שהחשוב מבין ארבעת ראשי הדת הדרוזית גישש אצל הצרפתים בדבר אפשרות כניעה של מנהיגי המרד — חפשו אותם מנהיגים דרך להמשכת המרד ולארגון כוחותיהם בתי-אום עם מורדי דמשק. לאחר קבלת סיוע מעבר-הירדן הוחלט, למען הקל את הלחץ מההר ולמען עורר מחדש את המרד בסוריה, להעתיק את מרכז הפעילות הצבאית מההר למקום אחר. אף-על-פי-כן, מסוף יולי ואילך נמצא המרד בתהליך-דעיכה מתמיד. הצרפתים המשיכו בהכנעת הכפרים באמצע-עות סריקות בהן חצו את אזורי ההר השונים. אכן, כפרים רבים נכנעו, אך הצרפתים לא הצליחו להתגבר על כנופיות המורדים בעלות כושר-הניידות הגבוה, שהכירו את משעולי ההר והשכילו להימלט בהסתתרן במקומות אליהם לא היה

באיזור הדרומי זכה סולטאן — לאחר למעלה משלושה חודשי כשלונות מרים — להשג מקומי קטן (ב-23.8), בהביסו כוח צרפתי שנפל בעצמתו מכנופיותו הוא. „הצלחה” זו סייעה במקצת להעלאת יוקרתו של סולטאן, שירדה פלאים לאחר כיבוש צלחיד וסריקות הצרפתים.

בין ה-24.8 ל-28.8 נעשה ניסיון לחיסול סופי של כנופיות הלג'אה. שתי שדירות שיצאו מכיוונים שונים (אחת משהבא והשניה מדמשק), סרקו את הכפרים, שנחשדו במתן סיוע למורדים. אולם הכפרים נמצאו ריקים. מתמת העבירות הגרו-עה בלג'אה לא יכלו השדירות להעמיק חדור והמורדים שוב חמקו מידם.

בין ה-5.9 ל-13.9 יצאה שדירה משהבא לצלחיד דרך השלוחות המזרחיות והכניעה את כל הכפרים שבדרכה. ב-10.9 ערכה השדירה ברשידה את הקרב המחשי האחרון בהר (פרט להת-כתשויות קטנות פה ושם, עם בוא חורף 1927). המורדים, עם סולטאן בראשם, נסוגו מפני עדיפותם המכרעת של הצרפתים ונאלצו להסתתר בין הכפרים.

טיהור ההר מפעילות הכנופיות וחיסולם של כיסי ההתנגדות האחרונים נמשך כ-6 חודשים. זאת משום שאותן שדירות צרפ-תיות כבדות-התנועה, שהכניעו את הכפרים בסריקותיהן הצמו-דות לדרכים, לא יכלו להתחרות עם כושר הניידות הגבוה של כנופיות המורדים.

ההשתלטות ההדרגתית של הצרפתים, עייפות הכפרים מהמל-חמה והסכסוכים הבין משפחתיים (שגברו עקב הכשלונות) אילצו את שרידי המורדים לסגת לקצוות האיזור המזרחי וללג'אה. הם ניסו לחדש את פעילותם באביב 1927, אך בסוף אפריל טוהרו גם אזורים אלה ושארית הכנופיות נסוגה לצפא, מקום אליו נמלטו גם שרידי הכנופיות שהוברחו מהע'וטה. לאחר שהצרפתים חסמו בפניהם את הקשר עם ההר ומנעו מהם אספקה, עבר חלק מהם לעבר-הירדן וחלקם התבססו מחדש בכנופיה בע'וטה.

חיסול כנופיות הע'וטה

בחורף 1925—1926 הגיעה מלחמת הכנופיות בע'וטה³³ למצב קפאון ואי-הכרעה. מסוף החורף ואילך הלכה פעילות המור-דים ודעכה לאטה, בהמשיכה להטריד את הצרפתים עד תחילת 1927.

נסיגנות הצרפתים לחסל את הכנופיות באמצעות הפצצה מה-אוויר, הפגזות תותחים, שריפת כפרים ושימוש בצבא-סדיר — נכשלו.

שיטות הלחימה המקובלות של הצבא הצרפתי, לא היו עשויות להצליח בלחימה נגד כנופיות הגריליה בע'וטה, שהתאימה מחמת תנאיה הטופוגרפים לאורח לחימה זה.

עם קבלת תוספת-כוח וכתוצאה מן ההפוגה שהשתררה בשל החורף שינו הצרפתים את אורח לחימתם³⁴. שיטתם החדשה הושתתה על מערך מוצבים בנקודות מפתח בתוך הע'וטה, כשבניהם קישרו שדירות קלות של שריוניות בעלות כושר-ניידות גבוה אשר סרקו את השטח ודלקו אחר הכנופיות מכל מבואות נוה-דמשק. שדירות אלו שרפו והשמידו את הכפרים ששימשו (אם מאונס ואם מרצון) כבסיסי-אספקה למורדים. לאחר כיבוש סוידא ועם ראשית פעולות הצרפתים להכנעת

המורדים בהר, משאך החלו מתגלים הבקיעים הראשונים באר-גונו של המרד, שוב העתיקו המורדים את עיקר פעילותם לדמשק ולע'וטה³⁵ — אך הפעם בעצמה וביעילות פחותות מבשנה הקודמת³⁶.

מצב המורדים הלך ורע על-אף נסיונותיהם להאחדת הפיקוד והתיאום במבצעים. בשורותיהם שררו ערבוב-סמכויות וחוסר-תיאום יחד עם טירור פנימי ושוד. מציאות זו תרמה אף היא תרומה ניכרת לשיפור מצב הצרפתים בפרוס מבצעים לחי-סולו הסופי של המרד.

לאחר שניתן לצרפתים לשחרר חלק מכוחותיהם מהר-הדרור-זים, ביצעו כוחות אלה יחד עם הכוח שפעל בדמשק סריקה יסודית של הע'וטה (בין ה-19 ל-20 ליולי 1926), נכנסו בקרב עם הכנופיות החזקות שפעלו שם ושברו את עיקר כוחן. הצ-לחה זו, גם אם לא חיסלה לחלוטין את פעילות הכנופיות בע'וטה, היותה למעשה את ראשית גסיסתן של המהומות בע'וטה שנסתיימו עם גירוש כנופיותו של סעיד אל-עאץ ל-צפא, בינואר 1927. כנופיה זו חזרה לע'וטה במאי 1927 אולם הושמדה מיד בקרב שארך 7 שעות ליד באלה³⁷. רוב אנ-שיה נהרג בקרב ויתרם ברח לעבר-הירדן.

לסיכום

מבחינה צבאית ניתן להבחין בכמה קווים אופייניים. אנו רואים כי בעוד שהמורדים ניהלו מלחמת גריליה ופעילות של כנופיות — על יתרונותיהן שבהפתעה, בניידות ובפעולות פשיטה, ועל כל חסרונותיהן בשטח של עצמת-אש, סיוע-אר-טילרי, אמצעים לוגיסטיים וארגון-היחידות — פעלו הצרפתים בהתאם לכלל כללי המחשבה הצבאית של אותה תקופה. ית-

³³ יצויין שפעילות הכנופיות לא הצטמצמה לסביבת דמשק. פעי-לות זו היתה גם בסביבות נבכ וכן נמשכו מעשי החבלה במסה'ב: דמשק-בירות ודמשק-דרעא.

³⁴ הדבר התבטא גם בהפעלים ארמנים וצ'רקסים כבלתי-סדירים. בני מיעוטים אלה ראו בכך הזדמנות לחסל חשבונות איבה נושנים עם המוסלמים והערבים, נהגו באלימות כלפי האוכלוסיה האזרחית — והגבירו בזאת את התמרמרות התושבים.

³⁵ על אף מבצעי הטיהור וההתבססות הצרפתים באזורים השונים לקראת מחקפת הקיץ, פרצו בחדשים אפריל, מאי ויוני 1926 מהר-מות בצפון-הלבנון שעד אז נשאר שקט יחסית (היו אלה אותם אזורים שצורפו ללבנון ע"י שלטונות המנדט ועיקר אוכלוסיתם היה מוסלמי-סוני). יתכן שפעולות אלו היו מכוונות — יחד עם הגברת הפעילות בע'וטה — להקלת הלחץ על ההר. על כל פנים, מבחינה צבאית לא היה בפעילותן זו של הכנופיות משום שינוי והשפעה על מלחמת הנסיגה שכפו הצרפתים על המורדים. גם אם פעלו שרידי כנופיות פה ושם בצפון-הלבנון עד תחילת 1927, לא היו פעולותיהן יותר מאשר הטרידה קלה כלפי מוצבי-משמר מקומיים, שנסתייעו בלחימתם עם הכנופיות באוכלוסיה הלא-מוסלמית.

³⁶ ב-7.5.26 חדרה כנופיה דרומית לרובע מידאן, וגם הפעם הפגינו הצרפתים את הרובע והרסו קרוב למחציתו. במלחמת רחוב שהת-פתחה הפעילו הצרפתים את הבלתי-סדירים (ארמנים וצ'רקסים), ששוב הואשמו ע"י הערבים בבגידה ובאלימות כלפי האוכלוסיה האזרחית.

³⁷ ביחס לכנופיה זו כותב אמין סעיד (עמ' 477): „בראשו של הכוח האחרון שתקף את הע'וטה עמדו סעיד אל-עאץ ואמיר עיד ארדין אל-ג'וזאירי. הכנופיה יצאה בכיוון לע'וטה ב-10.5.27 ובדרך הסכימו ביניהם כלהלן: השלל יחולק לפי מנהג המורדים, כל הכסף שייחפס הנו רכוש הכלל. אסור למכור דבר ששייך לכלל. כל מי שיתנכל לחבריו — יוענש. את ההחלטות החשובות תחליט הועדה ואסור לבצע כל פעולה צבאית עצמאית, אלא בידיעת המפקד. (הערה: השלל שנלקח ללא קרב — שייך לכלל, שלל שנלקח כתוצאה מקרב או בקרב עצמו, כמו רובה או סוס — שייך לשולל; אם השלל הנו גדול-מידות — הריהו שייך לכלל והשולל יקבל פרס). אסור לגנוב.

מברית זו, ניתן ללמוד במקצת על הרוח ששררה בקרב אנשי הכנו-פיה ועל הבעיות שהעסיקו אותם.

רונות הגישה הצרפתית התבטאו בעדיפות בכוח־אדם, בעצמת־אש, בשימוש נרחב בסיוע ארטילרי ואוירי וכן באמצעים לוגיסטיים רבים כתנאי ללחימה ולארגון יעיל. מגבלותיה היו ניידות מוגבלת, "זנב" לוגיסטי ארוך וחוסר גמישות בתפעול הכוחות.

בקרבות מספר בהם ניסו המורדים להילחם במתכונת של צבא־סדיר, הובסו וכוחם נשבר; בעוד באורח הגריליה נחלו הם כמה הצלחות חשובות. הדבר נבע מהעובדה שארגונם ואמצעיהם לא התאימו לצורכה של הלחימה. "האורתודוכסית"³⁸ לעומת זאת ידעו הצרפתים ללמוד ממפלוליהם שכל שלב הראשון של המרד ולהתאים את עצמם, תוך כדי המרד, לתנאי הלחימה שהכתיבו להם המורדים. הדבר התבטא בהרחבת השימוש בכוחות בלתי־סדירים והגדלת הניידות — מבלי שיתרו על היתרונות שהקנה להם אורח־הלחימה ה"מקובל".

✱

חלק מהדנים במרד הדרוזים מנסים לראות בו מאבק לשחרור לאומי, שנוהל על־ידי תנועה־לאומית מגובשת ובעלת הכרה לאומית מובהקת; מה גם שהמורדים עצמם (והדרוזים בכ־ללם) ניסו בשלב מסוים לעטות את המרד בהילה זו — לא היה ראוי, כשם שגישה זו מוטעית לגבי ניתוח התהליכים החברתיים והפוליטיים שגרמו למרד — כך מוטעית היא גם לגבי הבחינה הקונקרטית של המרד עצמו. לאור הנחה זו, כדאי לבחון מה היה חלקו בפועל של כל גורם במרד. האמת היא שבדיקה זו קשה במקצת, הואיל וחסרים במקורות נתונים סטטיסטיים מדויקים — לעומת השפע של סילופים ואי־דיוקים במקורות השונים, הכל בהתאם לנסיבות לבם והשקפותיהם של מחבריהם.

מכל מקום, בדיקת הדברים מבליטה כמה עובדות מכריעות: המרד פרץ בהדרגה ללא כל תיאום וקשר עם מטרותיה של התנועה־הלאומית הערבית. הדרוזים היוו את הבסיס והמרכז למרד כולו. בכוח עמידתו הותנה המשך קיומו של המרד.³⁹ עיקר מעמסת המרד נשאה העדה הדרוזית: מרבית הפיקוד, רוב הלוחמים, מרבית ההספקה — ובשלים הראשוניים, אף מרבית החימוש — סופקו ממשאבי העדה הדרוזית בהר. אם חרג המרד מתחומי ההר, תוך גילוי יזמה טקטית וניצני תפיסה אסטרטגית רחבה־יותר, נעשה הדבר על־ידי הדרוזים.⁴⁰ עובדה היא שהמרד התפשט והתמיד רק באותם אזורים אליהם הצליחו הדרוזים להגיע במסעותיהם הקרביים.

כנגד זה, לא הצליחה התנועה־הלאומית ללכד סביב דגלה את רוב תושבי סוריה לעדותיהם. היא לא הצליחה אפילו ללכד את רוב המוסלמים־הסונים. פרט לכמה כנופיות־הטרדה־וטרור באזור דמשק, לא הצליחה התנועה הלאומית לפעול ברציפות במשך כל המרד באף אחד מאזורי סוריה והלבנון (יש לזכור שהסיוע שניתן למורדים בקרבות דרום־מזרח הלבנון נתאפשר הודות לשוב הדרוזי בחרמון ובואדי את־תיים).

מספר המפקדים והלוחמים שהעמידה התנועה־הלאומית הערבית — יתכן ולא הגיע אף למספר הדרוזים שהשתתפו ב־

מרד — על אף העובדה שהמוסלמים־הסונים היוו את רוב תושבי סוריה וישבו בכל אזורים. השתתפות התנועה הלאומית במרד היתה ביחס הפוך למעמדה של העדה המוסלמית־סוניית בארצות הלבנט, הן מבחינה גיאוגרפית והן מבחינה מספרית. אפילו בנוה־דמשק, מקום בו פעלו הכנופיות למעלה משנה, העדיפו התושבים לעמוד מהצד ככל שיכלו.⁴¹

הפוטנציאל של העדה הדרוזית, הקטנה־במספר והתופסת איזור טריטוריאלי מצומצם־יחסית, הוא שקבע את גורלו של המרד. באותו רגע בו החלו מתדלדלים משאביה של העדה הדרוזית וגברה העצמה הצרפתית — הוכרע המרד לרעת המורדים והוא נסתיים כפי שנסיים. טעות היא לראות במרד מאבק לשחרור לאומי במובן המקובל של המונח. יש לקבל את הגישה הצרפתית למרד (הקרויה יותר למציאות) שכינתה תור־פעה זו: "המרד הדרוזי ומהומות סוריה". יש לראות את המרד כמרד עדתי ולא כמלחמת שחרור.

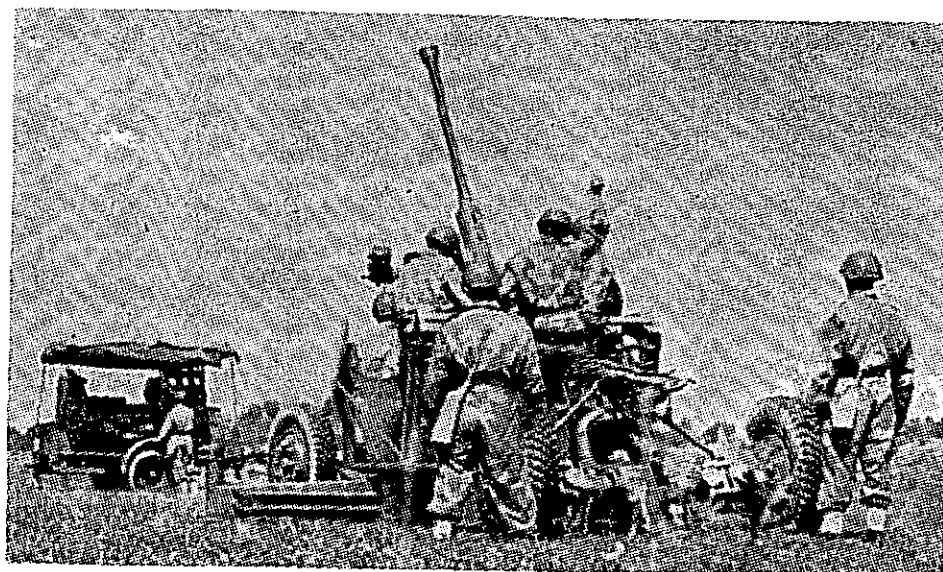
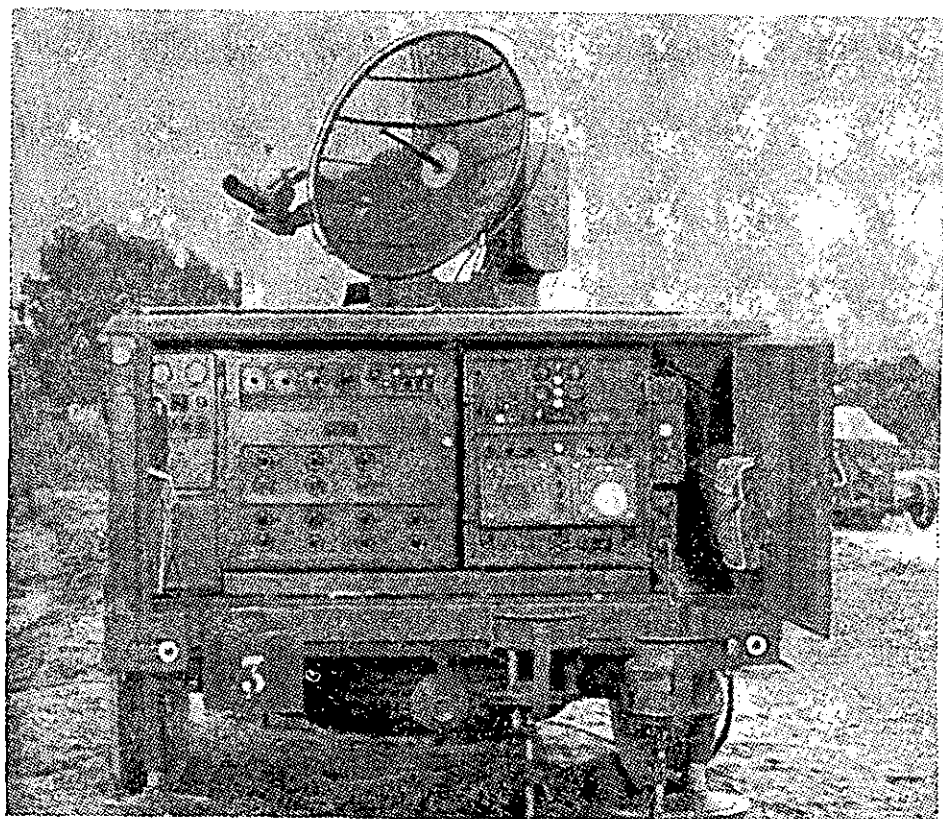
אולם על־אף הבדלי המהות והשוני במטרות בין הדרוזים לבין הלאומנים, ועל־אף העובדה שהעדה הדרוזית היא שנשאה בעיקר משא המרד, יש להתייחס אל המרד כאל שלמות אחת. זאת — משום התיאום שהיה בין הגורמים (אם גם תיאום בלתי־מוצלח), ונסיבותיהם לפעול כגוף אחד, לפחות מבחינה צבאית. אין ספק שהיו ניצנים של תפיסה אופרטיבית אחידה, ונסיבות לגיבוש אסטרטגיה משותפת, בין על־ידי האחדות הפיקוד ובין על־ידי פעילות משולבת ומתואמת בזירות השונות עקב התנאים שהשתנו. לתופעה זו סימנים רבים, שביניהם היו גם: מינויו של סולטאן אל־אטרש כמפקד־כללי של המרד בסוריה, נסיבות לליבוש אש המרד באזורים אחרים נוסף להדרוזים, על מנת להקל את הלחץ עליו; ובשלב מסוים — אפילו מחשבה ותכנון לחיסול השלטון הצרפתי בסוריה, על־ידי המרדת תושבי הלבנון וכיבוש בירות (את הסיבות לכך שכונה זו לא נתגשמה יש ליחס יותר לגורמים חברתיים ופוליטיים מאשר לגורמים צבאיים).

✱

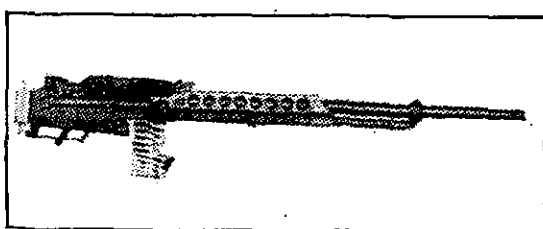
מרד הדרוזים־היה־מרד "לאומי", כביכול, של עדה־מלוכדת, אך חסרת מטרות לאומיות ממשיות, בשיתוף עם תנועת־בוסר לאומית שהציבה לה מטרות ושאיפות, אך חסרה את היסודות האלמנטריים־הדרושים לניהול מאבק מסוג זה.

³⁸ כדוגמה, נזכיר את כיבושי סוידא: בכיבוש הראשון — בסוגר הדרוזים ללא קרב, ניתקו את המגע ושפרו על כוחם, חיבלו בהספקת המים לעיר והטרידו את הצרפתים עד שנאלצו לעזבה; בכיבוש השני — החליטו הדרוזים להחבצר בעיר ולהגן עליה ויהי מה, במקרה זה, הוכרעו הדרוזים בקלות כתוצאה מעדיפות הצרפתים.
³⁹ דבר שהשכילו להבינו יפה הצרפתים וריכזו את עיקר מאמציהם לשבירת כוחם של המורדים בהדרגה.
⁴⁰ כגון הנסיבות לפשיטה (בניגוד למהומות והטרדות) ע"י דמשק והקרבות בדרום־מזרח לבנון.
⁴¹ אין להכחיש אמנם שמאמץ מסוים נעשה ע"י שליחי התנועה הלאומית לגייס תמיכה פוליטית בחו"ל, לארגן הספקת נשק מעבה"י ולאסוף כספים למימון המרד (אשר לכספים — מסתבר מהרבה מקורות, שחלק מהם שימש לאו דוקא למטרות לשמן נאסף).

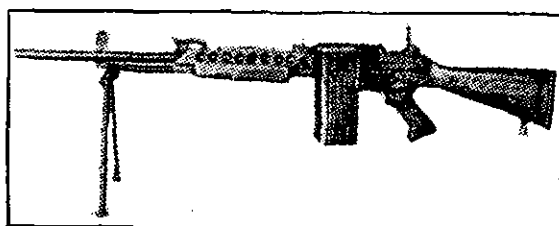
מערכת, תותח-מכ"מ נ"מ חדישה

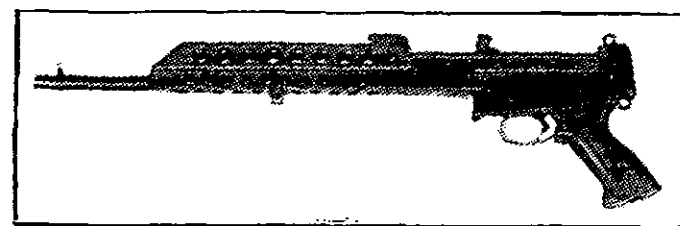
האמנם, עם הופעת המטוס הסילוני העל-קולי, הסתלקה הארטילריה נ"מ ה"קנית", המסורתית, משדות-הקרב — ומהתקן של הצבאות? והאמנם ירשו את מקומה כליל טילים נ"מ? כנראה — לאו דוקא. מכל מקום, צבאות יבשת-אירופה העיקריים, מן הסובייטי ועד לצרפתי, מקיימים מערכת-הגנה נ"מ "מסורתית" מפותחת-למדי. ברוב צבאות מערב-אירופה דומה היא לזו של צבא-איטליה — המודגמת כאן ע"י הכלי נ"מ העיקרי שלו: התותח נ"מ, בן 40 המ"מ ומכ"מ גילוי והכונה ("מרכז בקרה"). אורך קנהו של התותח — 2.80 מ'; משקלו הכולל של הכלי — 4800 ק"ג; טוח-מכסימום שלו נגד מסרות-אוויר — 2000 מ'; קצב אש — 240 פגז בדקה; הזמן הנדרש לכינונו ליריה — 30 שניה. כל "מרכז-בקה" מאפשר הפעלתם של שני כלי-יריה, שבשבילם הוא מבצע אוטומטית את חיפוש המטרה-האווירית, את העיקוב, את חישוב הנתונים ואת הכיוון. לגבי ארטילריה נ"מ "קנית", נתונים אלה הנם משובחים; אך כמובן ששימושם העיקרי של כלים אלה, על ציודם האלקטרוני המשוכלל, איננו נגד מפציצים-גרעיניים על-קוליים של האויב, כי אם נגד "מטוסי-הסער" שלו להתקפות-קרקע, אשר לפי עצם תפקידם חייבים להיות אטיים יותר, ואף להנמיך-טוס לביצוע התקפותיהם. באלה יכולה ארטילריה נ"מ "קנית" לפגוע.

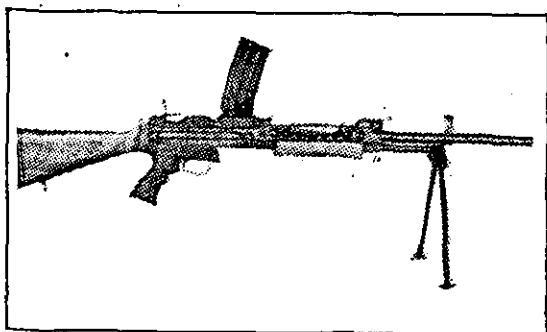
מקלע קבוע

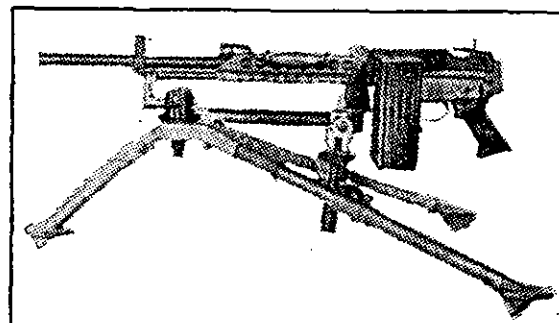
מקלע קל - מוזן-סרט

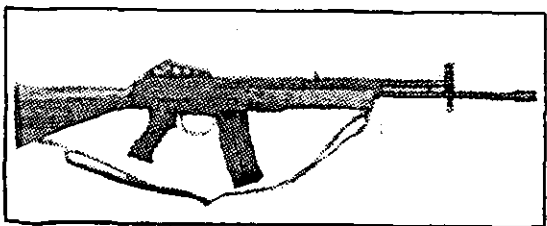
מערכת-יסוד

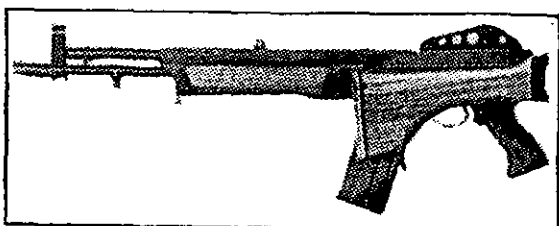
מקלע קל - מוזן מחסנית

מקלע בינוני

רובה-סער

קרבין

"שישה באחד"

בארה"ב פותחה לאחרונה מערכת-נשק המתוארת כחידוש מהפכני בשטח הנשק-הקל. הכלי הנקרא "סטונר" 63 (Stoner 63) מכיל 16 תתי-מערכות הניתנות, בחלקן, להחלפה זו בזו; ועלידי כך מתאפשרת הרכבה של 6 כלי-נשק לתכליות שור נות. קוטרו — 5.64 מ"מ (בדומה לקוטר של ה-AR-15). לרובה ולקרבין, היתרונות הנוספים של יריה אוטומטית וחצי-אוטומטית.

פני צה"ל באספקלריה של בתי הדין

אלוף

מיכאל בוגל

הפתגם אומר: בבית הדין, כבמראה, משתקפים החיים כמו שהם.

בבית הנבחרים הבריטי, בעת הדיון על התקציב, כשמוסר שר הממונה על אחת הזרועות (ים, יבשה, אויר) דוח שנתי, נוקב הוא במספר המשפטים הצבאיים שנערכו משך אותה שנה, משה מספר זה למספר החיילים — ואם היחס הוא אחד למאה, הרי ברור שרמת המשמעת מניחה את הדעת.

מותר לומר שאנו מקיימים משפטים במספר העולה על אחוז אחד של המשרתים בצבא. אולם אין לשכוח שמגייסים לצה"ל אחוז גבוה ביותר של גברים מכלל האוכלוסיה. ולכן לא מעטים בו חסרי השכלה מספקת, עולים חדשים בני גלויות שב-ארצות האיסלאם, ואשר המושג "שירות צבאי" זר להם לחלוטין. אולם עם זאת נציין כי מספר הפשעים והעבירות הפליליות החמורות (שלא על רקע צבאי) הוא קטן, אף כי אין פוסלים לשירות בצה"ל גם בעלי עבר פלילי.

מונח לפני קטע מעתון אנגלי ובו מסופר שבשנה שעברה נשפטו — מבין הממוצע השנתי של 163,000 איש ששרתו בצבא (כוחות היבשה) הבריטי — 400 קצינים וחיילים על עבירות פליליות חמורות. היחס לפי קנה המידה הנזכר לעיל: 407:1. עם כל הקושי שבהשוואת המושג הרווח בשני צבאות שונים לגבי מה שנקרא "עבירה חמורה" — קיים בכל זאת הרושם שהמציאות בצה"ל אינה מגיעה כלל לאחוז כזה. משמחת מאוד העובדה שרק בודדים מבין אלפי חיילי המילואים הנקראים מדי שנה לשירות (המתמשך לפעמים גם 37 יום), מגיעים לבתי הדין הצבאיים.

כל עם נאור שואף שבתי הסוהר שלו יהיו ריקים; אולם אין בנמצא חברות אנושיות שתהינה נקיות מעבריינות; וגם את הנעשה בצה"ל בשטח העבריינות יש לבחון מתוך הנחת יסוד זו.

אם ננסה לנתח, לאור הנחה זו, את המשפטים המתקיימים בערכאה א' של שבעת המחוזות המשפטיים הפועלים בצה"ל (להבדיל מבית הדין לערעורים), ניוכח שכמחצית מספר המשרתים נערכים על נפקדות. ההגדרה של עריקות היא — היעדר רות למעלה מ-21 יום; מקרי עריקות הנם נדירים למדי, ואין בהם כדי להדאיג.

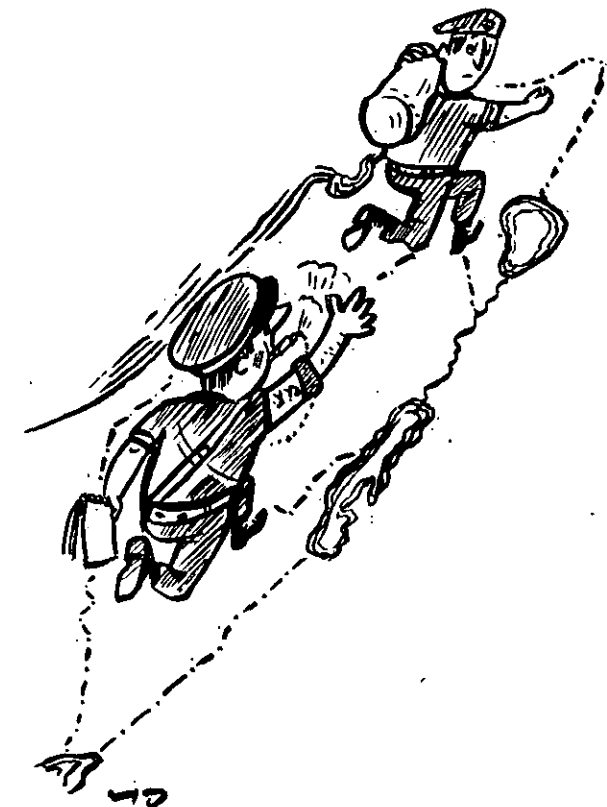
לדעתי, קיימים שני מניעים עיקריים בריבוי היחסי של הנפקדים. האחד, שהזכרתיו, הוא הרקע הסביבתי, חוסר חינוך-ביתי לערכים לאומיים; ובצדו — גם מצב כלכלי היוצר לחץ משפחתי על נערים בני 18, שלגביהם התא המשפחתי הנו לעתים קרובות "הערך" היחידי שבחייהם.

מניע שני — ממדיה הגיאוגרפיים הקטנים של הארץ. חייל המשרת בבאר שבע יודע שאם יצליח לתפוס "טרמפים טר-בים", יוכל להגיע לביתו שבמגדל העמק — או אפילו לקרית

שמונה — בו בלי-

לה; ואין הדבר דור מה למצבו של חייל שינסה להגיע, למשל, מחרקוב לולא דיבוסטוק.

כמובן, גם צד שני למטבע. אם יצליחו שלטונות צה"ל, ב-ארץ קטנה זו, לא-סוף את הנפקדים מ-בתיים תוך 24 או 48 שעות — תשתפר רמת המשמעת ומספר המשפטים ב-בתי הדין צבאיים יקטן. גם מוח פשטני מסוגל לעשות חש-

בון, שאין זה כדאי לבלות בבית שעות מספר — ותמורת זה להישפט בדיון משמעתי ל-35 יום מחבוש (שצריך להשיג לימם בשרות); ומובן, עבור שהיה-בבית של כמה עשרות ימים — נדמה, לכאורה, שהחשבון כדאי.

השיטה, לפיה מוכרו כעריק כל נפקד לאחר שנעדר 21 יום, היא ירושה בריטית (של צבא שכירים), ומן הראוי לשוב

ולבדוק אותה לגבי צה"ל. אין אני משוכנע שנפקד שהתיצב או שנעצר, דרך משל, לאחר 30 יום, מן הראוי לנתקו מיחידתו ולהכניסו לשורת העריקים, עד לאחר גמר ריצוי העונש שנגזר על-ידי בית-דין צבאי — ואז להציבו מחדש, דרך בסיס קליטה ומיון, לאו דוקא ליחידתו.

לגבי השאלה מתי יש להביא חייל לפני בית-דין צבאי (והי מדובר הוא במקרים בהם קיימת ברירה אחרת להענישו) הרי תשובתי תהיה — וביחוד ביחס לנפקדים: "משכלו כל הקיי צין".

מדאיגים משפטים על אובדן-ציוד.

צה"ל צבא עני — ולצערנו, כך הוא גם נראה. צרכי בטחונה של מדינת ישראל רבים. משתדלים לכוון כל פרוטה ליעודה, לפי לוח-עדיפויות קפדני, והנה, מובאים לפני בתי-הדין, בשל עבירות אפסנאיות, לעתים תכופות גם מש"קים צעירים למדי, בשירות-חובה או בתחילת שירות-הקבע שלהם, והם חייבים להוכיח כי הם נקטו כל צעד סביר כדי למנוע אובדן ציוד במאות, אלפים ולפעמים גם ברבבות לירות. גם בענין זה — עם כל היותי הניך האסכולה הצבאית הבריטית, ולמרות שיי רותי כקצין במסגרת הצבא הבריטי — איני משוכנע שחיי קוינו את השיטה הבריטית הם במקומם.

בראש וראשונה, אומרת, "דרשני" העובדה שלא המג"דים והמח"טים מובאים לדין על אובדן-ציוד שביחידותיהם ועוצבותיהם — אלא ה"נמושות" בלבד. כאן ברצוני להדגיש שהמדובר הוא באובדן-ציוד תוך כדי ביצוע משימות הצבא — ולא עקב גניבות ומעילות; כי ברור מאליה הוא שגנב שנתפס — פס — מובא למשפט ונענש בכל חומרת-הדין (דרך אגב, אין גניבות רבות, ולא זכור לי אף מקרה אחד של גניבת ציוד בממדים מדאיגים).

צה"ל, צבא שירות-חובה, משמש כידוע בית-ספר לצעירי העם. בלאי הציוד באימונים הנו גדול, וכשהחיילים מתחלפים בתמידות — גדל הבלאי שבעתיים. הלחץ בן שריונות כל יחידות-השדה בצה"ל, עקב האימונים וגם עקב האיום המתמיד מעבר לגבולות — אין זה אותו לחץ המקובל בצבאות אחרים בעתות-שלום.

נשאלת השאלה: שמא מחייבות מסיבות אלו שיטה אחרת של טיפול בסוגית אובדן הציוד? אם אין אפשרות לשנות את קצב האימונים ולהקדיש יותר זמן ותשומת-לב לשמירת הציוד ולטיפול בו, יש להרחיב בהרבה את סמכויותיהם של המפקדים, ממג"ד ומעלה, ל"מחיקת" אובדן-ציוד ול"זיכוי" פנקסיהם. אם בפני הפיקוד-העליון יובאו סיכומי המחיקות כשהם צמודים לשמות המפקדים, אולי ייהפך ענין זה של אובדן-ציוד לגורם המשפיע על התקדמותם של מפקדים בשלבי סולם הפיקוד של צה"ל...

היום מופיעים המג"דים בפני בתי-הדין הצבאיים כעדי אופי — ובעצם, כעדים המעידים על עצמם שלא הציבו אנשים מתאימים כאפסנאים וכמחסנאים — וגם שבתנאי האימונים של היחידה ומבצעה אי-אפשר היה להימנע מאובדן-ציוד; ולא נותר לבתי-הדין אלא לקבוע בפסקי הדין, שלהם את אותו האחוז, הזעיר על-פירוב, של האחריות שבו נושא הנאשם הזוטר.

מרתיעים את דמי משפטי המעילות בכסף מזומן — שאינם מרובים כלל וכלל — ושכולם, בלי יוצא מהכלל, תוצאה של

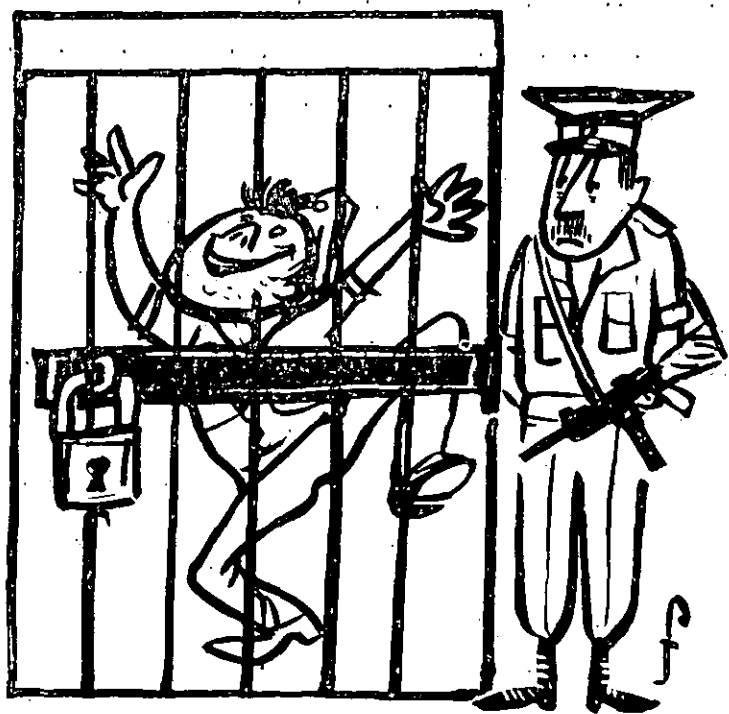
זלזול בפקודות הצבא ופרי אותו הלך-הרוח האומר שקצינים "טובים" עוסקים רק בענינים העומדים ברומן של עולם-צה"ל — ושאת החזקת הכסף המזומן וביצוע התשלומים אפשר להטיל, בניגוד לפקודות, גם על טוראים המשרתים שירות-חובה.

מעציבה במקרים אלה התעלמותם של הקצינים מהכלל, בפני עיור לא תתן מכשול, בנתנם לפקודיהם הצעירים שליטה על כסף מזומן.

אין מקום להרחיב את הדיבור על המשפטים הקשורים בתאונות אימונים ונשק. שום סטטיסטיקה "טובה" לא תבטל את הצורך להתייחס בחומרה רבה לכל תאונה ולמצות במכסימום את לקחיה.

תיקים מעציבים ו"מרגיזים" ביותר הם התיקים על ההתעללות. גם הם, בדומה לאלה של התאונות, אינם רבים; אולם הם "מיותרים" עוד יותר. את התרשמותי אני "ממקרים" כאלה ניסיתי לתמצת ב"המלצה" כדלקמן: יש למצוא דרך, להחדיר להכרתו של כל מפקד בצה"ל שחייל רע, משתמט, מתחמק וכו' וכו' הנו תופעה יום-יומית, ובפרט בצבא שירות-חובה, המגייס אחוז גבוה מן הגברים; ושהעונשים היחידים הבאים בחשבון הם אלה המותרים בחוק; ושכלל אין מה להתרגש ולקבל התקפות של "מסירות-יתר במילוי תפקיד". מספיק להכניס את העברין למעצר ולהביאו בהקדם לפני קצין שיפוט — ולא "לצאת מהכלים" ולגלות בהזדמנות כזו כשרון אלתור, בשטח של המצאת עונשים.

סמל, רס"פ בפועל באחד מהגדודים, העיד בפני בית-דין ואמר ששליחת חייל למעצר מהנה דוגמה שלילית בשביל יתר

החיילים, ושהנה למעשה בזבוז של כוח-אדם (לליווי), ובזבוז דלק; יש לחשוש ששליחה זו למעצר תיראה בעיני החיילים כנצחוננו של העברין על הסגל.

אני רוצה לסיים בהמלצה חמה על כך שמעצר יהיה צמוד למעשה העבירה; וכי בכל מקרה חמור יעצר העברין עד למשפט.

איני מאמין בתרופות-פלא שבעזרתן, ככמטה-קסם ייעלמו או יפחתו בהרבה מקרי העבריות בצה"ל. אולם משוכנע אני ששימוש נרחב-בהרבה מזה המקובל כיום בחדר המעצר יביא לשיפור ניכר ברמת המשמעת הכללית.

לדוגמה אביא מקרה אחד שארע השנה. טירון צעיר בעל רמה שכלית נמוכה נשלח מיחידתו ללמוד מקצוע בבה"ד הנמצא בתחום פיקוד אחר. נגנבו שם מאותו טירון פריטי-לבוש אחדים וציוד. שמע עצה מפי חברים — ו"סחב" גם הוא. הוא ביצע את ה"סחיבה" בתשע בערב; מיד הרגישו בגניבה, חקרוהו — והוא הודה באשמתו. משום-מה לא נעצר אותו טירון, אלא הוחזר ליחידתו, כשהכינוי "גנב" מלווה אותו; וכך, לאחר 110 יום, עמד לדין בפני בית-דין צבאי (אף כי זו היתה עבירתו הראשונה!) ונדון ל-5 חודשי מאסר. תקופת סבלו הוארכה בחודשים רבים רק מפני שלא נעצר! (זאת ועוד: כאן התעלמו גם מן ההגיון הצבאי האומר שבמקרה של גניבה אין מחזירים לאותה יחידה, אלא נותנים הזדמנות לשוב למוטב).

למי הביא אי-מעצר זה תועלת? כשמדברים על הרתעה, הרי שורת ההגיון אומרת שמעצר מידי, ממנו מתרשמים כל אנשי אותו בה"ד, בו נמצא הטירון, יש בו מן ההרתעה. אולם מהי מידת ההרתעה בעונש ולו גם חמור, שנגזר כעבור 110 ימים, ובפיקוד אחר?... עולות לנגדי שתי שאלות שכל חייל עשוי לשאלן: א. האם

היה לחיילים באותו בה"ד מקום בו יוכלו לנעול את חפציהם? ב. האם הופקד בכלל שומר על מקום המגורים והחפצים? אך אין כמובן כאן המקום לשאלות אלו.

לא בתיק אחד ולא בשניים נתקלים אנו בתופעה שחייל ש- נפקד וחזר ליחידתו — לא נעצר מיד עם התיצבותו, ולא הובא תוך יום-יומיים לדין-משמעתי בפני קצין-שיפוט בכיר; ואותו חייל — חוזר ונפקד שוב (ולפעמים חוזר מעשה זה שלוש, וגם ארבע פעמים); ובסופו של דבר מובא אותו חייל לדין צבאי על כל עבירות הנפקדות שלו, גם יחד.

הריני טוען שעול נעשה לחייל צעיר — טירון, המסתייך ל"עליה החדשה" שלאחר מלחמת-העצמאות — אם אין עוצרים אותו מיד לאחר שעבר עבירה כלשהי כדי שיבין מוחו הפשטני כי תגובת הצבא למעשה-עבריות אינה מאחרת לבוא, אינה מופעלת באמצעות "מרעום-השהיה"; אז ידע גם הוא לעשות חשבון ה"כדאיות" לפני שיחזור ויעבור שנית אותה עבירה.

אם יהיו חדרי-המעצר ביחידות מלאים יותר — יהיו בתי- הסוהר מאוכלסים פחות.

הדיים

הדמות החדשה של צבא גרמניה

כתבה באחד השבועונים החשובים שבבריטניה מעוררת את "הספקות העמוקים" הקיימים לגבי הפעולות והשיטות של ה"בונדסוואר" (צבא מערב-גרמניה).

....אחד-עשר מש"קים של יחידת צנחנים, שעד לפני זמן-מה היתה מוצבת בנאגולד שבגבעות היער השחור, הועמדו למשפט באשמת התעללות בטיירונים. הראשון שבהם, רב-טוראי בן 22, כבר נידון ל-8 חודשי מאסר. הכומר הפרוטסטי-טנטי המקומי קרא לשים לב לנעשה בפלוגה, כאשר טירון בן 19 מת לאחר מסע (מאוחר יותר נתברר כי סבל ממחלת-כבד קשה). לאחר שהתובע-הכללי המקומי הגיש דו"ח בנידון, פורקה הפלוגה מיד — מעשה שלא היה לו תקדים בתולדות הצבא הגרמני.

הגם שהמקרים שקרו ב"בונדסוואר" קורים גם בכל צבא אחר, ועל אף הפעולה המהירה והגלויה שננקטה נגד האשמים, נותרה ההרגשה כי היה בפרשה זו משום אות כי הסייגים לאבטחת הדמוקרטיה של ה"בונדסוואר", שנקבעו על-ידי מיסדיו, לא הצליחו לרסנו. הועד, בראשותו של בלאנק, אשר תכנן את היסודות לצבא העתידי, נתכון למנוע כי יקום שוב גוף צבאי מבודד, בעל הלך-מחשבה של גוף-עילית. לשם כך רצו ליצור מיליציה של אזרחים במדים, בפיקוחו הנמרץ של מיניסטר-ההגנה. שני תיקונים עיקריים נועדו לשם כך: ביטול השיפוט-הצבאי (אף המש"קים, עליהם מדובר כאן, נשפטו בבית-דין אזרחי) — ויצירת המוסד של נאמן הממונה על ענייני-צבא (בדומה לנוהג בארצות סקנדינביה לקיים מקבל תלונות בעל סמכויות נרחבות), אליו יוכל כל חייל

לפנות ולהגיש ערעורים מבלי לחשוש למעשי-תגמול כלפיו. אחת התופעות המדאיגות ביותר שבפרשת נאגולד היא כי איש מבין הטיירונים בהם התעללו לא חשב על פניה כזו. מקור אחר לדאגה טמון בדעה הכללית כי קציני הפלוגה ידעו היטב מה מתרחש בה. מבין כל ההערות ששמעתי בעקבות הפרשה — המחרידה שבהן היתה זו של מי שהיה פעם קצין ב"ראיכסוואר" (צבא, רפובליקת-וואימאר) הגרמנית, 1919—1935); הוא אמר: דבר שכזה לא יכול היה מעולם לקרות בימי-העבר הטובים. אז הרגשנו באחריות המוטלת עלינו כלפי אנשינו — ואילו ב"בונדסוואר" נטלו מאתנו דבר זה, כשם שנטלו מן החייל את גאותו...

"מיניסטר-ההגנה הנוכחי, פון-האסל, אמר תכופות בגלוי כי אין לו סבלנות לתלונות בענין שיטות-אימון, קשוחות וכו' חיילים המתנדבים לגדוד צנחנים יודעים את הצפוי להם. ב-1964 יוצגו לו שאלות ב"בונדסטאג" (בית-הנבחרים) בענין הצורך בתקנות-אימונים בעלות סייגים ברורים יותר — וכן בנוגע לתקרית הכרוכה בשידור, בו שיטחה עקרת-בית אחת מפרנקפורט את דאגתה מן האימון הנהוג ב"בונדסוואר"; שם השידור היה: "בואו לעזרתי, אני אמו של גיבור!" והוא תיאר את חרדתה של אם בשל האימון הקשות, וההכונה הפסיכוכ-לוגית, הניתנים בצבא לשלושת בניה — ששניים מהם, למען האמת, הנם מתנדבים. פון-האסל הורה כי מכתב-המחאה שלו אל המנהל-הכללי של שירות-השידור על אופיו של שידור זה ייתלה על לוח-ההודעות בכל צריף מצריפי-הקסרקטין. יש חוששים כי פון-האסל רוצה לבודד את ה"בונדסוואר" מביקורת אזרחית — וביחוד מצד האגודות-המקצועיות ומן העתונות."

בחלקו, אך לדעתי יש לחייב כל קצין להגיע לכך. לגבי קצינים בעוצבות-השדה פותרת אולי שנת-הלימודים את הבעיה; אך לגבי יתר הקצינים אין הקצאת שנה זו בגדר הכרח; ניתן למצוא גם דרכים אחרות למתן הזמן הדרוש וליצירת אפשרויות הלימוד. בבחינת-בגרות במקצוע אחד, או בשני מקצועות, במשך שנה יכול לעמוד כל קצין — באם רצונו בכך, או אם יחייבוהו לכך. אין כלל קושי להגיע למצב בו תימצא תעודת-הבגרות בידיו של כל קצין-קבע.

נוסף לכך, יש להגביר ולעודד את הקריאה: קריאה בספרות רצינית בכלל, וקריאה בנושאים צבאיים בפרט.

ציינתי כבר במאמרי על ה"מארינס" את העובדה שכל קצין בחיל-הנחיתה של ארה"ב חייב לקרוא מספר מסוים של ספרים בשנה — ולמסור עליהם דו"ח למפקדו. יתכן שההצעה להעתיק נוהג זה תישמע כנועזת, אך אפשר ואפשר, לקרוא בקביעות בחוברות "מערכות", וכן לקרוא מדי שנה מספר מסוים של ספרי מופת. עריכת ערבי-קריאה לקצינים ביחידות ובבסיסים, ודאי שהנה ניתנת לביצוע. ערבי-הקריאה יתרמו ללא ספק להרחבת ידיעותיו של הקצין והעיקר — יסייעו ליצירת אווירה שתדרבן לקריאה עצמית.

★

הנה, בזאת סיימתי הצעותי לגבי כלל הקצונה; ובעצם, היתה זו אף עיקר כונת הרשימה. אעבור עתה להצעות לגבי שתי הקבוצות האחרות.

באם נצא מתוך הנחה שקציני עוצבות-השדה בקיאים פחות או יותר בנושאים במקצועות הספציפיים בהם הם עוסקים בחיי היום-יום — וקשה להטיל ספק בכך — הרי שאפשר להטיל ספק בידע הצבאי של חלק מהם בכל הנוגע לנושאים החורגים מהתחום

• "מערכות" קנ"ו.

המצומצם של עבודתם. כונתי, בעיקר, לידע מושלם יותר, להבנה רחבה יותר, בכל הקשור באורח הפעלתם של חילות וזרועות אחרים. לדוגמא: בקיאותם של קציני חיל-רגלים בהפעלת שריון וארטילריה — לא תמיד מספקת; ואילו בקיאותם של קציני השריון — אף היא לא תמיד מספקת בהפעלת גייסות-מוצנחים; וכך הדבר לגבי בקיאותם של כולם ביחד בהפעלת חיל-האוויר וחיל-הים — ועוד כהנה וכהנה דוגמאות וצירופי-מקצועות.

כמובן, שדבר זה צריך שיהיה מכוון לפי הצירופים של הצורך והתועלת ההדדיים. אך מספרם של צירופים כאלה רב אולי מן הנראה ברגע הראשון.

לפתרונה של בעיה זו אעלה שתי הצעות: האחת — שליחת קצינים (של חיל או זרוע מסוים) במספר הולך וגדל לקורסים והשתתפות בתלמודי חיל או בורעות אחרים; השניה — שיתופם של קצינים כמשקיפים בתרגילים ובאימונים של החילות והזרועות האחרים.

מוטב כי אסביר הצעה זו: מפקדי-פלוגות בחי"ר ישתתפו כצופים פעילים בתרגילים של פלוגות וגדודי טנקים; קציני שריון וחת"מ — בתרגילי חי"ר וצנחנים; טייסים בתרגילי כוחות-היבשה ועוד. אין כונתי שיציבו את הקצינים ל-2-3 שעות בנקודות-תצפית, ממנה יחזו, "אל פני המלחמה" — וישבו לבתייהם; הכונה היא לשתתף בפועל במהלכו של התרגיל, החל מנוהל הקרב, דרך הביצוע כולו על שלביו השונים, וגמור בסיכום התרגיל.

לדעתי עשויה הצעה זו לפתוח אופקים חדשים להבנה-הדדית רבה יותר ולתחושת-יחד של פועלו של החיל האחר — כיצד פועלים ונלחמים החילות האחרים. נוסף לכך, עשויה הגשמת ההצעה להטמיע את תורת שיתוף-הפעולה הבין-חילי והבין-זרועי; ומשקלה של פעולה כזו יהיה נכבד לא פחות ממש-קלם של הקורסים השונים, שלרוב הם חסרי המשכיות מעשית.

אכן, כדי שתושגנה תוצאות כאלו — הכרח שהדבר יהיה שגרתי, קבוע; אין להסתפק במתן אפשרויות כאלו, "פעם בשנה" — ואין להשלים עם גישה מצד הקצינים-עצמם בנושא, "הייתי כבר פעם אחת", וכד'.

★

ולבסוף, מלים מספר לגבי הקצינים בחילות המשרתים, או קציני חכ"ל. רובם של קצינים אלה טרודים בבעיותיהם (שאינן להטיל ספק בחשיבותן) ורחוקים עדיין

מלהגיע אל מלוא הידע הצבאי הבסיסי. הם אינם עוסקים בו וכתוצאה מכך הולך וגובר אצלם המושג של "קצין" — ואילו המושג "מפקד" הולך ומאבד מחשיבותו. והרי כולנו יודעים שרבים מהם, נוסף לתפקידם כקצינים-מטה, הריהם גם מפקדי יחידות-שירותים; ואל צד זה רצוני להפנות את תשומת-הלב — ולהציע הצעות מספר.

הראשונה: יש להרבות לגבי קצינים אלה בתרגול אותם הנושאים בהם עלולים להיתקל במלחמה. לדוגמא: הגברת התרגול בסוגית ההגנה על בסיס או על מחנה בשדה נגד התקפת-פתע, פשיטות, הטרדות וכד'; ביצוע תרגילים דו-צדדיים בנושאים שבתחום זה: תרגול במצבי התגברות של מארבים שנערכו לשיירת אספקה או דלק, ועוד כיו"ב. כהמשך לתרגול בסוגיה זו — תרגול יסודי ומקיף בדילוגי הבסיסים מהסוג הנ"ל, והקמתם מחדש, כתוצאה מפשיטות, הטרדות וכד'; ועוד פעולות שתעמקנה תודעת החפ-קד הצבאי.

השניה: שיתופם, בצורה הרבה יותר נרחבת של קצינים המשמשים בחילות ובתפקידים בעלי אופי "שירותי" בתרגיליהן של יחידות-השדה באותם תחומים ותפקידים בהם הם עוסקים, "בימים כתיקונם". יש לתת לקצינים אלה את ההזדמנות לשהות בשדה וביחידות הרבה יותר זמן מאשר ניתן להם כיום. עליהם לבוא, ללמוד, לשמוע ולראות — והחשוב ביותר, להבין ולחוש כיצד חיות ומת-אמנות היחידות, לחילותיהן, ולהסיק מכך באילו תנאים עתידות הן לפעול.

דבר זה, אם יתבצע בהקף הראוי ובהת-מדה — ודאי שעשוי לתרום הרבה הן לקצין עצמו מבחינה אישית והן לרמתו המקצועית.

ועם הצעה אחרונה זו — הריני מסכם שוב את הצעותי בכללותן.

כושר גופני, בריאות, השכלה כללית וצבאית, ידע נרחב יותר ב"מה וכיצד עושים חבריך בחילות ובזרועות השונים" — השלמת החסר בכל אלה תתרום רבות לשיפור רמתו של קצין-הקבע. ושוב: ללא-ספק מצויות בין הצעותי כאלו אשר, למבט ראשון, עלולות להידחות בתור הצעות "שאינן ניתנות לביצוע"; ובחלקן אולי אף לא תזכנה לתגובה. אך אם תעורר רשימה זו מחשבה חדשה לגבי הבעיות שהוצגו בה, ואם תצא מהמקום או מהמקומות המתאימים הוראה שתחייב את ביצוען — ולו גם של אחת או שתיים מתוך מכלול ההצעות — הרי שנפתח בכך פתח להשגת המטרה.

אפקד

רס"י ישעיהו חדמור

הדוגמה

האישית - ביטוי של תכונות וערכים

הדוגמה האישית עולה מבחינה ערכית על ההדגמה האישית. בעוד זו האחרונה הנה הדגמה של יכולת-ביצוע, מהווה הדוגמה האישית הדגמת תכונות. בעוד ההדגמה האישית מדגימה ביצועים ספציפיים ומציגה בעיקר נורמות טכניות — מציגה הדוגמה האישית התנהגות כוללת ומציעה כללים לאור-חות-חיים. ההדגמה האישית מבטאת, בעיקר, סוגי-כושר; לעומתה מבטאת הדוגמה האישית תכונות וזיקות. כך, איפוא, אם מציגה ההדגמה האישית בצבא טכניקות של לחימה, הרי מתפקידה של הדוגמה האישית לחנך לערכי לחימה.

ההדגמה האישית והדוגמה האישית חשובות למנהיגות ואף משלימות האחת את השנייה. שתיהן משמשות לחינוכו ואי-מונו של החייל. אך טוב לעמוד על ההבדל שביניהן: לא כל מפקד המקפיד על פרטי משמעת, למשל, מדגים בכך את תכונות המשמעת ולא כל מפקד המדגים טכניקות באי-מוני-שדה מבטא בכך את רוח הלחימה. ניתן לומר בהתאם לכך, כי להדגמה האישית — גם אם היא מקיפה פרטים רבים מתחומים שונים — חשיבות טכנית-הדרכתית ואילו לדוגמה האישית ערך חינוכי. הדוגמה האישית מציגה, איפוא, לא רק את האופן בו יבוצעו הדברים אלא גם את הרוח אשר תכוון את אופן הביצוע. לפיכך יכולים אנו לדבר על דוגמה אישית בשטח של מסירות, אומץ, משמעת, יושר, הגינות וכדומה; כך גם יכולה להיות דוגמה אישית ביחס אל נשק או ביחס אל רכוש צבאי. אך אין לדבר על דוגמה אישית בטיפול ברכוש צבאי או בתפעול נשק; ואין גם לכנות בשם דוגמה אישית אופן הצדעה או יכולת גופנית המתבטאת בריצה, בקפיצה וכיו"ב. אלה אינם אלא הדגמות — ואולי אף הדגמות מושלמות — בביצוע.

לא מקרה הוא שישנם חיילים המגדירים את מפקדם על-פי תכונותיו או ערכיו, כמו הוגן, ישר, מסור, אמיץ, ממושמע וכד', ולעומתם חיילים המגדירים את מפקדם על-פי פעולותיו, כמו בעל כושר-גופני, מקפיד על משמעת, יודע לנוט וכד'. דומה. השוני אינו רק מילולי, הוא נובע מטיב המשקע הנוצר בלב החיילים בהפגשם עם מנהיגות מפקדם: בדרגה הא-

הדוגמה האישית נחשבת על-ידי כולנו, המפקדים בצה"ל, כביטוייה המובהק של המנהיגות ולפיכך מצווים אנו על הגשמתה. לא יפלא, איפוא, כי מאז ומתמיד היא מהווה צרך ויעד חינוכי והיא מטופחת כראוי לכך ביחידות, בקורסים למפקדים ובהשתלמויות חינוכיות שונות למש"קים ולקצינים. אולם דוקא משום היותה כה מקודשת, עלולה הדוגמה האישית לסטות מאפיק יעודה הראשוני ולהתעלות לדרגה של סמל אידיאלי מופשט — שהיא אולי דרגה מכובדת יותר, אך מחייבת פחות. דוקא משום מיקומה המיוחד של הדוגמה האישית בסולם המרכיבים של המנהיגות, קיימת סכנה כי היא עלולה ליהפך מצרך מחייב — לאידיאל נשאף; ממעשה הנעשה יום-יום — להלכה; מכלי שרת בידי המנהיג — לנוסחה נאה המגדירה את מושג המנהיגות.

כונת מאמר זה — לדון בכמה מיסודות מהותה של הדוגמה האישית ככלי מעשי של המנהיגות — מתוך מגמה להזין את המפקדים המתחנכים לקראתה בכמה אבחנות וטענות, בנוסף לאלה המקובלים במערכי ההדרכה המצויים.

*

כדי לעמוד על טיבה של הדוגמה האישית — כפי שהיא נתבעת מן המפקדים בצה"ל — יש להבחין לפחות באופן מתודי בין המושגים הבאים: הדגמה אישית, דוגמה אישית ומופת אישי.

נערוך כאן אבחנה בין המושגים הללו כבסיס לגיתוח של אחד מהם: הדוגמה האישית.

ההדגמה

האישית - להמחשת כושר הביצוע

בהדגמה האישית משתמש המפקד להצגה ולהמחשה של כושר הביצוע ורמת הביצוע, כפי שנדרשים בכל משימה ומשימה העומדת בפני החיילים. ההדגמה מקובלת מאוד בהדרכה (קרויה גם "הצגה" או "הצגת התכלית" וכיו"ב) וערכה רב לגבי כל פעולה ופעולה של מפקד ביחידה. עיקרה של ההדגמה האישית להוכיח לפקודים כי הפקודות וההוראות המופנות אליהם ניתנות לביצוע, ולא זו בלבד אלא שלמפקדם אף הכושר והיכולת לבצע אותן.

חת — של ההדגמה האישית
למפקד הנה התיחסות לרמת הב
לותיו; ואילו בדרגה האחרת —
התיחסותם של החיילים למפקדם
יודעת את המכנה המשותף של
של ההדגמות הספציפיות.
למפקד המשמש דוגמה אישית, ישנו מניע שהיה מעבר
סיס ולטכניקה בהפעלת פקודיו או בהדרכתם. הדוגמה הא
שית מציגה בעצם את אותו המניע (נקרא לו "תכונת יסוד")
"הכרה", "אמונה" וכיו"ב ובכך ערכה החינוכי.

המוכח

האישי - כסמל ליכולת

המופת האישי הגו הדרגה העליונה בביטוי המנהיגות. המופת
הגו בבחינת "עמוד האש" — לאורו הולכים, אך אין מדבי
קים אותו. המופת האישי מהווה סמל או אידיאל; הוא מבטא
תכונות נעלות ומבצעי יחיד מפוארים ונדירים. לעתים משר
פיע המופת מיד עם ארועו, אך בעיקר משמש הוא, לדעתו,
כסמל בדיעבד; כלומר: השפעתו חתן אותותיה לאחר מעשה
ולאחר זמן. המופת קרוב להתעלות — התעלות שהכל מדב
רים בה ומזכירים אותה. המופת הופך להיות, אם כן, אידיאל
חינוכי ומבצעי — אולם מעצם טיבו וטבעו הוא מתיחס
למעשה חד-פעמי.

★

אצל רבים קיימת סטיה בתפיסת מהותה של הדוגמה האי
שית בשני כיוונים נוגדים: האחד — תפיסתה במשמעות
של ההדגמה האישית, השני — תפיסתה במשמעותו של
המופת האישי. אך המשותף שבסטיות לשני הכיוונים האלה
בולט לעין: השתחררות, לפחות חלקית, מן הנטל של חובת
הדוגמה האישית — על-ידי תפיסה "טכנית" מעשית מדי,
מחד גיסא, או על-ידי תפיסה מופשטת ואידיאלית מדי,
מאידך גיסא.

הנזק בתפיסה הראשונה — דהינו שאין מותר הדוגמה מן
ההדגמה — הוא בכך, שאין הכרה בדבר החשיבות של
התכונה הכללית, הרוח, או הערך אשר מכתיבים את פרטי
הביצוע. בהעדר הכרה כזאת לא מצויה גם הכונה החינוכית
שמגמתה שינוי של ערכים, תפיסות ותכונות; הפעילות
החינוכית פירושה החדרת אורחות התנהגות — ומתוך כך
הריהי עולה לאין ערוך על הכשרה לפיתוח יכולת וכושר.
הנזק בתפיסת הדוגמה האישית על-פי אמות-מידה של מופת
אישי אף הוא חמור. קשה להתווכח עם מפקדים הדוגלים
בתפיסה זו, שכן לגבי דידם אפופה הדוגמה האישית הילה
קדושה. מפקדים לא מעטים סבורים כי בעת הצורך, זאת
אומרת במצבים קריטיים, תתגלה הדוגמה האישית מאליה.
מובן כי היא חשיבותה של הדוגמה האישית הוא בקרב וכי
בו מבחנה העיקרי; אך יש מפקדים המתירים לעצמם לה
סיק מתוך כך כי מעיקרה מהווה הדוגמה האישית תכונה
שיאה לה לצאת אל הפועל רק בעת מבחן.

שנולדו לשמש דוגמה אישית ויש כאלה שלא אתרע מהם
כך.

האמנם כזו היא הדוגמה האישית? — תמיהנו. הדוגמה האי
שית אינו שורה על מפקד בבחינת "צלחה עליו הרוח", אלא
הנה ביטוי וכלי מודע, ועל כן היא יוזמה ומכוונת על-ידי
המפקד. יתר על כן: הדוגמה האישית אינה תכונה בפני
עצמה ומשום כך איננו יכולים, איפוא, להיולד עמה, או
בלעדה; היא ביטוי של תכונות, הדגמתן והפגנתן וכזאת
הריהי מחושבת ומתוכננת על-ידי המפקד.

הדוגמה

האישי - ערכה במאמץ המושקע בה

למשפט "יש מפקדים המשמשים מטבעם דוגמה אישית"
מתלוו לעתים גימה נוספת, לפיה נראה שכאילו המאמץ
הקשור בדוגמה האישית הגו פסול. הדוגמה האישית, בהתאם
לכך, ברוכה רק אם היא ביטוי ספונטאני וטבעי בהתנהגותו
של המפקד. המפקד הטוב מפגין, כביכול, דוגמה אישית ללא
כל מאמץ פיסי או נפשי. בזה כוחו, כביכול, ובוה יתרונו.
סברה זו מוטעית. לדעתנו, ערכה של הדוגמה האישית הוא
במאמץ המושקע בה. על כל פנים המאמץ המושקע בה
(הפיסי והנפשי), הגו המדד הטוב ביותר לבחינת רצונו של
המפקד לשיפור מנהיגותו וכן לבחינת המימד המוסרי בה.
במאמץ המושקע בדוגמה האישית, שהחיילים מבחינים בו
גם אם אינו מופגן בכוונה, אין משום פחיתות מיוקרתה של
הדוגמה האישית. אדרבא, יש בכך ביטוי אנושי ומוסרי
הנותן תוקף חזק יותר לתביעות הנדרשות מן החיילים.
למאמץ הקשור בדוגמה האישית חשיבות חינוכית מבחינה
נוספת. נראה כי חייל עשוי להזדהות ביתר עמקות עם דמות
אנושית הנתפסת על-ידו כדומה לו עצמו. חייל רוצה להאמין
כי המפקד מטיב ממנו להתגבר על מעצורים וחולשות ומטיב
לקיים את הנדרש, אך יחד עם זאת רוצה הוא לדעת כי
ביסודו של דבר גם למפקד, מעצורים וחולשות הדומות לאלה
המצויים אצלו. אחרת לא יוכל החייל להזדהות עם אישיות
מפקדו, משמע להיות דבק בדמותו תוך נכונות לבצע כדוג
מתו. מפקד המשחק תפקיד של אדם ללא חולשות וללא
דופי, שפחדים, חולשות או מאמץ הגם ממנו והלאה — יתכן
שיצליח לרכוש הערצה, אך אל לו לצפות להזדהות.

ההזדהות

מה טיבה?

מהי ההזדהות, שאנו מדברים בה? ההזדהות — כמושג

בסיסי בפסיכולוגיה חינוכית, פירושה: שאיפתו ופעולותיו של אדם להידמות לדמות מסוימת. ההזדהות מתבצעת, מער שית, על ידי רכישתם של הרגלים, תכונות, רעיונות, סגנון חיים וכו' של דמות מציאותית אך לעתים גם דמיונית. ההזדהות הנה, אם כן, התייחסות נפשית של אדם אל דמות מסוימת בכללותה. האדם כמזדהה אומר לעצמו: "הנני רוצה להיות כמותו" — משמע, יותר מאשר רק "לעשות כמותו". מחנכים רבים, מציינים במיוחד את חשיבותה של ההזדהות בחינוכו של אדם בגיל ההתבגרות. בגיל זה תוהה אדם ומתלבט בחיפוש אחר זהותו, ולפתרון בעיתו זו הריהו נאחז בדמויות המשמשות לו כמושאי הזדהות. מכאן נוכל ללמוד על התפקיד והאחריות המוטלים על שכמם של המפקדים בצה"ל בשאלה זו. חיילים לא רק ממלאים פקודותיו של מפקדם ולא רק למדים ממנו וצוברים ידע. הם אף מושפעים ממנו ומאישיותו, הם מושפעים מתכונותיו, מערכיו ומהתנהגותו. המפקד עשוי לשמש דמות עמה יודהו חייליו.

הדוגמה

האישית - כמושא להזדהות

הדוגמה האישית של המפקד מכוונת להזדהות של החייל; והיות וההזדהות הנה כוללנית אף הדוגמה האישית חייבת להיות כזו. על המפקד לשמש דוגמה אישית בכל: בכל פעולותיו ובכל פרטי התנהגותו כמפקד, בכל פעולותיו ופרטי התנהגותו כחייל ובכל פעולותיו ודרכי התנהגותו כאדם. ועוד: ערכה של הדוגמה האישית בהיותה תופעה מתמדת; אין כל ערך ל"התקפות" או ל"התפרצויות" של דוגמה אישית.

תמונה זו של הדוגמה האישית הנה אולי אידיאלית, אך היא חייבת לשמש כתביעה ובודאי כאמת-מידה לבחינתה של הדוגמה האישית בפועל.

ההסברה

צמודה לדוגמה האישית

לבסוף, הערות מספר על הקשר בין הדוגמה האישית לבין ההסברה. אין חולקים על כך כי קיומה של דוגמה אישית

הנו תנאי הכרחי להצלחת ההסברה. אך רבים הם הסוברים כי לדוגמה האישית יש תמיד משקל סגולי עצמי גבוה וכי אין היא נזקקת להסברה שתתמוך בה.

נוכל להסכים כי ברוב המקרים "מדברת הדוגמה האישית בעד עצמה" ואין צורך להוסיף עליה דבר. אך עם זאת נמצא כי במקרים רבים הדוגמה האישית שאינה מלווה בהסבר אינה נתפסת כמחייבת. קורה שחיילים מתרשמים מדוגמה אישית המוצגת על ידי המפקד, אך אין הם רואים בה כל רמז לכך שהיא תשמש להם דוגמה לפיה ינהגו. לא אחת שומעים אנו מפי חיילים הערכה כגון: "המפקד שלנו משוגע לדיוק", או "המפקד שלנו משוגע לסדר". בנקל יוכלו מפקדים להמצא במצב אולי כזה שמסירותם, דייקנותם והתמדתם בעבודה ייראו בעיני פקודיהם "כשגעונם" הפרטי או כ"תחביבם" המיוחד. הגבול בין דוגמה אישית שהיא יפה כשלעצמה לבין דוגמה אישית מחייבת הוא לפעמים דק ביותר.

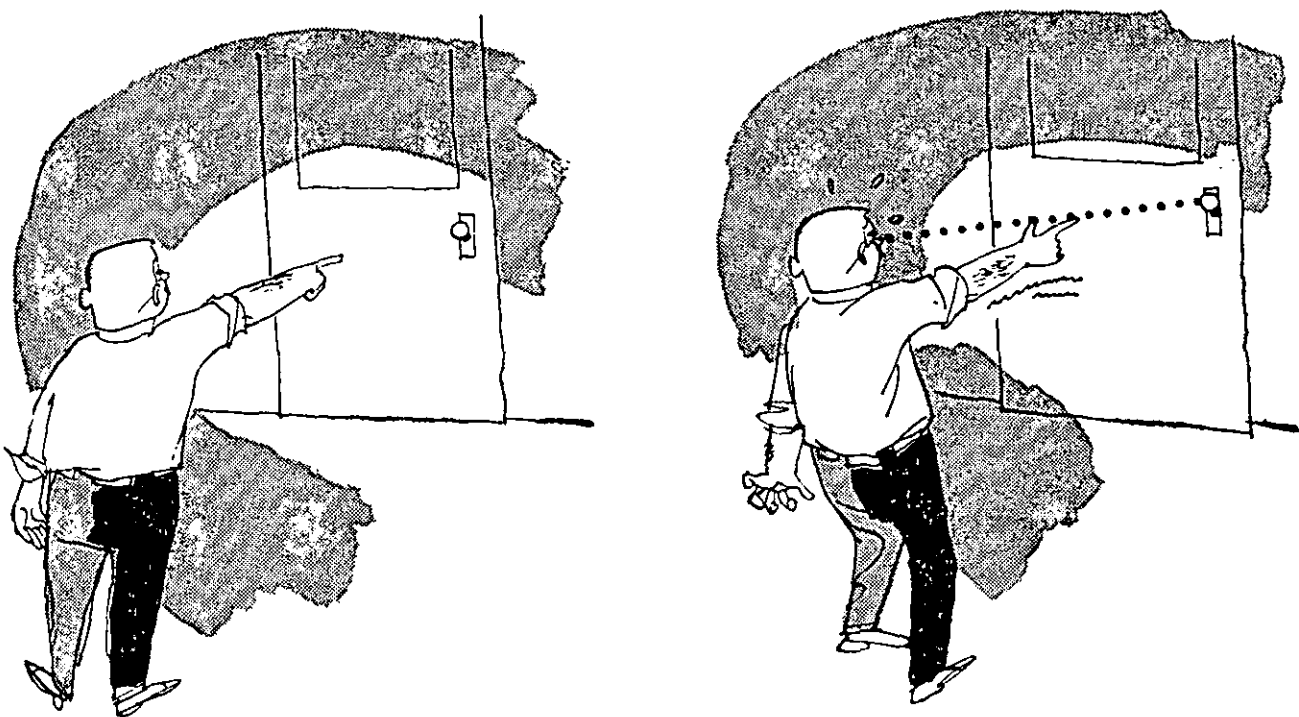
לדוגמה האישית תכלית ברורה: לחייב. ברם, לעתים קרובות לא נוח לחיילים לתפוס את הדוגמה האישית ככזאת. במקרים כאלה עשויה ההסברה הצמודה לדוגמה האישית לפעול רבות, כשמטרתה להבהיר לפקודים כי הדוגמה הוצגה במגמה שתחייב.

הטכניקות להסברות כאלה הן שונות. כמובן, לא תמיד ייאמרו הדברים בצורה מפורשת. לעתים יספיק רק רמז מצד המפקד; לעתים כדאית הסברה קצרה מפי מפקדי-המשנה. אך, כאמור, העדר הסברה עלול לפגוע במגמתה של הדוגמה האישית.

*

נסכם, איפוא, על דרך האבחנה שבה פתחנו את המאמר. ההדגמה האישית מכוונת להמחשה; המופת, אשר בראש הפיראמידה, משמש (לרוב — לאחר מעשה) סמל ואידיאל; ואולם הדוגמה האישית מכוונת לשמש מושא להזדהות החייל עם מפקדו — הזדהות עם תכונותיו וערכיו, התנהגותו ואורח חייו, פקודותיו והנחיותיו.

ודאי יימצאו עוררין על נקודה זו או על נקודה אחרת, במאמר זה. ברם, כדאי, למען הדוגמה האישית, שכל בקורת תתבסס על ההנחה המנחה את הניתוח כאן, היינו — שהדוגמה האישית, בשמשה מושא להזדהות, הנה בבחינת כלי המשרת את המנהיגות. כך יש לראות אותה ואת הטכניקות הקשורות בה.

כיצד נכון למיטב היריה?

קפיטן ט. ו. הרן

רשימתו של קפיטן ט. ו. הרן לקוחה מ"ארמיי", בטאון צבאי אמריקאי, משלהי 1963. בצדה — רשימתו של עמוס גולדס, המגיבה על ניתוחיו והצעותיו של בעל המאמר האמריקאי.

המעבר לירית-קרב אמיתית טרם הושלם. הבעיה הראשונה בקרב הנה איכון המטרה. הדבר בו יבחין החייל הקרבי הנו תנועה קלה, אולי קצת אבק וסימנים אחרים המעידים על הימצאות אויב. צריך לחנכו לראות בכל אלה מטרות, כשם שכיום מחנכים אותו לירות במטרות-דמות.

עד כה דיברנו על מצב הגנתי; לצערי, רוב אימונינו מבוססים אף הם על מצב זה. במרבית אימון הקליעה משתמשים הרוב-אים בעמדה מוכנה הכוללת משען לנשקם. יש להם זמן רב לטעינה ולהכנות אחרות. זה אולי אימון מספיק להגנה, אך אינו אימון מספיק להתקפה, החייבת להיערך הרחק מעמד-ר-תינו המוכנות. בהתקפה מופיעות מטרות לפתע, ללא אזהרה, והן תובעות תגובה מידית ונכונה. התגובה חייבת להיות אינסטינקטיבית — ואפשר לסגלה באימון.

ניתן דוגמה: התזכור נסיעה עם נהג שלא סמכת עליו? כלום לא לחצה רגלך מדי פעם על בלם שלא היה בנמצא? עשית זאת מבלי שאף חשבת על כך. כך גם עלינו לאמן את חיילינו לירות במטרות כתגובה אינסטינקטיבית — ולא עקב תהליך מחושב.

אם מטרותנו היא טיפוח רובאים קרביים, יש לשלב גורמים מסוימים באימוני הקליעה. מהחשובים שבהם הנו סוג המטרה עליו אנו מאמנים את חיילנו. חייל אויב ממשי נראה שונה לגמרי מהמטרה שיצגה אותו. בקרב נעסיק מטרות אך לעתים רחוקות מעבר לטוח של 300 מטרים, על-פירוב המטרות נעות ונראות אך לרגע חטוף. על-כן חייבים אנו לסגל את אימונינו ולהתאימם לתנאים אלה.

גורם אחר — הזמן. כאשר כבר מופיעה מטרה, אין ליורה זמן להציץ בקפדנות דרך כוונתיו. כדי לכוון את רובהו לפי השיטה הקיימת, הוא נאלץ לאבד במתכוון את מטרותו ולמצאה שוב לאחר מכן (כשהיא בתנועה, נא לזכור!) בתוך שדה-הראיה

ערוך נסיון פשוט: הצבע באצבעך על ידית דלת שבחדר. פשוט וטבעי, הלא כן? אולם, האמן או לא — אילו אפשר היה לירות קליע מקצה אצבעך, ודאי היית פוגע בידית. עתה נסה שנית: זקוף את אגודלך ונסה הפעם להצביע על הידית בקצה האגודל ובקצה האצבע גם-יחד. לא כל-כך קל? האם אתה בטוח שכיונת בדיוק לידיית?

כולנו מסוגלים, כתנועה טבעית, להצביע לעבר עצם כלשהו, אך הכושר לתאם כיוון של 2 או 3 עצמים ולקיים כיוון זה תוך שיגור קליע — הוא יומן הנרכש בטורח רב. משך שנים התעלמנו מיכולתנו הטבעית להצביע על עצם מסוים ועסקנו באימון בזבזני ובלתי פרודוקטיבי, בנסותנו להקנות יומן בלתי-טבעי. בעבר הרחוק לא היו בנמצא כונות כפי שאנו מכירים אותן כיום — ובכל זאת פגע הרובאי במטרות. היורים מרובי-ציד אינם משתמשים בכונות — אולם ציידים רבים חוזרים עמוסי-עופות. קלעי-מתחיל לומד בכמה שעות להשיג רמת-פגיעות סבירה ב"צלחות-חרס" — אך כמה ימים ושבועות נדרשים לאימון אותו אדם עד שיעלה בידו לפגוע במטרותו תוך שימוש בכונות הצבאיות?

קלע צלחות-החרס מצליח, כי הוא משתמש בתנועה טבעית; אולם על הרובאי מוטלות מגבלות. לנשקו של זה אין איזון נכון ולכן קשה לכוון בו בטבעיות. הרובאי צריך להציץ דרך חריר קטן ולנסות לאכן את המטרה בשמרו על "תמונת מכון". כששדה ראייתו מוגבל על-ידי החריר הקטן, ותשומת לבו מוסחת אל הכונת הקדמית בשל תמונת המכון, עלול הוא לעתים קרובות לאבד את המטרה. שיטת-יריה זו אינה טבעית כלל; הגיע הזמן שנכיר בעובדה זו.

עדיין אין לנו מטרות מציאותיות. שנים רבות השתמשנו במט-רת-בול של שחור ולבן. סוף-סוף הבנו שאין מטרות כאלו בשדה הקרב! אש-קרב ומטרות הדמות החליפו את הבול — אך

הקטן שמבעד לחרייר הכונת. עלינו ללמדו להצביע על המטרה ולירות.

בטחון עצמי הנו גורם חשוב נוסף. כל אחד הוא בגדר מטרה בקרב. הרובאי שלנו לומד עד מהרה לדעת שאם הוא מחטיא, הרי הוא עצמו הופך להיות מטרה. כשאנו מאמנים אותו, מוטל עלינו להחדיר בו בטחון עצמי ובטחון ברובהו, כדי שיירה באויב. מאחר ובלהט הקרב הוא באופן טבעי יכתיף את רובהו ויירה, צריכים אנו לאמן אותו לבצע תגובה אינסטינקטיבית, כדי שישגי אחוז גבוה של פגיעות.

לשם הדגמה:

אתה נמצא בשוחת-שועל בפלוגה קדמית. השעה בין ערביים והאור גוע. עדיין אפשר להבחין בעצמים אך שוב אין הם נראים כפי שנראו באור השמש. אתה רואה תנועה, שם — כ־100 מטר ממך. ואולי טועה הנך? עיניך נצמדות לשיח זה. הנה, מצדו השני של השיח — שוב תנועה. אתה לוחש לחברך השוכב 10 מ' ממך. הוא אינו רואה דבר, אך עיני שניכם צמודות לשיח. מחשיך במהירות. בקושי ניתן להבחין בשיח על רקע החורש שמאחוריו. עיניכם עייפות ממאמץ. הנה, שוב. אחד — לא, שניים. הם נעים. לא, הם רצים אליך. חיילי אויב! אתה פותח באש וצועק לחברך שיירה אף הוא, מבלי שמבטך עוזב את הדמויות. אתה ממשיך לירות, ומטיט כשאתה רואה את אבק הפגיעות לפניכם ולצדם. אחד כושל ונופל. לכל הרוחות! הכלי ריק! 20 כדור — כל־כך מהר? אתה מחליף מחסנית. חייל האויב כה קרוב — קרוב מדי! למה חברך אינו יורה? אתה שוב יורה. פתאום הדמות נעלמת. אתה מפטיק לירות ותופס כי הנה מוטל אויב מת כ־20 מטר לפניך. שוב שקט.

מחזה זה אינו יוצא־דופן. עתה נבהיר כיצד היה על החייל לנהוג לפי האימון הנוכחי. ראשית, היה עליו לאמור את הטנח למטרה, משהבחין בה לראשונה. אומדן הטוח היה מאפשר לו להחליט אם לכון גבוה, באמצע או נמוך מהמטרה. לאחר מכן היה עליו לצפות דרך הכונות. לבסוף, על־ידי סחיטת ההדק, היה מחסל את שני חיילי האויב בשתי יריות מכוונות היטב.

מה עשה במקרה עליו סופר? הצביע ברובהו לעבר האויב ו"הרביץ". את הפעולה הטבעית של הצבעה־ויריה אפשר להביא למידת דיוק מפתיעה, אפילו בכונות הנוכחיות, אם כי הן אולי הגרועות לתכליתן מכל המצויות. עדיין יש צורך בדיוק רב כדי להעסיק מטרות בטוח רחוק (300 מטר ומעלה) אך למטרות־קרב — 50 עד 100 מטר — גוש המטרה גדול למדי כדי לאפשר כיוון מהיר.

כל אימון בשיטת ההצבעה צריך להתחיל במטרות נעות ולעבור אחר־כך למטרות נייחות. זה נשמע מוזר מאוד, אך משיחושב אתה על כך, הרי תנועה כרוכה בכל יריה־קרבית. התנועה נעשית כבר בעצם הפעולה של הבאת הכלי למצב יריה, או בפעולה של כיוון הקנה אל המטרה. על היורה להקיץ דים וללמוד לתאם את כל תנועותיו ולהביא את רובהו למצב יריה בהקדם ובדייקנות. תנועת המטרה נדרשת כדי להדגיש ליורה את הצורך להצמיד מבטו אליה וכדי לפתח את התיאום והעיתוי הנחוצים לאומדן ההיסט. אומדן היסט נראה מסובך, אך לאמיתו של דבר הוא פשוט.

נסה לזרוק כדור לידיך של אדם רץ. דרושים רק 2—3 נסיונות כדי ללמוד לאיזה מרחק לפניך יש לזרוק את הכדור כדי שיוכל לתפוס. אבל אם תנסה להסביר כיצד נעשה הדבר, אתה מסתבך מיד. מוטב להניח לאנשיך לזרוק ולתפוס את הכדור. כשהרובאי מסוגל לפגוע במטרה ניידת הוא כבר יכול לטפל גם במטרה נייחת. שוב, רק המטרה הנה נייחת. הרובה נע למצב יריה, הקנה מכוון למטרה והוא יורה. לא יותר, ולא פחות. המטרה אינה נגלית ליותר משניות ספורות.

האם מה שאני מציע זו שיטת־יריה? במובן מסויים, כן. אם ביכולתנו להפוך רובאים ליורים מסוג זה, הם יוכלו לפגוע במטרות עד 100 מטר; קלעים יותר טובים — אף בטנחים יותר גדולים.

הבה נתחיל את אימון הקליעה בנצלנו תכונות טבעיות כדי לטפח בקלעינו כושר המופעל אינסטינקטיבית. ניטוש לזמן מה מטנחי אש־קרב ומטוחים רגילים ונחפש דבר שיביא מציאותיות רבה עוד יותר לאימון הקליעה.

ל"רסס" או לפגוע?

מאת עמוס גולדס

מתברר בדיוק ההפך מטענת המחבר. בודאי, יותר קל להצביע מאשר לכוון, אך — פחות מדויק.

בכלל, בקשר להצבעה כשיטת יריה: כשאנו מאמנים אנשים באקדח לקרב־מגע, אנו מאמנים אותם, ובהצלחה, בשיטת ההצבעה. אלא מאי? מדובר ביריה לטוח של 10 מטר, ואולי פחות.

בזכות מה קולע היורה ברובה־ציד ללא כונות? בזכות זה שאין לו כונות? או שמא בגלל הפיזור של מספר הגרגרים הנורים בבת־אחת מקנהו? וזאת גם הסיבה שבדרך־כלל אין מרכיבים כונות על רובה־ציד: אין טעם להרכיב כונת, שדיוקה 1/2 דקה של זווית, על קנה הפולט "קונוס של אש" שזוויתו 20—60 דקות ואולי יותר. חוזקה של שרשרת — כחוזק חוליתה החלשה ביותר; וחוזק החוליות החזקות יותר לא יוסיף חוסן לשרשרת.

מטעונו של מחבר הרשימה מסתבר גם יסוד איההגיון שבכל שיטת

רשימתו של קפט. הרן נכתבה מתוך אותה גישה אשר ילדה את "אש־קרב". הרשימה היא ישירה ומובנת לכל ואינה מסתתרת מאחורי ניסוחים מליציים ומחקרים פסבדו־מדעיים; נוח להכיר ממנה את גישת היסוד של "אש־קרב" — ונוח לראות את המשגים היסודיים בשיטה זו.

אפיני לרשימה זו, כמו להרבה מנימוקי הביסוס ל"אש־קרב", שיטת טיעון "מענינת", אך לא מקורית במיוחד: הצגת "עובדות" — אשר אינן עובדות כלל.

נתחיל מראשית הרשימה. איש אינו יכול לפלוט קליע מקצה אצבעו; לכן קשה אולי להוכיח את אמיתות או אי־אמיתות ההצהרה שבפיסקה הראשונה של רשימתו. אך ניתן לערוך בדיקה פשוטה של הענין: אל תצביע אל ידית הדלת — אלא אל עין חברך; הוא יוכל אזי לאמר לך, הדייקת בהצבעה — אם לאו. מניסוי שלי

„אש־קרב“. שיטה זו מוליכה, כפי שקפיטן הרן מודה בגילוי־לב נדיר וראוי לשבח, לטוח יעיל של 50—100 מטר. אך אם כך הדבר, לשם מה לתת רובים בידי החיילים? הרי טנח כזה ניתן לכסות בעילות לא פחותה על ידי תת־מקלעים, שהם קלים יותר, תחמושתם קלה יותר (ולכן החייל נושא יותר), זולים יותר ואמינים יותר! יש אולי הצדקה — וזה ענין לדוקטרינה טקטית ולא לטכניקת קליעה — לארגן חי״ר על יסוד של כיתות, בהן החיילים חמושים בתת־מקלעים; לכל כיתה כזו ניתן „נשק מסייע“ בדמות שני חיילים החמושים ברובים אוטומטיים, אשר גם נשקם וגם אימונם יסגלום להעסיק מטרת בטוחה 300—400 מ'. בודאי שכיתה כזו עדיפה על כיתה החמושה ברובים אוטומטיים ואשר חייליה — כולם! — אומנו לקלוע רק בשיטות של „אש־קרב“.

אך אם כונתנו להשיג מחיילינו טוח אפקטיבי של 300 מ' — כפי שצידום הנוכחי מאפשר זאת — אז יש לאמנם בקליעה כדי לפגוע בתנאי־קרב באדם בטוח 300 מ', כשאדם זה נגלה אך בחלקו וכאשר קיימים הסטי רוח, שאיננו יכולים למדדם. נחוך שנהיה מסוגלים,

בתנאי מטוח, לפגוע במטרה הרבה יותר קטנה מדמות־אדם בטוח הנתון. אגב, שמתם לב שהרובאי של קפ. הרן, כשהתרגשותו מונעת ממנו להשתמש בכונות, עדיין די קרירות כדי לצפות, בעלטה ותוך הסתערות אויב, את פגיעותיו ולתקן (בלי שימוש בכונות!) את כיוון רובהו בהתאם! לכן, אימון קליעה חייב להיערך על מטרות בהן ידוע תורה־כיוון ונמדד מרחק פגיעתך ממרכזו. לא לשוא דורש קלע טוב באימונו מהסמן שלו כי לא רק יאמר לו „פגעת בבול“ — אלא גם יאמר היכן בבול.

וזה, למעשה, המעלה הגדולה של המטרות הישנות לגבי מטרות „אש־קרב“: שלא זו בלבד שאתה נדרש לפגוע במטרה, אלא נמדד היכן פגעת במטרה. לכן יהיה תמיד מה שידרבן אותך לדייק יותר, לשפר את השגיך, ובענין אופי המטרה: איני בטוח כלל אם לא ייקל על קלע שאומן במטרות ה„סתמיות“ הישנות לכוון בקרב ולירות אל שיח או אל שמץ אבק (שאף הם תופעות „סתמיות“) הרבה יותר מאשר מי שאומן על מטרות־הדמות ה„ריאליסטיות“ של „אש־קרב“.

הדיון

סיוע־צבאי גרמני באפריקה

בכתבה מיוחדת על הרחבת הסיוע־הצבאי הגרמני באפריקה מוסרת בין היתר טוכנות־ידועות אמריקאית חשובה: „גרמניה־המערבית מרחיבה סיועה הצבאי למדינות אפריקה הצעירות. ארה״ב מחייבת קו זה: להשתמש בגרמניה לאיזון־נגדי של ההשפעה הצבאית הסובייטית ביבשת־אפריקה. לגרמניה הסכמי סיוע־צבאי עם חמש מדינות אפריקה; היא עומדת לחתום על שני הסכמי־סיוע נוספים ומנהלת משאומתן עם עוד שש מדינות אפריקאיות צעירות. חתומים ההסכמים עם ניגריה, סודאן, גויניאה, סומלי והרפובליקה המלגשית. עומדים להחתום החוזים עם חבש ולוב. מתנהל מו״מ עם טנגניקה, אוגנדה, מאוריטניה, וולטה־העילית וטוגו.

„יצוין כי גרמניה מרחיבה את עזרתה הצבאית למדינות מתפתחות — גם לאלו שב־אסיה ובדרום־אמריקה. ב־1963 אימן הבונדס־דטאר קצינים, מש״קים, טכנאים ויחידות מיוחדות במקצועות שונים, מכוחותיהן של

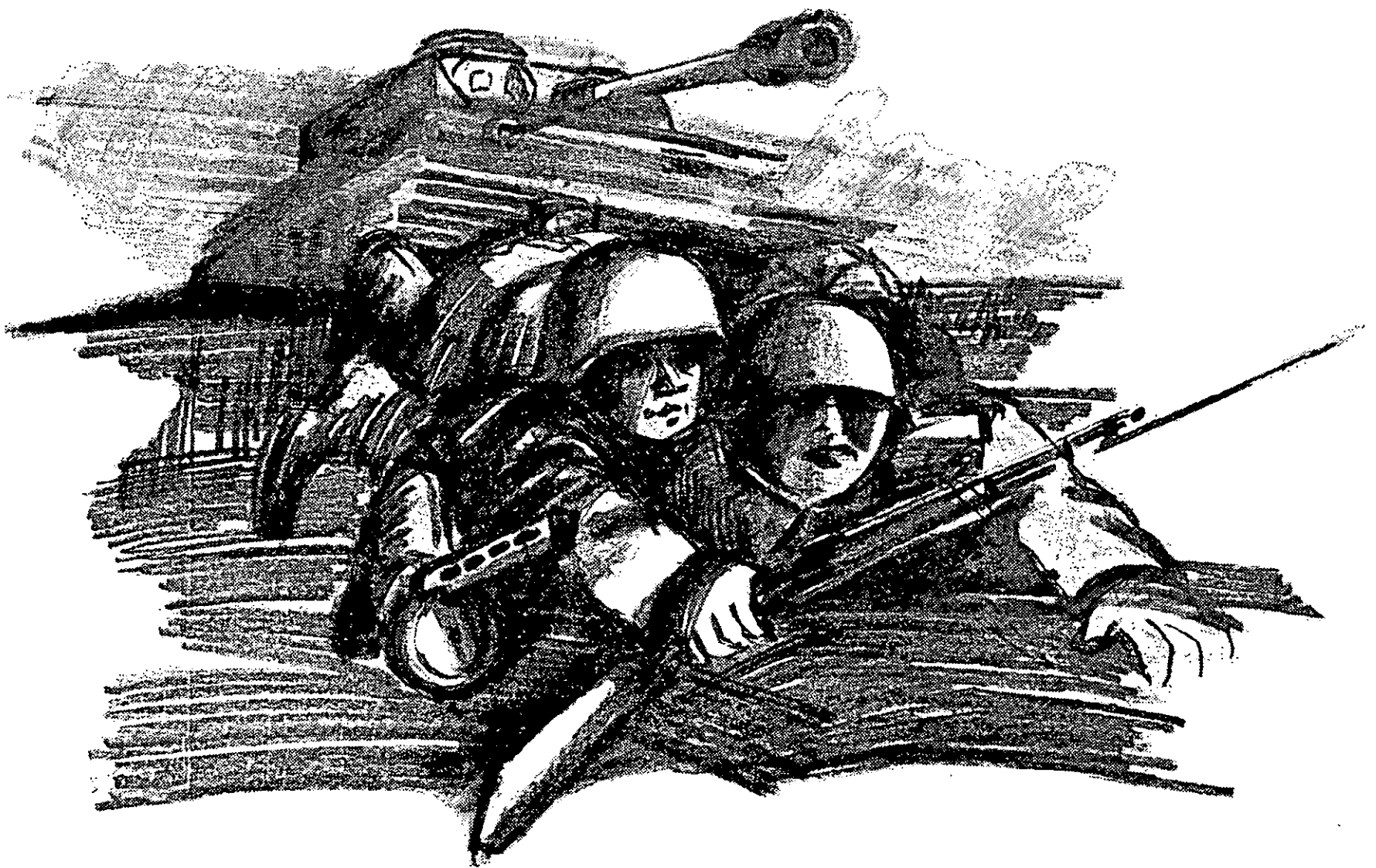
תאילאנד, דרום־קוריאה, ברזיל ובוליביה. ה־כונה היא להגדלה נוספת במתן אימון טכני זה; ובכמה מקרים — אף לשיגור משלחות מטעם הבונדס־דטאר לארצות המבקשות עזרה כזו.

„נאט״ו הסכימה למתן עזרה צבאית גרמנית באפריקה וביתר המקומות מן הטעם הפשוט כי אין לך ארץ אחרת במערב המסוגלת במידה כזו לבצע משימה זאת. אין גרמניה עמוסה כיום זכרונות עבר קולוניאלי קרוב — והיא אף פחות חשודה בעיני האפריקאים בתככים שבין מערב למזרח. זאת ועוד: בנוסף למסורת הצבאית שלה, המפילה־חתימה, היא מנהלת גם קשרים מסחריים הדוקים ברחבי העולם המפותח־פחות. טענת הגרמנים היא כי אם לא יגישו סיועם — יפנו מדינות־אפריקה הצעירות אל הגוש־הסובייטי (והרי בהתנגשויות בגבול אלג'יריה ומרוקו השתמשו שני הצדדים בנשק סובייטי). אך, לדבריהם, יש לחלק גדול מעזרתם גם ערך כלכלי. בסודאן עוזרים הם להקים מערכת

אפריקאים במדים הולכים ונעשים חזיון נפוץ בבסיסי־הדרכה של צבאות שונים ברחבי העולם. מאז ספטמבר 1963 מודרכים 85 חיילים ניגריים בבסיס חילה־אוויר הגרמני בשלזוויג־הולשטיין. האימונים ניתנים להם במסגרת הסדירה של ה„בונדס־דטאר“. כך חוזר הצבא הגרמני לעיסוק שלא עסק בו מזה עשרות בשנים — הקניית ידע צבאי לצבאות מתפתחים.

תקשורת צבאית — שתהיה פתוחה גם לשימוש אזרחי. בניגאה עוזרים הם לסלול דרכים ולהקים רשת טלפון־אלחוטי, ומאמנים שלוש פלוגות־הנדסה. סומליה נעזרת בהם במקמת כוח־מטרה ארצי. למלגש נמסרו 5 ספינות למשמר־חופים; ו־55 אנשי־צי מלגשיים מתאמנים בצי הגרמני. בניגריה עוזרים הגרמנים לאמן ולצייד חיל־אוויר — אשר יסייע אחר־כך בהקמת שירות־אוויר מסחרי.

ציידים

סיפור

מאת ב. ליאונידוב

באפלה בדרך ספירה. הוא הכיר יפה את הדרך תוך גישוש באפלה, והמעברה — מרפד של עצי לבנה דקים, כרותים זה עתה — הובילה אל חפירות הגדוד השני. זמן מה צעדו בדומיה. נשמעה נקישת מגפים מפורזות על גבי מעברת עץ, דומה כאילו מי שהוא תופף "שברים" בתוף. ולפתע נשמע שנית קולו של הלוחם, שכינה עצמו רקיטין:

"המפקד, מה טיב הקרקע שמאחורי הביצה?"

"ערבב חול בחימר ותקבל כמותה".

ושוב הפליט מי שהוא רמז קל בפנותו אל רקיטין החבוי באפלה: "רצונך להקים לך משק מעבר השני?"

רקיטין כאילו לא השגיח ברמיזה, המשיך:

"ומה, איפוא, אפשר לזרוע בקרקע שכזו?"

"הכי לחרוש ולזרוע באת לפלוגה שלנו?", שאל אומלצ'וק בכעס.

"אינני חרש", השיב רקיטין בקול שלו. "עבודתי — פקיד במשרד; ומקצועי — ספורטאי. אתלטיקה כבדה".

"מיד רואים — לא אדם, קל' אתה", העיר אותו הקול.

אולם רקיטין, כאילו לא שמע כלל.

"הבה, נגיד, אשכב, גבי למעלה, וכל אחד מכם יתישב לו,

על כל צידו, על ערפי. אקום, כאילו דבר אין עלי".

עוד בדרכם אל קצהו הקדמי של קו־החזית, מקום החנייה של הגדוד השני, עורר הלוחם, שכינה את עצמו רקיטין, חשדות בלבו של הסמל אומלצ'וק. רקיטין גילה סקרנות בלתי-רגילה למדי. היה לילה שחור. צועד אתה בצדו של אדם, חש בו במרפקך, ואילו את פניו אינך רואה. הסביבה, בה הם עברו, היתה, כשלעצמה, לא נוחה: עשרה קילומטר ביצות לאורך החזית, הגרמנים ממש מתחת לחוטמך ורק שתי מעברות בלבד אליהם.

ופתאום שואל הלוחם האלמוני:

"המצויים בביצה שבילים, שאפשר לעבור בהם אל הגרמנים?"

"ומה צורך לך בשבילים שכאלה?", אמר בקול בוטה הסמל אומלצ'וק. מי שהוא באפלה הוסיף על דבריו של הסמל:

"השמעתם במה חשקה נפשו, שבילים אל הגרמנים! ולתוך הביצה, אל קרקעיתה אינך רוצה?"

"לא בכיוון הנכון הפכת את היצול, אחא", החל מצטדק רקיטין בקול שלו. "סבור הייתי כי בשבילים כאלה עלולים

הגרמנים לעבור אלינו. בלילה שכזה..."

"להפסיק דיבורים!" פקד אומלצ'וק קשות ובלבו חשב,

שרקיטין זה — אדם חשוד הוא.

תוספת התגבורת הגיעה מבעוד ערב. במחפורת מטה-הגדוד הוא קיבל וקרא את רשימת השמות, אך את האנשים קיבל

„או, משמע גיבור אתה!“, אמר אומלצ'וק במשמעות רבה. „אף-על-פי-כן הבה אשא אני את הרובה שלך. כבוד הוא בשבילך“.

„חן חן, מפקד, גם בעצמי אוכל לשאתו“, השיב רקיטין ולפת בחזקה את רובהו.

הוא לא ראה כיצד אומלצ'וק שצעד לצדו התיר נרתיק ומישש באקדח לדעת אם טעון הוא.

באפלה חילקו את התגבורת לכיתות וכל כיתה נצטווה לחפור חפירה לעצמה. ליתר זהירות הודיע הסמל אומלצ'וק לפוליטרוק על מציאותו של לוחם חשוד, המכנה את עצמו רקיטין. הפוליטרוק עיין ברשימת השמות. רקיטין היה הארבעה-עשר ברשימה: גיל — שנת 1909; שמו אלכסנדר בן ניקיפור, נולד במוסקבה, בלתי מפלגתי. ידיעות נוספות לא היו.

בטרם ילך למחפורת, אמר אומלצ'וק לפוליטרוק:

„אשאל אצל הטירונים, אפשר אוהב מי מהם תרנגולות צליות?“

„לא, לא, לציד תרנגולות תקח רק את המנוסים“, פקד הפוליטרוק.

במשך כל הלילה לא עצם רקיטין את עיניו. ישב כפוף למחצה בחפירות כרויה בחפזון והטה אוזן. יש ומקלע גרמני משתפך פתאום ביבבה ככלב-משמר על עובר אורח ופתאום הריהו משתתק. או שלפתע ירעים תותח וידום אי-שם הרחק כמו הד עמום, או פגז יתעופף בשריקה ויתפוצץ אי כאן בקרבת מקום בקול-נפץ בלתי נעים.

בין הדי החזית נשמע באזני רקיטין כמופלא ובלתי מובן במיוחד קרקור תרנגולות, כאילו מישוהו הבהילן מלולן.

אך הפציע השחר, קם רקיטין ממקומו, שירבב את ראשו והסתכל סביבו. לפניו, על תל חול אפרפר, כקוצות שיער על גבי גולגולת חשופה, הזדקרו שיחים שדופים, דלילים; מימין נראה חורש נמוך, סמיך, של עצי אשוח; כמו ממרתף עמוק נדף ריח עובש וטחב. לא הספיק להתבונן היטב וכדור חלף בשריקה מעל לראשו, ובעקבותיו נשמע קול אטום, בוטה:

„הי, סלק את הסיר, ינקבהו!“

רקיטין כבש את ראשו בחפירה ובהתכופפו קמעה נלחץ לפינה. עד מהרה שמע קול שכניו, ששוחחו ביניהם מעל לראשו; את הטירונים היו משלבים בדרך כלל בסירוגין בין המנוסים. מישוהו דיבר בקול צרוד, מצונן:

„יש לו מזל, לאומלצ'וק — בכל בוקר צולה הוא תרנגולות של גרמנים“.

„ועל שום מה לא תצא גם אתה לצוד תרנגולות?“, השיב קול צעיר, לגלגני.

„הרי אינני סייר. עניני אצל מכונת זיפוף“, הצריד הקול המצונן.

משיחה זו נודע לרקיטין להפתעתו, שבכדי לעזור לזקיפים, קושרים הגרמנים בלילות תרנגולות אל שיחים: זקיף עלול גם להרדם, אך תרנגולת, משתובלה, תתחיל לקרקר ותעיר את הזקיף.

„כיצד מצליח אומלצ'וק בכל דבר?“, השתומם בעל הקול המצונן. „הריהו יוצא מדי לילה בלילה!“

„לא רק על הגרמני, גם על השד עצמו יערים אומלצ'וק“, השיב בבטחה הקול הצעיר.

„נו, גרמני או שד, ניחא. אולם כיצד זה אין התרנגולות נבהלות?“

„יש לו מין ביטוי תרנגולי בשביל אותן התרנגולות“, הסביר הצעיר בנימה של בר-סמכא.

פתאום שמע רקיטין כי מי שהוא זוחל בזהירות בכיוון לחפירתו. על ראשו נשפך עפר, אחר מכן נראו פנים שלא גולחו מכבר, ואפשר גם לא רוחצו.

„שלום לך, רקיטין. הנני הפוליטרוק קחלוב“.

הפוליטרוק השתרע על בטנו ואת פניו שירבב לתוך החפירה. „כיצד בלית את הלילה?“, שאל מתוך השתתפות, כמעשה בעל-בית מכניס אורחים ואדיב.

„הרבה רשמים! לא ישנתי, חבר פוליטרוק“.

„חבל! לוחם חייב לישון בלילה, לבל יאבדו רענותו ועוז רוחו“.

„הריני רענן תמיד. יכולני שלא לישון גם שלשה לילות“.

„ומה ההגיון שבוזה?“, אמר הפוליטרוק. „ענין אחר הוא, כאשר הפשיסטים אינם מניחים לישון“.

„חבר פוליטרוק, גם באש הקרב נוהג אתה להתודע אל כל אחד לחוד?“

„המקום אינו מתאים לאספות“, ענה הפוליטרוק.

„חבר פוליטרוק, הגרמנים יתקיפו היום?“

„לא תמיד מתקיפים הם, לעיתים אנו מקדימים אותם“, התחמק הפוליטרוק מתשובה ברורה.

„טוב היה לקפוץ על טנק גרמני, להסתתר מאחורי הצריח ולעבור אתם אל העורף שלהם!“

הפוליטרוק הצטחק בלי משים ושאל:

„ומה תעשה שם בעורף הגרמני?“

„מה לעשות? הן בעורף אפשר להשמיד מהם יותר! התרשני?“

„שקט!“ הפסיקו הפוליטרוק, הטה אוזן והמשיך: „גם מכאן אפשר להשמיד טנקים. למד אצל הסמל אומלצ'וק, הוא מומחה לענינים אלה. תמצאהו בפלוגה השניה. כשתלך אל אומלצ'וק — התקדם בזחילה ואל תרים את ראשך“.

בדרכו בזחילה אל הפלוגה השניה למד רקיטין לדעת כי הכל מכירים את אומלצ'וק, כי הוא הטוב שבסיירים, האמיץ שבין צידי הטנקים, וכי עד להכנסו לצבא האדום שימש בקולחוז. רקיטין נעצר אצל מחפורת קטנה, פשוטה, מכוסה שתי שורות עצים ושאל:

„סמל אומלצ'וק כאן?“

„אהה, רקיטין הופיע?“, נשמע כמו מתוך מרתף קול עמום יוצא מהמחפורת. „קרב, תארנה עניך“.

לאורה הקלוש של עשית-נפט, עשויה מקופסת שימורים, הבחין רקיטין בלוחם. הוא ישב על רצפת חימר ובתאבון שיסע בשיניו תרנגולת מבושלת.

„האומנם אינך מכירני?“ — שאל רקיטין משתומם.

„קול וזמר הריני זוכר מיד“, השיב אומלצ'וק. „אני הוא שהבאתיך בלילה“. לפתע הגיש כרע תרנגולת אל חוטמו של רקיטין ושאל, מצטחק: „התכבד נא, אתלט כבוד. הרית נעים?“

„נעים מאד, אפילו“, הודה רקיטין ובלע את רוקו.

„הנה, תלמד לצוד תרנגולות של גרמנים — תצלה ותאכל גם אתה“.

„מפני מה אין התרנגולות יראות אותך?“, שאל רקיטין בהזכרו בשיחת שכניו לחפירה.

„הכי יפחדו מבני מינם?“ — ואומלצ'וק החל מקרקר בחקותו דוגרת, עם אפרוחיה.

„יפה! ממש תרנגולת!“ העיר רקיטין בהתפעלות.

„לוחם חייב לדעת כל דבר“, דרש אומלצ'וק בניהמה של בר-סמכא. „יצו לי צייץ כזמיר — חייב אתה לציץ“. ירק עצם וקנח את שפתיו. במחפורת נשמע קול ציוץ הזמיר. בסלסולים הגבוהים היה אומלצ'וק עוצם את עיניו, ובקצרים — פוקחם, והעינים שחקו בקצב, כאילו אומנם שמע קול זמיר אמתי.

„אני אינני יכול לעשות כך“, אמר רקיטין. „הנה, התחריתי בזריקת רימון-יד, למרחק של שבעים פסיעות“.

„שבעים, אומר אתה? ואני מימי לא ספרתי. בשבילי העיקר לפגוע בגרמנים, אומנם מספר הפסיעות... ככל שנחוצ, הריני משליך“.

„ענין לי אליך, סמל“, אמר רקיטין. הוא שכב שרוע על בטנו, פניו משורבבות לתוך המחפורת.

„פתח פיך ויאירו דברייך“, השיב אומלצ'וק בחיור. „הן גם בלילה לא פסקת מענינים... משמע אדם מעשי אתה“.

„פוליטרוק קוזלוב, הוא ששלחני אליך“.

„משמע, רוח לך עתה, ענין אחד כבר סידרת“.

„רוצה אני שתספר לי, כיצד אתה מעיף בקבוקים בטנקים?“ „אה, זהו? דבר פשוט ביותר!“ אומלצ'וק הרהר דקה ואמר: „זחל ככל האפשר יותר קרוב אל הטנק, הבקבוק עם הדלק ביד, כון — והרי השלכת! הטנק יתלקח, וממך אין עוד זכר — התנדפת“.

„אתה ספר על הטכניקה ממש“, חקר רקיטין.

„ואני, מה? שמא אל היריד בבלטה?“

„נו, נגיד, עד לאיזה מרחק אתה מתקרב?“

„אדם משונה! וכי בשעה שכזו מונים צעדים? ככל שנראה לך טוב יותר, כמידת האומץ כן הפעולה!“

רק הספיקו לחלק את ארוחת-הצהרים והטבחים השחילו את התרמוסים הדוידליים המרוקנים בחבל, פתחו הפשיסטים באש תותחים ומרגמות, רס"פ הפלוגה השנייה, גולובוב, הורה את הלוחמים השבים אל המטבח:

„עברו בזהירות, בהסתר, בזחילה, פן ירסקו את התרמוסים“. ההפגזה נמשכה כשלושים דקה. מאחורי תל החול הופיעו טנקים שהמטירו על העמדות אש תותחים ומקלעים. משהתקרבו פגשם חיל-התותחנים שלנו במטחי-אש חזקים. הטנקים, שהתקדמו ערוכים בטור, החלו מתפזרים ללא סדר, כשהם יורים ללא אבחנה; אחד מהם, שנפגע בפגז שלנו, התהפך על צדו ונדם.

חיל-רגלים גרמני, שהופיע על הגבעה נסוג בבהלה והתחבא ובעקבותיו חזרו גם הטנקים. רק שלשה טנקים בלבד הצליחו לתפוס מחסה בשטח-ההפקר, שבין הגבעה לקורה-החפירות.

אומלצ'וק הגיח בקפיצה מהמחפורת, נפל על בטנו ונדם לרגע קט. תוך כדי שכיבה הסיר את הילקוט, הניח את התת-מקלע על הגב, תחב בזהירות לתוך התיק בקבוק עם נוזל דליק וגם אותו תלה על גבו. בכל אחת מידי נטל בקבוק נוסף והחל זוחל. את כפות הידים עם הבקבוקים החזיק

במאוזן ובעזרת מרפקיו הדף עצמו על פני הקרקע. במצב זה היו הידים מתעיפות במהרה וכדי שתנחנה קמעה היה אומלצ'וק פושטן לרגע קט על פני הקרקע.

מחפירה לחפירה איוושו דברי חברים: „אומלצ'וק עולה על הטנקים“. כמו הד הגיע הלחש אל אזניו של רקיטין. שכניו מסרו איש לרעהו, מעל לראשו של רקיטין, על כך שאומלצ'וק יצא לציד.

בין רגע הגיח רקיטין מן החפירה ומבלי שים לב למטר הקליעים, אץ כפוף גו, בעקבותיו של אומלצ'וק.

הפוליטרוק קוזלוב, שהשגיח בחייל הרץ במלוא קומתו, צעק בקול: „מי הרץ?“

השיבו מפקד הפלוגה הראשונה:

„הטירון רץ“.

„שכב!“ צעק הפוליטרוק לתוך החלל. מיד הבין כי רקיטין הוא.

אך בקושי הגיע קולו של הפוליטרוק אל אזני רקיטין. יותר מששמעו נחשו. הוסיף לרוץ פסיעות מספר, השתטח על הקרקע, והחל זוחל בעקבות אומלצ'וק.

שמע הסמל רחש מאחוריו, שאל מבלי הסב פניו:

„מי מאחורי?“

„אני, רקיטין“.

„מה רצונך?“ שאל אומלצ'וק בכעס, מבלי להסב את פניו; הוא לא גרע עין מהטנקים הגרמניים.

„רוצה לראות, כיצד אתה משליך בקבוקים. ללמוד את הטכניקה“.

„זחל קדימה, לצדי“.

„אין דבר, חבר, כך נוח יותר“.

„זחל, אומרים לך! שכן גם אחורנית אשליך ולא אחטיא“.

„ניחא, ניחא“, וכאשר רקיטין זחל כבר במקביל לאומלצ'וק, הוכיחו: „עד כדי כך אינך מאמין, חבר סמל“.

„במלחמה, הנותן אמון, נפרד מראשו. אחד הוא אצלי“, ולאחר שתיקה קלה שאל בקול קפדני: „ובכן רצונך לראות?“

„כן, רוצה ללמוד ממך“.

„הרואה אתה כיצד אני זוחל?“

„רואה“.

„התוכל כך?“

„הנה אנסה“. רקיטין החל מחקה את אומלצ'וק.

„כך לא תצליח. שים את הרובה על הגב“.

מיד מילא רקיטין את הפקודה.

„הנה כך, שא הבקבוקים, רק אל תשבור“.

אש המקלעים גברה. ככל שהתקרבו אל הטנקים כן נשמעו יריות התותחים ושריקת הפגזים ביתר עוז. עד לטנקים נותרו כשלושים פסיעות. אומלצ'וק ורכיטין עקפום מאחור.

„האלט!“ שמע רקיטין פתאום קול מאחוריו ונפנה בחדדה.

אומלצ'וק צחק בסיפוק למראה הרושם שחולל.

„אל פחד! יודע אני בלשונם את כל המילים הדרושות. הנה, לכשיקראו, האלט, אל תפחד והשב להם בלשונם: „יאוויל“.

מיד „נעשן“, הוסיף אומלצ'וק במשמעות רבה.

נטל מקלע בידו השמאלית, בקבוק בימנית ופקד: „בשקט, אחרי!“

לכשהתקרבו אל הטנק כדי חמש-עשרה פסיעות, פקד אומלצ'וק בתנועת-יד להעצר.

„הושט את הידים לפנים ולחץ בזהירות את הבקבוק אל הקרקע“, פקד על רקיטין.

משראה שרקיטין מלא בדייקנות את הוראתו וכי תנועותיו חשולות, התרומם פתאום, הושיט יד לפנים, עצם עינו השמאלית ובכנו אל תותח הטנק הניף יד והעיף בכוח את הבקבוק.

רקיטין עקב אחר כל תנועה שלו. הוא שמע קול זכוכית מתרסקת, ראה כיצד התלקחה בין רגע אש ופשטה בזרם כחלחל-צהוב בחלקו האחורי של הטנק. אחר כך עלה עשן סמיך ומבעדו פרצו לשונות אש. הטנק בער, עוטה כולו עשן כבד.

„קדימה!“ פקד אומלצ'וק על רקיטין.

שניהם החלו זוחלים. הם ראו כיצד הסתובב צריח הטנק השני ושמעו את טרטורו של מקלע. מעליהם שרקו כדורים, אולם אומלצ'וק ורקיטין המשיכו לזחול אל טנק אחר. כשהגיעו כדי עשרים פסיעות ממנו התרומם רקיטין פתאום, כרע על ברכיו, הושיט יד לפנים והחל מכון כפי שעשה אומלצ'וק.

„חזור!“ הספיק אומלצ'וק לקרוא — אך היה כבר מאוחר מדי. בתנופה חזקה השליך רקיטין בקבוק וקפא כשידו מושטה.

„שכב!“ פקד אומלצ'וק.

רקיטין לא שמע דבר — לא את קריאתו של אומלצ'וק ולא את שריקת הכדורים ולא שכב אלא לאחר ששמע כיצד התנפצה הזכוכית בשריון הפלדה וראה שלהבת כחולה-צהובה.

„בן-חיל!“ שיבחו אומלצ'וק, שלא גרע עין ממנו.

מבעד לעשן הסמיך הבחינו אומלצ'וק ורקיטין בשלשה חיילים שקפצו מתוך הטנק: בידי שניים היו תת-מקלעים. הם התרחקו מהטנק הבורע. אומלצ'וק פתח עליהם באש.

„הרבץ!“ פקד על רקיטין.

החיילים שכבו והשיבו אש. הטנק השלישי סובב את צריחו והחל מצליף מתחתו וממכונת היריה שלו.

„צריך לשוב אל שלנו“, אמר אומלצ'וק.

„נצית גם את הטנק השלישי“, הציע רקיטין. „עוד בקבוקים ברשותי“.

„כלום יצאת מדעתך? הן רק תוציא את אפך, מיד תרביץ בך הארטילריה שלנו. השלך את הבקבוק!“

בכעס השליך רקיטין את הבקבוק למקום בו הסתתרו החיילים.

„רחוק מדי!“ אמר אומלצ'וק בראותו שהלהבה התלקחה הרחק מאחורי החיילים השוכבים. „לעולם אל תשליך מתוך ריתחה. חשוב!“ הוסיף ללמדו. „משליך אתה כהלכה!“

אומלצ'וק ורקיטין נסוגו תוך קרב בהצליפם צרורות מקוטי עים. זחלו תחת מטר שוטף; הגרמנים לא חסו על

תחמושת, ירו צרורות ממושכים. פתאום נאנח אומלצ'וק וצעק: „האלט!“

הוא שמט את התת-מקלע, הניח כפות ידיו על הקרקע והשעין עליהן את פניו.

„מה קרה?“ שאל רקיטין בחרדה וזחל אליו.

„פגעו השרצים... בצד הימני... חכה, קשה לי לנשום“.

„יש לי תחבושת, אחבוש“.

רצה רקיטין להוציא את התחבושת, אך אומלצ'וק עצר בו:

„לא... צריך להסתלק... ידפקו אותנו“. הוא עשה תנועה כדי

לזחול, אך נאנח ולא יכל עוד לזוז ממקומו.

„שכב על גבי“, הציע רקיטין, „אביא אותך. התכוור, בלילה

אמרת...“

אומלצ'וק תפס בשתי ידיו בכתפיו של רקיטין והלה החל

מתקדם.

„האלט“, עצר בו אומלצ'וק בעבור פסיעות מספר:

„מה, מטלטל?“ שאל רקיטין מתוך השתתפות.

„לא, מרופד היטב, הנך... התת-מקלע שלי... בשום פנים לא

אעזבו.“

„אני אקחה“. בשאתו את הסמל על גבו, פנה רקיטין אחורנית

ולקח את התת-מקלע.

עד לחפירותיהם היה עליהם לזחול כמאה צעד תחת האש

הצולפת של הטנקים הגרמניים. רקיטין השכיל להסתתר

יפה מאחורי כל גבשושית או שיח, כשהוא מתאמץ לנוע בלאט,

כדי לא לטלטל את אומלצ'וק. משהגיע לגבשושית גבוהה

יותר היה עושה הפסקה קצרה.

„הריני חושש לך“, אמר רקיטין, „אתה למעלה, עלולים

לפגוע בך“.

„אתה, אל תפחד, הריני... שעתי טרם הגיעה. אומץ, אומץ!“

רקיטין לא חש כל עייפות וברצון החיש את תנועתו.

„אתה, אל תתרעם עלי“, ביקש אומלצ'וק. „לעולם צריך

לבחון בני-אדם“.

„אין אני נעלב כלל. מצאת חן בעיני, חבר סמל“.

„קוראים לי אלכסנדר או בקצרה — שורקה. איך קוראים

לך?“

„אחים לשם אנו. גם שורקה. אני אביא אותך, יחבשוך, יובילוך

לבית-החולים, ירפאו — והביתה להחלמה“.

„עדיין מוקדם לי הביתה... אני יחד עם כולם... כשנגיע לסוף

פסוק“. אומלצ'וק נאנח.

„אתה החרש... מזיק לך, לא רבה הדרך, הצמד את ראשך

אל עורפי, ברד כדורים...“

„אך, חבל... לא יצאת עמי לציד תרנגולות... עדיין נותרה

אצלי מחצית תרנגולת... תבוא, תאכל“.

החיילים הורידו את אומלצ'וק הפצוע מעל גבו של רקיטין

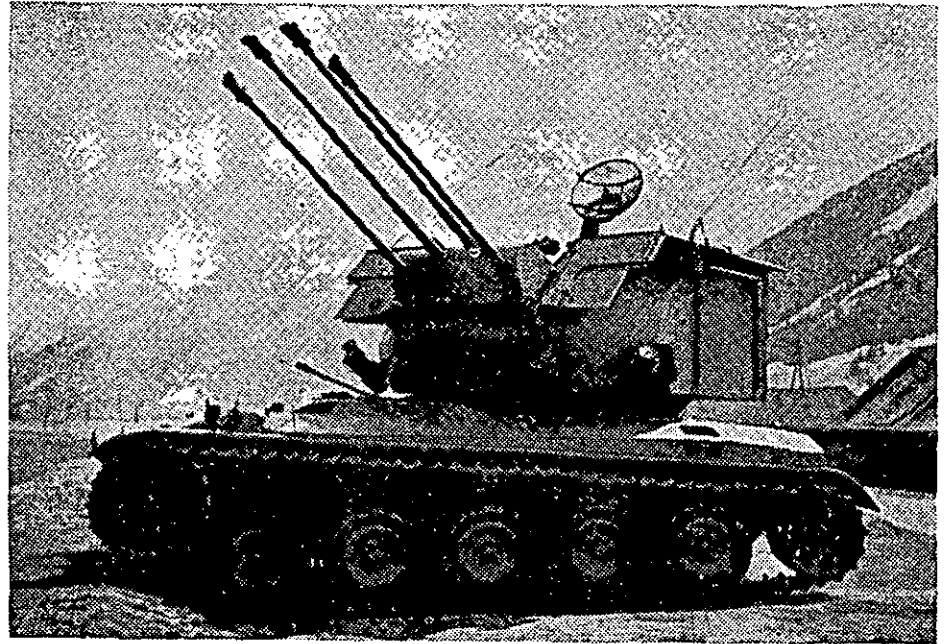
ובפקודת הפוליטרוק הכניסוהו לתוך המחפורת. בעת שחבשוהו

אמר לפוליטרוק, ברמזו בעיניו אל רקיטין:

„ימלא את מקומי... כדבעי...“

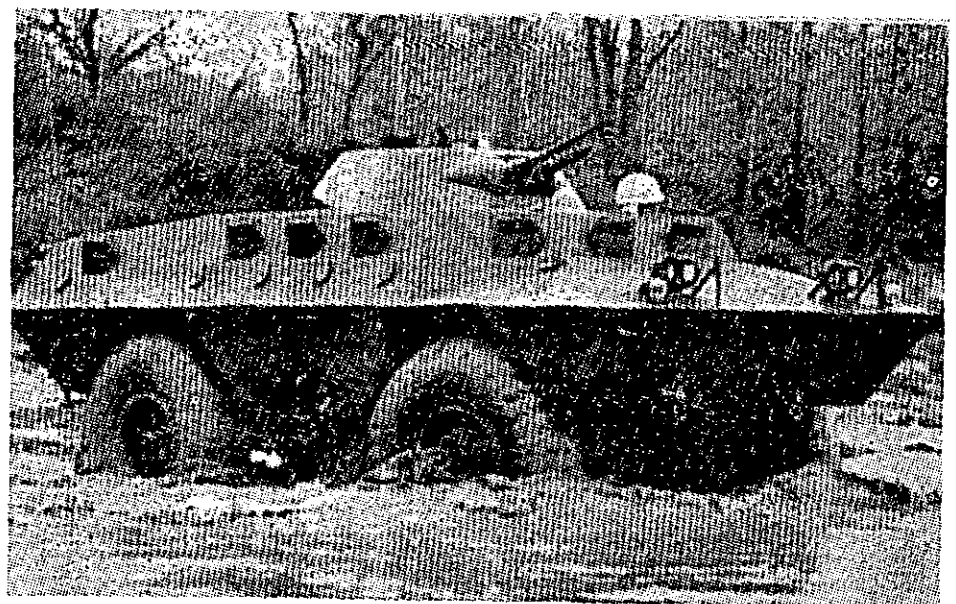
חידושי נסה וטכניקה

תותח נ"מ על אמכ"ס 13

מדינות קטנות, שאין ידן משגת לטפח בכוחן בלבד את כל הגונים והצידופים המהויים כיום את מערך החימוש של צבא חדיש, נוהגות לצרף כלי-נשק ורכב בצירופים חדשים, בדרך נסיונית שלעתים מצליחה להעלות את דגם-הנשק היעיל הנחוץ לאותו צבא. אמנם, גם מעצמות כגרמניה וכבר"מ לא ויתרו — במלחה"ע השניה — על ניסויים כאלה, וכמה מסוגי-חימוש המוצלחים ביותר — מקורם ב"מעשי שעטנו" כגון אלה. אך טבעי הוא כי דוקא ה"קטנים" מרבים ביותר בנסיונות-צירוף מסוג זה (וזכורים התור תחום-האוטומטיים נ"מ שהוצבו במשורייני צה"ל, לפעולה נ"ט, ב-1948). בשביצורה טופה, כידוע, לפני כ-7 שנים, תותח נ"מ בן 20 מ"מ ארבע-קני (ע"י מפעלי "ארליקון-קונטרב") ; והוא הוצב, באופן נסיוני, על שלדת "אמכ"ס-13 הצרפתי, על מנת להשיג את הצירוף של רכב לכאורה בעל מהירות, זריזות וכושר-מעבר מעור לים — וכלי-יריה בעל צפיפות-אש גבוהה ביותר ; צירוף, המאפשר פעולה תכליתית נגד מטוסי-התקפה מנמיכי-טוס, מטוסי-תצפית, הליקופטרים ועוד מטרת דומות (כולל מטרת קרקעיות כאלו המצריכות, בתנאי איזור הררי, הגבהה רבה מאוד).

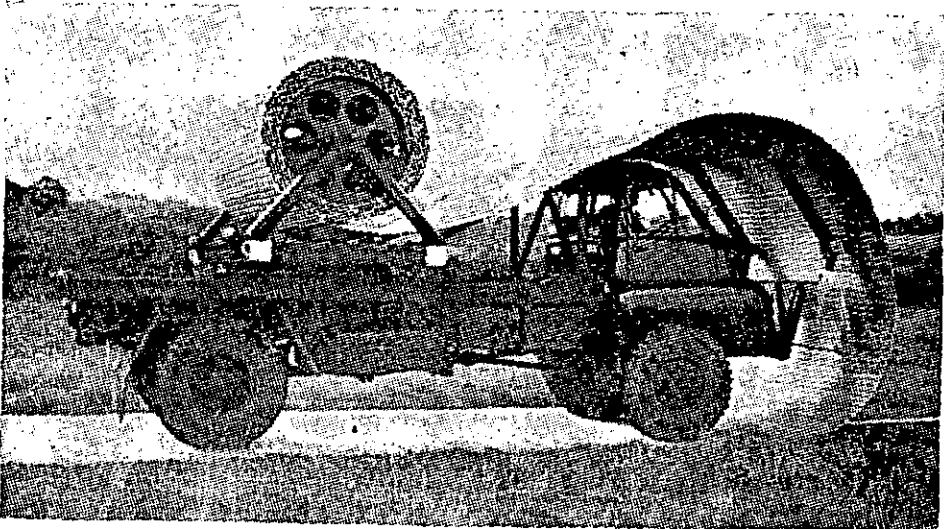
"קומנדו" על גלגלים

"מכונית פטרולים משורינת רבת-תכליות" — כך הוגדר כלי-רכב חדש, שפותח והופק על-ידי אחד המפעלים האמריקאיים הגדולים, תכליתו האפשריות של רכב-"קומנדו" זה — שהוא בייל-אוייר ואמפיבי — הן: סיור ; ליווי ; השתלטות על מהור מות ; נושא-גייסות משורין ; רכב-פיקוד. ביכולתו — לשאת 12 איש (כולל הנהג). בצריחו (שצידודו 360 מעלות) שני מקלעים-מקבילים — בקוטר של 0.3 או 0.5, לפי בחירה. לוח-שריון, שאי-

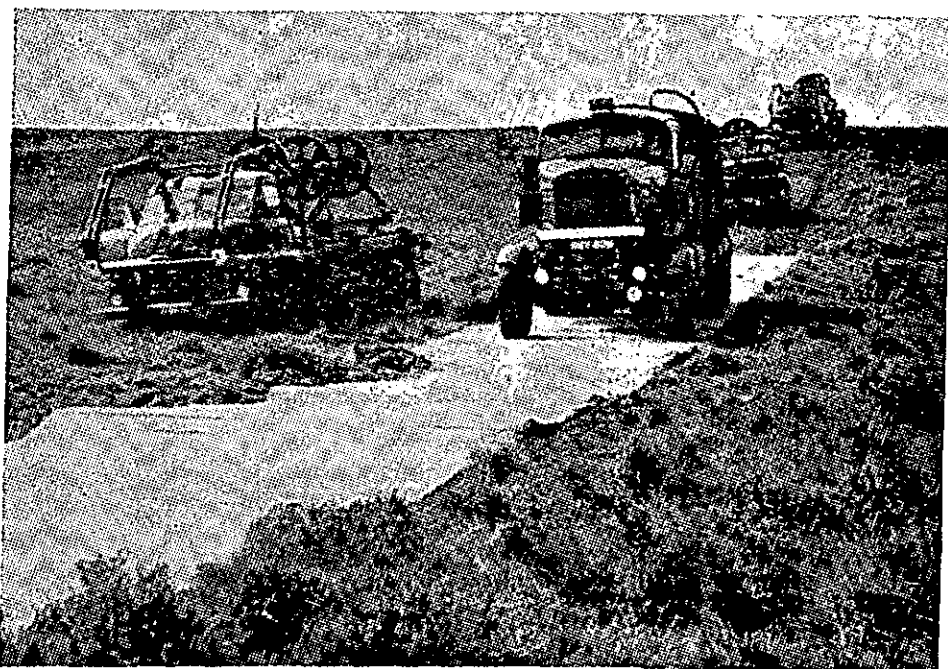
חדירתו שוה בכל מקום שבו, מכסה את הרכב כולו (פרט לצמיגים) והוא עומד בפני כדור בקוטר 0.3, אף בזווית-פגיעה ישרה. מהירותו בכבישים ובשטח-פתוח — מאה קמ"ש ; ובצליחה במים — כ-6 1/2 קמ"ש. אין רכב זה זקוק לכל הכנה שהיא בטרם יכנס למים. שאר תכונותיו : כושר-טיפוס בשיפועים עד ל-70 אחוז ; טוח מעשי בין 550 ל-850 ק"מ ; יכולת של חילוף-עצמי (עגורן הידראולי של 4,500 ק"ג כוח-הרמה) ; עשרה אשנבי-יריה, המאפשרים תפעולו של כל כלי-נשק ; בעל צמיגים מיוחדים המאפשרים לו להמשיך לנוע מרחק של כ-80 ק"מ לאחר שנפגע צמיג.

סלילת דרך ע"י רכב

הבריטים פיתחו חומר-לסלילת-דרכים מתקפל עשוי מאלומיניום. ניתן לפרסו מרכב, מעל לקרקע רכה, במהירות של כ-400 מ'. ב-30 דקות. ה"דרך" מורכבת מלוחות של סגסוגת אלומיניום, 23 ס"מ רוחבם ו-3.30 מ' אורכם. הם עשויים בצורה המקנה גמישות מוגבלת. קטע "דרך" באורך של 50 מ' מגוללת על גבי סליל המותקן על רצפת משאית. הגליל שוקל 3300 ק"ג והסליל, יחד עם מסגרת-הגלילה כולל האבזרים, שוקל 950 ק"ג.

ה"דרך" נפרסת מעל לתא הנהג של הרכב, על גבי גלילונים המורכבים על מסגרת-הגלילה (תמונה למעלה). לאחר העברת קצה ה"דרך" מתחת לגלגלי הרכב הקדמיים, מתחיל הרכב לנוע קדימה בגוללו מעל גביו את הסליל. על ידי שימוש רצוף במספר גלילים ניתן לסלול דרך בכל אורך שהוא. סידור זה מונע בעד הנהג מלראות קדימה, אולם מהירות ההנחה הנה קטנה דיה כדי לאפשר לנהג לעקוב אחרי הנעשה באמצעות מראות ולשמור שה"דרך" תיסלל במקום הנכון. כמו כן ניתן לכונו על-ידי עוזר שיצמד בצד הרכב. ניתן ליצור פניות של עד 15 מעלות בין קטעי "דרך" סמור כים, מבלי שהרכב ירד מה"דרך" ; סיבוב של 60 מעלות ניתן לבצע ביד. ה"דרך" הנסללת מסוגלת לשאת רכב-צבאי כבד על קרקע בוצית (תמונה למטה) ; שים לב לרכב השקוע משמאל לדרך).

הליקופטר נגד גריליה

מצב אחר הוא זה הנוצר בשעת התקפות-אש של הליקופטרים על יחידות-גריליה — או כשהם חגים תחילה מעל לשטח או בעצם שלב הצליפה והריקוט.

אך אפשרי עוד מצב אחד — והוא זה שעליו נמסר ממקורות אמריקאיים בסאיגון למחרת הקרב, בראשית ינואר, במחוז לונג-אן שבי דלתה הענקית של הנהר מאקונג. הכונה היא לנסיונות של אלחוטאי "ויאט-קונג" להטעות ולמשוך את ההליקופטרים למקום בו הוטמנה להם מלכודת — והדבר כבר קרה פעמים מספר.

בקרב הנזכר, כאשר עסקו הליקופטרים אמריקאיים בצליפה על עמדות הגריליה, נקראו הם באלחוט לנחות במקום אשר סומן ביריעה ירוקה, על מנת שיחלצו משם פצועים מבין חיילי הממשלה. הצבע הירוק מסמן, כמקובל, גייסות ידידותיים. הליקופטר אחד החל נוחת — ואז ניתך עליו ברד קטלני של אש מנשק-אוטומטי. הוא נחפו להסתלק — כשבגופו סימני-פגיעה של 32 כדורים. הדבר בא לאמריקאים כמתלומה. הם ידעו אמנם שמספר גיור של מכשירי אלחוט נלכד בידי אנשי "ויאט-קונג" — אך פקפקו ביכולתם של אלה להשתמש בהם. בכל המקרים מסוג זה, עליהם נתקבלו דוחות, נשמעו ה"קולות" שדיברו באלחוט כדוברי אנגלית טובה למדי. עתה מנהיגים האמריקאים גוהלי-אלחוט חדשים, בכדי למנוע מאנשי הגריליה את האפשרות "להסתנן" לרשתות-הדיבור.

19.1.

יש ופעולות ההליקופטרים עולות אף בקרבנות. כעשרה ימים לאחר הקרב הנזכר, נפגע הליקופטר-חמוש באש-קרקע — והתפוצץ באויר. נספו בו ארבעה אנשי-צבא אמריקאיים. ואילו למחרתו הופל הלי-קופטר-חמוש אחר במרחק-מה מחוף ויאט-נאם על-ידי אש מתוך הג'ונגל — וטבעו עמו שני אנשי-תעופה אמריקאיים, וכן קולונל בריטי וצופה ויאט-נאמי. שני אמריקאים אחרים חולצו מתוך בלי-הטיס השוקע על-ידי הליקופטרים אחרים אשר הגיעו לשם וריחפו מעליהם.

כך נהרגו במקום זה שבעה אמריקאים, תוך יומיים.

זה זמן-מה שהחלה מסתמנת נקודת משבר, או מפנה, בהתמודדות המתמשכת "בין הליקופטר לגריליה" בדרום ויאט-נאם. על אחת התופעות המאלפות שבה — הקמת "מחסומי-אש-איריים" — נעמוד במיוחד באחת החוברות הקרובות של "מערכות", בינתיים נביא קטעי-תיאור להדגמת התפתחות זו.

מצב האופיני לתנאי הפעלת הליקופטרים במלחמת ויאט-נאם התפתח באחד מימי ינואר הראשונים של 1964.

7.1.

שני גדודי צנחנים של צבא דרום-ויאט-נאם, שפעלו במסגרת תכנית ל"טיהור" יחידות "ויאט-קונג" חזקות במחוז לונג-אן, נכנסו עמן למגע-קרב השכם בבוקר. התפתח קרב עז, לא הרחק מכביש-ראשי, אשר דרכו בא לעזרת הצנחנים כעבור זמן-מה רכב-משורין ויאט-נאמי. אנשי הגריליה נתחפרו וגילו התנגדות עזה. לפחות 15 מחיילי הממשלה נהרגו וכ-40 נפצעו. הליקופטרים אמריקאיים הופיעו במקום סמוך לצהריים, תקפו את יחידות-הגריליה במקלעים וברקטות וגרמו אבידות-כבדות (44 אנשי גריליה נהרגו בקרב זה). אחדים מן ההלי-קופטרים והמטוסים נפגעו — אך אף אחד מהם לא הופל. 3 מאנשי צותי-ההליקופטרים נפצעו, אחד מהם קשה.

8.1.

מהידיעות שהחלו מגיעות למחרת התברר צד מענין ביום-לחימה "רגיל" זה.

כיצד נפגעו הליקופטרים של ארה"ב בפעולות נגד הגריליה בויאט-נאם? נראה שלהשגת הפגיעה קיימים כמה מצבים אופייניים. האחד: בשעת טיסות אל מוצבים מרוחקים, כשכלי-הטיס נפגעים על-ידי אש נ"מ (מקלעים ורובים) — או מתוך הג'ונגל או בשטחים מבוטרים, מראשי גבעות או בתוך מיצרים; סיכון מיוחד צפוי לכלי-הטיס מעמדות נ"מ של הגריליה בראשי-גבעות, כשהמדובר הוא בשלב האחרון של התקרבות אל יעד טיסתם — כי אז יכולים אנשי הגריליה להתכונן מראש לאפשרות כזו ולארוב להליקופטר כי יבוא.

*

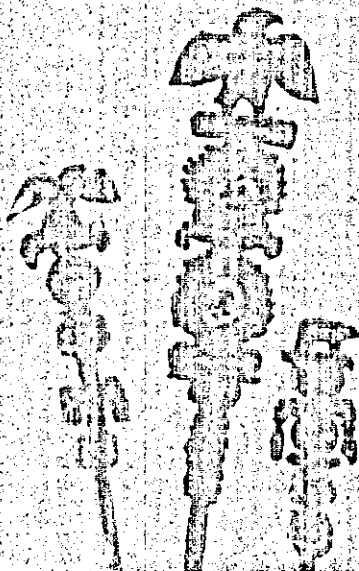
"אחרי ה-"Iroquois" (HU-1) המהירים-ביותר, השוטפים את הקרקע באשם, באים ההליקופטרים CH-21, הנושאים את לוחמי צבא-ויאט-נאם אשר מלאכתם היא להלחם באנשי-הגריליה של ויאט-קונג על הקרקע. כדי שיצליחו להביאם אל יעדיהם, נדרשים אצל צותי-ההליקופטרים האמריקאים כושר רב, תושיה, תעוזה וקור-רוח. כל מבצע — החל בתכנונו, המשך בביצועו עם שחר, ועד לאחזקה המתמדת שיש לקיימה משך 24 שעות ביממה — הנו מעשה שבשגרת-קבע; וכל מבצע — שונה הנו מחברו. יש אולי הרואים צותי-הליקופטרים אלה כשפני-נסיון, במעבדה של לוחמת-הקרקע העתידה. מכל מקום, אנשים אלה נתונים עתה בהאבקות זרועת-סכנות עם אויב רב-מזימות ומסוכן."

ציון אופיני מתוך הירחון "ארמי" האמריקאי, בקשר לפעולות הליקופטרים של ארה"ב בהודו-סין.

הַיְּפֵי עַו

הַיְּפֵי עַו

הַיְּפֵי עַו

1704 ד

צבא הגנה לישראל
הוצאת מערכת